

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών
Βαλκανικών Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών
Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου

Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διεθνείς Σχέσεις και Ασφάλειας»



ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

του Ανδρέου Αθανάσιου

με τίτλο

«Αξιολόγηση της πορείας μετάβασης της Ρουμανίας από
κεντρικά κατευθυνόμενη οικονομία σε οικονομία της
αγοράς»

«Evaluation of the transition path from Romania centrally
planned economy to a market economy»

Επιβλέπων καθηγητής: Παπαπανάγος Χάρρυ, Καθηγητής

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2020

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία».

«Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

Ανδρέου Αθανάσιος

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	- I -
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	- IV -
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	- VII -
ABSTRACT	- VIII -
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	- 1 -
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	- 4 -
1.1 Εισαγωγικά Στοιχεία: Οικονομίες της Μετάβασης. Ορισμοί και Χαρακτηριστικά	- 4 -
1.1.2. Η διαδικασία της μετάβασης	- 6 -
1.1.3. Συμπεράσματα και θεωρητικές προσεγγίσεις από τα πρώτα χρόνια της μετάβασης	- 7 -
1.1.4. Μαθήματα από τη μεταβατική διαδικασία των χωρών	- 9 -
1.2 Η διαδικασία μετάβασης της Ρουμανίας	- 12 -
1.3 Ειδικά θέματα στην οικονομία της Ρουμανίας κατά την διαδικασία της μετάβασης	- 17 -
1.3.1. Η διαδικασία αναδιάρθρωσης των κρατικών επιχειρήσεων	- 17 -
1.3.2. Η σημασία των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) στην διαδικασία μετάβασης	- 18 -
1.3.3. Οι μεταβολές και οι δυσκολίες στην επιχειρηματικότητα	- 19 -
1.3.4. Το θέμα των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, των εδαφικών ανισοτήτων και της «αρπαγής γης»	- 20 -
1.3.5. Το θέμα των δαπανών για Έρευνα και Ανάπτυξη	- 22 -
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΕΔΟΜΕΝΑ	- 24 -
2.1 Γενικά Στοιχεία	- 24 -
2.2 Μεταβατικοί δείκτες (1989-2020)	- 26 -

2.3 Κριτική στην μεθοδολογία της ΕΤΑΑ	- 37 -
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΙΣ.....	- 40 -
3.1 Τα αποτελέσματα των δεικτών της τράπεζας ΕΤΑΑ για τη Ρουμανία για την περίοδο 1991- 2008	- 40 -
3.1.1. Μέτρηση «Απελευθέρωσης» (των τιμών) (Liberalisation).....	- 40 -
3.1.2. Μέτρηση βαθμού Ιδιωτικοποίησης (Privatisation).....	- 41 -
3.1.3. Μέτρηση της «επιχειρηματικότητας» (Enterprises).....	- 42 -
3.1.4. Μέτρηση των αλλαγών στις Υποδομές (Infrastructure)	- 43 -
3.1.5. Μέτρηση των αλλαγών στα Ιδρύματα Χρηματοοικονομικών υπηρεσιών (Financial institutions), στον Νομισματικό Τομέα (Monetary sector) και στα επιτόκια και τις συναλλαγματικές ισοτιμίες (Interest and exchange rates) -	45 -
3.1.6. Μέτρηση των αλλαγών στο νομικό πλαίσιο (Legal environment)	- 48 -
3.1.7. Μέτρηση των αλλαγών στο κοινωνικό πλαίσιο (Social sector)	- 49 -
3.1.8. Μέτρηση των αλλαγών στην παραγωγή (Output and expenditure -	50 -
3.1.9. Μέτρηση των αλλαγών στην Εργασία (Employment), στις τιμές και τους μισθούς (Prices and wages)	- 51 -
3.1.10. Μέτρηση των αλλαγών στον Δημόσιο Τομέα (Government sector)-	52-
3.1.11. Μέτρηση των αλλαγών στον εξωτερικό τομέα (External sector)..	- 53 -
3.2 Συσχέτιση δεικτών μετάβασης και μακροοικονομικών δεδομένων .	- 58 -
3.3 Ανάλυση Παλινδρόμησης	- 68 -
3.3.1. ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές, σε \$.....	- 68 -
3.3.2. Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές, σε \$	- 70 -
3.3.3. ΑΕΠ σε PPP\$	- 72 -
3.3.4. Κατά κεφαλήν ΑΕΠ PPP\$.....	- 73 -

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ.....	- 76 -
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΠΙΛΟΓΟΣ	- 80 -
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	- 84 -

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

- Πίνακας 1:** Οι δείκτες 2^{ης} γενιάς - 36 -
- Πίνακας 2:** Η απελευθέρωση των τιμών στην Ρουμανία την περίοδο 1991 - 2008, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ..... - 41 -
- Πίνακας 3:** Οι ιδιωτικοποιήσεις στην Ρουμανία την περίοδο 1991- 2008, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ..... - 42 -
- Πίνακας 4:** Οι αλλαγές στην επιχειρηματικότητα στη Ρουμανία την περίοδο 1991-1999, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ..... - 43 -
- Πίνακας 5:** Οι αλλαγές στις Υποδομές στη Ρουμανία την περίοδο 1991 - 1999, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ..... - 44 -
- Πίνακας 6:** Οι αλλαγές στις Υποδομές στη Ρουμανία την περίοδο 2000- 2008, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ..... - 44 -
- Πίνακας 7:** Οι αλλαγές στον τομέα των Χρηματοοικονομικών Υπηρεσιών στη Ρουμανία την περίοδο 1991 - 1999, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ..... - 46 -
- Πίνακας 8:** Οι αλλαγές στον τομέα των Χρηματοοικονομικών Υπηρεσιών στη Ρουμανία την περίοδο 2000 - 2008, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ..... - 46 -
- Πίνακας 9:** Οι αλλαγές στον Νομισματικό Τομέα στη Ρουμανία την περίοδο 1992-2008, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ..... - 47 -
- Πίνακας 10:** Οι αλλαγές στα επιτόκια και τις συναλλαγματικές ισοτιμίες στη Ρουμανία την περίοδο 1992- 2008, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ..... - 48 -
- Πίνακας 11:** Οι αλλαγές στο νομικό πλαίσιο στη Ρουμανία την περίοδο 1991-2008, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ..... - 49 -
- Πίνακας 12:** Οι αλλαγές στο κοινωνικό πλαίσιο στη Ρουμανία την περίοδο 1991-1999, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ..... - 50 -
- Πίνακας 13:** Οι αλλαγές στην Παραγωγή στη Ρουμανία την περίοδο 1991- 1999, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ. Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές. - 50 -

- Πίνακας 14:** Οι αλλαγές στην Εργασία στη Ρουμανία την περίοδο 1992 - 1999, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ. Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές. - 51 -
- Πίνακας 15:** Οι αλλαγές στις τιμές και τους μισθούς στη Ρουμανία την περίοδο 1992 - 1999, σύμφωνα με δείκτες της ΕΤΑΑ. Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές. - 52 -
- Πίνακας 16:** Οι αλλαγές στον Δημόσιο Τομέα στη Ρουμανία την περίοδο 1992-1999, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ. Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές. Ως ποσοστό του ΑΕΠ..... - 52 -
- Πίνακας 17:** Οι αλλαγές στον εξωτερικό τομέα στη Ρουμανία την περίοδο 1992-1999, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ, σε εκατομμύρια \$ - 53 -
- Πίνακας 18:** Η διαχρονική εξέλιξη των έξι διαστάσεων της μετάβασης της Ρουμανίας, σύμφωνα με την ΕΤΑΑ. Στοιχεία 1989 - 2014..... - 55 -
- Πίνακας 19:** Τα αποτελέσματα των δεικτών 2^{ης} γενιάς για την Ρουμανία, την περίοδο 2017 - 2020..... - 56 -
- Πίνακας 20:** ΑΕΠ, ρυθμός ανάπτυξης και κατά κεφαλήν ΑΕΠ την περίοδο 1991-2019 για την Ρουμανία, με την θεωρία της Ισοδύναμης Αγοραστικής Δύναμης. - 57 -
- Πίνακας 21:** ΑΕΠ, ρυθμός ανάπτυξης και κατά κεφαλήν ΑΕΠ την περίοδο 1991-2019 για την Ρουμανία, σε δολάρια ΗΠΑ, τρέχουσες τιμές. - 58 -
- Πίνακας 22:** Οι συσχετίσεις των έξι διαστάσεων της μετάβασης με το ΑΕΠ σε σταθερές τιμές..... - 59 -
- Πίνακας 23:** Οι συσχετίσεις των έξι διαστάσεων της μετάβασης με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε σταθερές τιμές - 61 -
- Πίνακας 24:** Οι συσχετίσεις των έξι διαστάσεων της μετάβασης με το ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές..... - 62 -
- Πίνακας 25:** Οι συσχετίσεις των έξι διαστάσεων της μετάβασης με το ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές \$ - 64 -

- Πίνακας 26:** Οι συσχετίσεις των έξι διαστάσεων της μετάβασης με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές \$..... - 65 -
- Πίνακας 27:** Οι συσχετίσεις των έξι διαστάσεων της μετάβασης με το ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές \$ - 67 -
- Πίνακας 28:** Στοιχεία Παλινδρόμησης ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές, σε \$..... - 69 -
- Πίνακας 29:** Στοιχεία Παλινδρόμησης Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές, σε\$ - 70 -
- Πίνακας 30:** Στοιχεία Παλινδρόμησης ΑΕΠ σε PPP\$ - 72 -
- Πίνακας 31:** Στοιχεία Παλινδρόμησης Κατά κεφαλήν ΑΕΠ PPP\$..... - 74 -

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία ασχολείται με την παρακολούθηση της διαδικασίας μετάβασης της Ρουμανίας. Ο λόγος για τον οποίο επιλέχτηκε, είναι η προσπάθεια αξιολόγησης της προσπάθειας μετάβασης της συγκεκριμένης οικονομίας. Μετά από μια εκτεταμένη βιβλιογραφική επισκόπηση τόσο με την διαδικασία μετάβασης εν γένει, όσο και συγκεκριμένα για την Ρουμανία, παρατίθεται το μεθοδολογικό πλαίσιο, στο οποίο γίνεται εκτενής αναφορά στους δείκτες μετάβασης της ΕΤΑΑ (1^{ης} και 2^{ης} γενιάς). Στη συνέχεια λαμβάνει χώρα λεπτομερής ανάλυση των αποτελεσμάτων των δεικτών, ενώ προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσο αυτοί σχετίζονται ή είναι δυνατόν να προβλέψουν την μεταβολή του ΑΕΠ της χώρας, λαμβάνουν χώρα, ανάλυση συσχετίσεων και παλινδρόμησης. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, διαπιστώθηκε ότι η διαδικασία μετάβασης είναι περισσότερο αποδοτική και επιτυχημένη στην Ρουμανία σε σχέση με τις υπόλοιπες βαλκανικές χώρες, ενώ η βελτίωση των δεικτών μετάβασης αντικατοπτρίζεται και στην βελτίωση των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών. Παράλληλα, από τις έξι διαστάσεις της διαδικασίας μετάβασης, τόσο το κατά κεφαλήν, όσο και το συνολικό ΑΕΠ, εξαρτώνται θετικά από τουλάχιστον από δυο ή τρεις διαστάσεις. Αντίθετα, ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ δεν σχετίζεται με κάποια από τις διαστάσεις αυτές. Η εργασία ολοκληρώνεται με τις προτάσεις πολιτικής για την πορεία μετάβασης της οικονομίας της Ρουμανίας.

ABSTRACT

This dissertation deals with the monitoring of the Romanian transition process. The reason why was chosen is the effort of evaluating the transition effort of this economy. Following an extensive literature review of both the transition process in general and the Romanian in particular, the methodological framework is presented, which provides an extensive reference to the transition indicators of the EBRD (1st and 2nd generation). Below, a detailed analysis of the results of these indicators takes place, while in order to determine whether they are related or it is possible to predict the change in the country's GDP, an analysis of correlations and regression takes place. According to the results, the transition process is more efficient and successful in Romania compared to the other Balkan countries, while the improvement of the transition indicators is reflected in the improvement of the basic macroeconomic figures. Furthermore, of the six dimensions of the transition process, both per capita and total GDP depend positively on at least two or three dimensions. In contrast, the rate of change in GDP is not related to any of these dimensions. The dissertation concludes with policy proposals for the transition of the Romanian economy.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μετάβαση από τον σοσιαλισμό στον καπιταλισμό στα τέλη του εικοστού αιώνα ήταν ένα από τα πιο σημαντικά γεγονότα στην παγκόσμια οικονομία μετά την εκβιομηχάνιση. Οι θεμελιώδεις θεσμικές αλλαγές επηρέασαν περίπου το ένα τέταρτο του πληθυσμού του κόσμου. Λίγα, εάν υπάρχουν, ιστορικά γεγονότα έχουν προκαλέσει τέτοια αλλαγή για τόσους πολλούς ανθρώπους, σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα.

Η διαδικασία της μετάβασης κατέργησε στην πράξη το τεράστιο οικονομικό και πολιτικό πείραμα που ξεκίνησε στις αρχές του εικοστού αιώνα. Το σοσιαλιστικό οικονομικό μοντέλο με κεντρικό σχεδιασμό προωθήθηκε αρχικά ως εναλλακτική λύση στον καπιταλισμό. Κατά τη διάρκεια των πρώτων δεκαετιών του σοσιαλισμού, αυτή η πρόκληση αντιμετωπίστηκε πολύ σοβαρά, αλλά στα τέλη της δεκαετίας του 1980 παρέμειναν λίγες αμφιβολίες σχετικά με το ότι το σοσιαλιστικό οικονομικό σύστημα ήταν μακροπρόθεσμα δυναμικά λιγότερο αποτελεσματικό από τον καπιταλισμό. Το σύστημα αυτό δημιουργούσε λίγη καινοτομία, αλλά και σε εκτεταμένες ελλείψεις και κακή ποιότητα προϊόντος. Κατά τη διάρκεια αρκετών δεκαετιών, η ανάπτυξη σταδιακά σταμάτησε (Kornai, 1992).

Η μετάβαση ήταν μια πρόκληση για τους οικονομολόγους, τόσο τους θεωρητικούς, όσο και αυτούς που ασχολούνταν με την εφαρμοσμένη οικονομική. Πράγματι, αποτελούσε μια μοναδική ευκαιρία για τη διάδοση του καπιταλιστικού συστήματος σε μεγάλο αριθμό χωρών. Γενικά, οι οικονομολόγοι δεν ήταν καλά προετοιμασμένοι για την διαδικασία της μετάβασης. Υπήρχαν λίγα στοιχεία στην σχετική βιβλιογραφία όσον αφορά την εννοιολογική σκέψη για το πώς να μετατραπεί μια οικονομία από το ένα σύστημα στο άλλο και δεν υπάρχουν δεδομένα για τα οποία να είναι δυνατόν να δοκιμαστούν προκαταβολικά, στην πράξη, τέτοιες έννοιες. Αν και δεν υπήρχε οδικός χάρτης, οι αρχές της οικονομίας παρείχαν μια πυξίδα και η μετάβαση αναγκαστικά έδειξε την ακρίβεια αυτής της πυξίδας.

Η εμπειρία της μετάβασης ενίσχυσε επίσης την ανάγκη ενσωμάτωσης των πτυχών επιβολής και εφαρμογής της οικονομικής ανάλυσης και της χάραξης οικονομικής πολιτικής. Η ταχεία εισαγωγή τεράστιων νόμων και κανονισμών

αποδείχθηκε ανεπαρκής και συχνά ακόμη και αντιπαραγωγική, καθώς οι νόμοι και οι κανονισμοί εκτός από το να διατυπωθούν, θα πρέπει και να επιβληθούν. Η επιβολή, με τη σειρά της, βασίζεται στην ικανότητα των δικαστηρίων και των υπηρεσιών επιβολής και η ισχύς αυτών των θεσμών εξαρτάται τελικά από την υποστήριξη που παράγεται από την πολιτική διαδικασία.

Παρομοίως, τα προγράμματα πρόωρης μετάβασης που βασίζονται σε μακρές λίστες ελέγχου των επιθυμητών μεταρρυθμίσεων που αναμένονταν να εφαρμοστούν αμέσως, δεν λαμβάνονται πλέον σοβαρά υπόψη. Η εμπειρία της μετάβασης τόνισε δυναμικά την ανάγκη σχεδιασμού προγραμμάτων με ενδογενείς πολιτικούς περιορισμούς. Οι μεταρρυθμίσεις πρέπει να είναι αποδεκτές εκ των προτέρων και βιώσιμες με την πάροδο του χρόνου και να παρακολουθούν τα ζητήματα για να επιτευχθεί το επιθυμητό αποτέλεσμα.

Η μετάβαση έχει επίσης ανανεώσει το ενδιαφέρον για το δύσκολο θέμα των συμπληρωμάτων μεταξύ των διαφόρων στοιχείων του καπιταλιστικού συστήματος (αγορές, συστήματα κινήτρων και διακυβέρνησης, νομικές ρυθμίσεις, κοινωνικοί και πολιτιστικοί κανόνες, οργάνωση της κυβέρνησης) (Roland, 2000). Ένα από τα σημαντικά θέματα είναι τα προβλήματα της υιοθέτησης προτάσεων σε μια χώρα, με βάση αυτά που ισχύουν σε μια άλλη. Για παράδειγμα, οι οργανισμοί που λειτουργούν καλά σε ένα πλαίσιο μπορεί να είναι απογοητευτικά ή δυσλειτουργικά σε ένα άλλο. Ωστόσο, ο αξιοσημείωτος θεσμικός μετασχηματισμός στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη δεν μπορεί να γίνει κατανοητός χωρίς να ληφθεί υπόψη η διαδικασία διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ).

Η εξήγηση για την επιτυχία αυτής της θεσμικής υιοθέτησης είναι πιθανό να στηρίζεται στην πληρότητα του (ολόκληρο το σώμα του δικαίου, τα κοινοτικά κεκτημένα και τα θεσμικά όργανα που το συνοδεύουν) και την ισχυρή εγχώρια υποστήριξη για τον γενικό στόχο της διαδικασίας (να γίνει κανείς μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Τελικά, οι εμπειρίες από τη μετάβαση έδωσαν επίσης νέο φως στην έκταση της συμπληρωματικότητας μεταξύ πολιτικής και οικονομίας. Η πολιτική μετάβαση συνδέεται στενά με την οικονομική μετάβαση, ακόμη και αν η περίπτωση της Κίνας δείχνει ότι ορισμένες οικονομικές μεταρρυθμίσεις μπορούν

να διατηρηθούν για μεγάλα χρονικά διαστήματα χωρίς θεμελιώδεις πολιτικές μεταρρυθμίσεις.

Υπό αυτό το πρίσμα, η παρούσα διπλωματική εργασία ασχολείται με την παρακολούθηση της διαδικασίας μετάβασης της Ρουμανίας, γιατί η χώρα αυτή είχε μία επιτυχημένη πορεία μετάβασης συγκριτικά με τις λοιπές γύρω χώρες των Βαλκανίων. Μετά από εκτεταμένη βιβλιογραφική ανασκόπηση και από τους δείκτες 1ης και 2ης γενιάς, φαίνεται ότι όντως η χώρα βελτίωσε σε μεγάλο βαθμό όλους τους δείκτες που προσμετρά η Ευρωπαϊκή τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης.

Στο 1^ο κεφάλαιο της παρούσας διπλωματικής, παρουσιάζεται μία βιβλιογραφική ανασκόπηση αναφορικά τόσο με την διαδικασία μετάβασης εν γένει, παρουσιάζοντας παράλληλα και τα μαθήματα που προκύψαν από τη διαδικασία μετάβασης των διαφόρων χωρών, ενώ στο τέλος του κεφαλαίου, παρουσιάζεται η διαδικασία μετάβασης της οικονομίας της Ρουμανίας. Στη συνέχεια στο 2^ο κεφάλαιο παρατίθεται το μεθοδολογικό πλαίσιο, στο οποίο γίνεται εκτενής αναφορά στους δείκτες μετάβασης της Ευρωπαϊκής τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (ΕΤΑΑ), ενώ στο ίδιο κεφάλαιο περιλαμβάνεται και μια κριτική στους δείκτες αυτούς. Στο 3^ο κεφάλαιο λαμβάνει χώρα η λεπτομερής ανάλυση των αποτελεσμάτων των δεικτών αυτών, ενώ προκειμένου να διαπιστωθεί το κατά πόσο αυτοί σχετίζονται ή και είναι δυνατόν να προβλέψουν την μεταβολή του ΑΕΠ της χώρας, λαμβάνουν χώρα ανάλυση συσχετίσεων και παλινδρόμησης με εξειδικευμένα εργαλεία. Σημειώνεται ότι προϋπόθεση για την πραγματοποίηση της ανάλυσης παλινδρόμησης ήταν η στατιστικά σημαντική συσχέτιση των μεγεθών. Το 4^ο κεφάλαιο της εργασίας ασχολείται με τις προτάσεις πολιτικής σχετικά με την μετάβαση της οικονομίας της Ρουμανίας και τα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν στη συνέχεια.

Τέλος, η εργασία κλείνει με την παράθεση των βασικότερων συμπερασμάτων με την μορφή επιλόγου, όπου πραγματοποιείται η συνολική αποτίμηση της μετάβασης της οικονομίας της Ρουμανίας από κεντρικά κατευθυνόμενη σε οικονομία της αγοράς αλλά και αξιολογείται η συνεισφορά της παρούσας εργασίας στο θέμα της μετάβασης της οικονομίας της Ρουμανίας, ενώ παρατίθεται και η σχετική βιβλιογραφία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

1.1. Εισαγωγικά Στοιχεία:Οικονομίες της μετάβασης. Ορισμοί και χαρακτηριστικά

Μια οικονομία μετάβασης (μερικές φορές, ειδικά τα παλιότερα χρόνια, αναφέρεται ως μετά-κομμουνιστική οικονομία) είναι μια οικονομία που βρίσκεται στη διαδικασία αλλαγής από μια κεντρικά σχεδιασμένη (σοσιαλιστική) οικονομία σε μια οικονομία της αγοράς. Ο όρος «οικονομία μετάβασης» συνήθως καλύπτει (Gourkov, 2015):

α. 14 χώρες στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη (Central and Eastern Europe, CEE), (Αλβανία, Βουλγαρία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Κροατία, Τσεχία, Ουγγαρία, Κοσσυφοπέδιο, Πολωνία, Βόρεια Μακεδονία, Ρουμανία, Σερβία, Μαυροβούνιο, Σλοβακική Δημοκρατία και Σλοβενία).

β. 15 χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης (Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Λευκορωσία, Εσθονία, Λετονία, Λιθουανία, Καζακστάν, Δημοκρατία της Κιργιζίας, Μολδαβία, Ρωσία, Τατζικιστάν, Τουρκμενιστάν και Ουζμπεκιστάν).

γ. 5 χώρες στην Ανατολική Ασία (Καμπότζη, Κίνα, Λάος, Μογγολία και Βιετνάμ) και

δ. 1 χώρα στη Λατινική Αμερική (Κούβα).

Η πρώην Λαϊκή Δημοκρατία της Γερμανίας (ΛΔΓ) λίγο πριν και μετά την ένταξή της στη Γερμανία (δηλαδή το 1990-1996) ήταν επίσης μια οικονομία μετάβασης. Το 2011, οι οικονομίες μετάβασης περιελάμβαναν το 26% του παγκόσμιου πληθυσμού, παρήγαγαν το 14% του παγκόσμιου ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (ΑΕΠ) και παρήγαγαν το 19% των παγκόσμιων εξαγωγών.

Τα ακόλουθα είναι διακριτικά χαρακτηριστικά που χαρακτηρίζουν μια σοσιαλιστική (προγραμματισμένη) οικονομία (Gourkov, 2015):

α. Πλήρης απαγόρευση της ιδιωτικής ιδιοκτησίας, συμπεριλαμβανομένης της ιδιωτικής ιδιοκτησίας όλων των μέσων παραγωγής

στη μεταποίηση, τη γεωργία και τις υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένου του λιανικού εμπορίου και των προσωπικών υπηρεσιών.

β. Ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας σύμφωνα με μεσοπρόθεσμα σχέδια (συνήθως 5ετή σχέδια) που ορίζουν μεγάλα βιομηχανικά έργα και έργα υποδομής που πρέπει να υλοποιηθούν καθώς και το επίπεδο παραγωγής, τους στόχους για κατανάλωση και τους μισθούς στο τέλος της προγραμματισμένης περιόδου.

γ. Απόλυτο κρατικό μονοπώλιο στο εξωτερικό εμπόριο.

δ. Το σύστημα λεπτομερών ετήσιων και τριμηνιαίων σχεδίων για όλες τις επιχειρήσεις. Αυτά τα σχέδια καθόρισαν κάθε πτυχή της λειτουργίας της επιχείρησης, συμπεριλαμβανομένου του μείγματος παραγωγής προϊόντων, του επιπέδου παραγωγής, των τιμών, των τιμολογίων, των ορίων χρήσης ηλεκτρικής ενέργειας και των πρώτων υλών. Ταυτόχρονα, οι κρατικές επιχειρήσεις είχαν «περιορισμούς στον προϋπολογισμό τους, καθώς τα μεγάλα έργα χρηματοδοτήθηκαν μέσω κεντρικών κρατικών προϋπολογισμών, οι ανάγκες των επιχειρήσεων για την ανανέωση του κεφαλαίου κίνησης καλύφθηκαν από πιστώσεις κρατικών τραπεζών με χαμηλά επιτόκια (1-2%), και οι απώλειες που σημειώθηκαν με την εκτέλεση αποφάσεων των φορέων σχεδιασμού καλύφθηκαν από άμεσες επιδοτήσεις.

Η Ουγγαρία, η Πολωνία και ιδιαίτερα η πρώην Γιουγκοσλαβία, απολάμβαναν το «πιο μαλακό» σύστημα με λιγότερο λεπτομερή προγραμματισμό σε επίπεδο επιχείρησης και κάποιες δυνατότητες επιχειρηματικότητας στον αγροτικό τομέα και το λιανικό εμπόριο. Η πρώην Σοβιετική Ένωση, καθώς και η Τσεχοσλοβακία, η πρώην ΛΔΓ, η Πολωνία, η Ρουμανία, η Μογγολία και η Κούβα είχαν τα παρακάτω πρόσθετα χαρακτηριστικά:

α. Προτεραιότητα δόθηκε στην ταχεία ανάπτυξη των μεταποιητικών τομέων, ιδίως των βαριών βιομηχανιών, ενώ οι υπηρεσίες και το λιανικό εμπόριο παραμελήθηκαν.

β. Το κράτος προέβλεπε δωρεάν πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες και σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης.

γ. Οι εγκαταστάσεις τροφίμων, στέγασης, δημοτικών μεταφορών, αναψυχής και διακοπών επιδοτήθηκαν σε μεγάλο βαθμό.

δ. Το κράτος ακολούθησε την πολιτική της μηδενικής ανεργίας, δημιουργώντας έτσι υπερβολικούς χώρους εργασίας σε βιομηχανικούς τομείς.

Η Λαϊκή Δημοκρατία της Κορέας (Βόρεια Κορέα) παραμένει επί του παρόντος η τελευταία σοσιαλιστική χώρα που παρουσιάζει όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά.

1.1.2. Η διαδικασία της μετάβασης

Η διαδικασία μετάβασης συνίσταται στην εφαρμογή των ακόλουθων μέτρων (Gourkon, 2015):

α. Δημιουργία ιδιωτικών επιχειρήσεων (προώθηση επιχειρηματικότητας και δημιουργία νέων επιχειρήσεων, ιδιωτικοποίηση κρατικών επιχειρήσεων, άδεια άμεσων ξένων επενδύσεων, που θα χρησιμοποιηθούν για την απόκτηση υφιστάμενων και δημιουργία νέων επιχειρήσεων).

β. Απελευθέρωση του εξωτερικού εμπορίου.

γ. Κατάργηση του συστήματος κεντρικού σχεδιασμού, γεγονός που συνεπάγεται την ελευθέρωση των τιμών.

δ. Δημιουργία ιδρυμάτων για την υποστήριξη της λειτουργίας των ιδιωτικών επιχειρήσεων (τράπεζες, αγορές κινητών αξιών και εμπορικές υπηρεσίες).

ε. Υιοθέτηση και επιβολή νομοθεσίας για διασφάλιση των δικαιωμάτων ιδιωτικής ιδιοκτησίας (property rights, συμπεριλαμβανομένων συστημάτων εταιρικής διακυβέρνησης) και δημιουργία πρόσθετων μηχανισμών (σύστημα συναλλάγματος, πολιτική ανταγωνισμού και προστασία της απασχόλησης) για την ενίσχυση της αποτελεσματικής λειτουργίας των αγορών αγαθών, εργασίας και κεφαλαίου.

1.1.3. Συμπεράσματα και θεωρητικές προσεγγίσεις από τα πρώτα χρόνια της μετάβασης

Όλες οι μεταβατικές οικονομίες βίωσαν σοβαρές και, σε πολλές περιπτώσεις, μακροχρόνιες περιόδους ύφεσης (Layard, 1998). Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, αν μελετήσει κανείς το επίπεδο του πραγματικού ΑΕΠ τόσο το 1995 όσο και το 1999, το καθένα ως ποσοστό της παραγωγής το 1989, θα διαπιστώσει ότι το 1995, όλες οι χώρες είχαν επίπεδα πραγματικής παραγωγής που ήταν χαμηλότερα από τα επίπεδα που επιτεύχθηκαν το 1989. Η εικόνα φαίνεται να βελτιώνεται μέχρι το 1999, με την Πολωνία, τη Σλοβακία και τη Σλοβενία να ξεπερνούν τα επίπεδα παραγωγής τους το 1989, και ορισμένες άλλες χώρες να πλησιάζουν αυτό το σημείο αναφοράς. Ωστόσο, στις χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, η εικόνα παρέμεινε ζοφερή. Στη Ρωσία, για παράδειγμα, η πραγματική παραγωγή το 1999 ήταν μόλις το 55% του επιπέδου του 1989 (McHale, 2001).

Αυτές οι στατιστικές πραγματικής παραγωγής σχεδόν σίγουρα υπερεκτιμούν τα πραγματικά αποτελέσματα παραγωγής, με την έννοια ότι ένα μεγάλο μέρος της χαμένης παραγωγής είχε μικρή αξία - και ίσως ακόμη και αρνητική αξία - καθώς πολύτιμες πρώτες ύλες καταστράφηκαν σε παράλογες διαδικασίες παραγωγής κατά την διάρκεια των τελευταίων ετών του προηγούμενου καθεστώτος. Παρ' όλα αυτά, η ύφεση ήταν πραγματική, με απότομες μειώσεις στην απασχόληση και επέκταση της ανεργίας.

Το ερώτημα έτσι που γεννάται σχετίζεται με το γιατί οι μεταβατικές οικονομίες υπέφεραν από αυτές τις μεταβατικές υφέσεις. Σε τελική ανάλυση, εάν το κομμουνιστικό σύστημα ήταν τόσο αναποτελεσματικό, θα έπρεπε ίσως να περίμενε κανείς ότι η πραγματική παραγωγή θα αυξάνονταν καθώς οι χώρες υιοθετούσαν συστήματα αγοράς. Η πρώιμη ελπίδα των εμπειρογνομόνων για τα κομμουνιστικά συστήματα ήταν ότι οι μετά-κομμουνιστικές οικονομίες θα μετακινούνταν από μια κατάσταση γενικευμένης υπερβάλλουσας ζήτησης σε μακροοικονομική ισορροπία, χωρίς να αντιμετωπίσουν μια κατάσταση γενικευμένης πλεονάζουσας προσφοράς (Kornai, 1995).

Στη βιβλιογραφία έχουν δοθεί διάφορες εξηγήσεις για την κατάσταση αυτή. Οι πρώτες εξηγήσεις επικεντρώθηκαν στον αντίκτυπο των απότομων αυξήσεων των τιμών μετά την αλλαγή και στις εξηγήσεις που προέρχονται από την κευνσιανή θεωρία για την ανεπαρκή ζήτηση. Η απότομη άνοδος των τιμών θεωρήθηκε ότι περιορίσε σημαντικά το πραγματικό κεφάλαιο κίνησης, αναγκάζοντας τις επιχειρήσεις να μειώσουν την παραγωγή τους (Calvo & Coricelli, 1992). Από την πλευρά της ζήτησης, μια γενική έλλειψη εμπιστοσύνης των καταναλωτών και των επενδυτών, σε συνδυασμό με τη στενή δημοσιονομική και νομισματική πολιτική της κυβέρνησης, θεωρήθηκε αρχικά υπεύθυνη για την ώθηση της πραγματικής παραγωγής κάτω από τη δυναμική της οικονομίας να παράγει.

Με την πάροδο του χρόνου και καθώς οι οικονομίες μετάβασης απέτυχαν να ανακάμψουν ή άρχισαν να ανακάμπτουν πολύ αργά, αυτές οι εξηγήσεις αναθεωρήθηκαν. Οι οικονομολόγοι άρχισαν να αναζητούν πιο συστηματικές εξηγήσεις. Μια σημαντική εξήγηση επικεντρώθηκε στην «αποδιοργάνωση» που οφειλόταν στην έλλειψη «κοινού τόπου» μεταξύ των δυο συστημάτων (η χαρακτηριστική φράση των ερευνητών είναι «the no-man's-land between systems»)(Roland & Verider, 1999).

Για ένα χρονικό διάστημα μετά την κατάρρευση της κεντρικά σχεδιασμένης οικονομίας, αλλά προτού θεσπιστεί σωστά το σύστημα της αγοράς, η ικανότητα συντονισμού της οικονομικής δραστηριότητας επηρεάζεται σοβαρά. Οι διαταραχές του εφοδιασμού σε ένα μέρος του οικονομικού συστήματος τείνουν να διαχέονται μέσω του οικονομικού συστήματος, επηρεάζοντας σοβαρά το δυναμικό της οικονομίας να παράγει. Μια σχετική εξήγηση επικεντρώνεται στην εγγενή προκατάληψη της ανεργίας που υπάρχει στα συστήματα της αγοράς.

Όταν η ανεργία πέφτει κάτω από το φυσικό (ή διαρθρωτικό) ποσοστό της, ο πληθωρισμός τείνει να αυξάνεται. Επομένως, ο σταθερός πληθωρισμός είναι συνεπής μόνο σε ένα σχετικά υψηλό ποσοστό ανεργίας. Εξάλλου, το γεγονός ότι αυτό το διαρθρωτικό ποσοστό ανεργίας μπορεί να είναι αρκετά υψηλό αποδεικνύεται από τα υψηλά ποσοστά ανεργίας σε πολλές δυτικοευρωπαϊκές οικονομίες, ακόμη και στις φάσεις επέκτασης των επιχειρηματικών κύκλων τους. Αντίθετα, στα κομμουνιστικά συστήματα, η ανεργία ήταν αμελητέα και ο

πληθωρισμός ελέγχονταν διοικητικά. Καθώς μια οικονομία περνά την μετακομμουνιστική μετάβαση, δεν μπορεί πλέον να διατηρήσει το προηγούμενο υψηλό ποσοστό δραστηριότητάς της χωρίς να υποφέρει από επιταχυνόμενο πληθωρισμό. Με την πάροδο του χρόνου αναμένεται ότι η αποτελεσματικότητα του συντονισμού της αγοράς θα οδηγήσει σε ανώτερη απόδοση παραγωγής, αλλά βραχυπρόθεσμα κυριαρχεί η απώλεια της ικανότητας λειτουργίας μιας οικονομίας υψηλής πίεσης και η παραγωγή μειώνεται.

Τέλος, ορισμένοι συγγραφείς τόνισαν τον αντίκτυπο των μεγάλων ανακατανομών που πρέπει να πραγματοποιηθούν κατά τη διάρκεια της μετάβασης (Gomulka, 1998). Ορισμένες επιχειρήσεις, και ακόμη και ολόκληροι κλάδοι, μειώνουν την δραστηριότητα τους ραγδαία καθώς υπάρχει μικρή ζήτηση για τα προϊόντα τους στη νέα οικονομία. Το αποτέλεσμα είναι μια μεγάλη αλλά προσωρινή μείωση της παραγωγής, καθώς χρειάζεται χρόνος για τους εκτοπισμένους πόρους να βρουν παραγωγική απασχόληση σε αναπτυσσόμενους τομείς.

1.1.4. Μαθήματα από την μεταβατική διαδικασία των χωρών

Οι οικονομολόγοι αναφέρονται συχνά στις μεταβατικές οικονομίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Αλλά για αυτές τις χώρες, θα πρέπει να σημειωθεί ότι πολλές περισσότερες παράμετροι από την οικονομία εμπλέκονται στη διαδικασία της μετάβασης. Δημιουργούνται επίσης οι βασικοί θεσμοί της δημοκρατίας και της διακυβέρνησης, συμπεριλαμβανομένων των εκτελεστικών, νομοθετικών και δικαστικών κλάδων της διακυβέρνησης. Με άλλα λόγια, εγκαθιδρύονται νέοι κοινωνικοί κανόνες και αξίες, όπως είναι το άνοιγμα σε ιδιωτικούς οργανισμούς και εν γένει, στην έννοια της επιχειρηματικότητας, ένα καινούριο δίκτυο ρυθμιστικών αρχών και ένα νέο δίκτυο συμβατικών σχέσεων, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Η οικονομική μετάβαση σχετίζεται στενά με αυτούς τους θεσμικούς μετασχηματισμούς (Roland & Roland, 2001).

Σε αυτό το πλαίσιο, οι οικονομολόγοι έχουν συχνά οδηγηθεί σε μονομερή αποτελέσματα στην ανάλυσή τους για τις μεταβατικές οικονομίες εξετάζοντας μόνο οικονομικούς παράγοντες και αγνοώντας αυτούς τους σημαντικούς

θεσμικούς μετασχηματισμούς. Οι επιτυχημένοι θεσμοί του καπιταλισμού είναι ήδη παρόντες στις προηγμένες οικονομίες και τείνουν να θεωρούνται δεδομένοι όταν συλλογίζεται κανείς τις οικονομίες σε μεταβατικό στάδιο ή τις αναπτυσσόμενες οικονομίες όπου απουσιάζουν τέτοια ιδρύματα. Η μεταβατική εμπειρία έχει επομένως ενισχύσει σε μεγάλο βαθμό τη θεσμική προοπτική στα οικονομικά και μια μετατόπιση της έμφασης στην οικονομική σκέψη, από την ανάλυση των αγορών και της θεωρίας των τιμών σε αυτή των συμβάσεων στο νομικό, κοινωνικό και πολιτικό περιβάλλον (Roland, 2001).

Επιπλέον, θα πρέπει να σκέπτεται κανείς τους θεσμούς όχι με στατικό τρόπο αλλά με δυναμικό τρόπο, ήτοι το πώς δημιουργείται η δυναμική για μεταρρυθμίσεις, πώς μπορούν να εξελιχθούν τα θεσμικά όργανα αλλά και πώς μπορεί να χαθεί η μεταρρυθμιστική ορμή και πώς μπορεί κανείς να αντιμετωπίσει τους αναποτελεσματικούς θεσμούς. Αυτά τα ερωτήματα, που αντιμετωπίζονται από την προοπτική της πολιτικής οικονομίας, έχουν καταστεί κεντρικά στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο μπορεί να εμφανιστεί ο επιτυχημένος καπιταλισμός. Οι χώρες μετάβασης έχουν ξεκινήσει αυτήν τη διαδικασία αλλαγής από συγκεκριμένες αρχικές συνθήκες, αλλά οι ερωτήσεις που αντιμετωπίζονται από τη μετάβαση υπερβαίνουν κατά πολύ την ίδια τη διαδικασία μετάβασης.

Παραδόξως, ίσως, παρά τον τεράστιο όγκο εργασίας που έχει γίνει για τη μετάβαση από οικονομολόγους, ειδικούς σε θέματα οικονομικών σχέσεων, πολιτικούς επιστήμονες και πολλούς άλλους, δεν υπάρχει ακόμη συμφωνημένο μοντέλο ή θεωρία της μετάβασης. Υπάρχει μια πολύ καλή ιδέα για το «ιδανικό» τελικό σημείο της διαδικασίας - με άλλα λόγια, μια καλά λειτουργούσα οικονομία τύπου αγοράς, που δημιουργεί οικονομική ανάπτυξη και βελτιώνει το βιοτικό επίπεδο - αλλά το πώς είναι καλύτερο να φτάσει εκεί μια οικονομία από ένα σημείο εκκίνησης κεντρικού σχεδιασμού, εξακολουθεί να συζητείται έντονα μεταξύ των οικονομολόγων. Ορισμένες από αυτές τις συζητήσεις έχουν συχνά σχέση με το ζήτημα «big bang» έναντι της «σταδιακής μετάβασης», ενώ κάποιες είναι αντίθετες με τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις που εισήχθησαν και τείνουν προς μια πιο «βήμα προς βήμα» προσέγγιση. Στην πράξη, ωστόσο, η διαφορά μεταξύ αυτών των δύο προσεγγίσεων είναι πολύ μικρότερη από ό, τι θα μπορούσε να υποθέσει κανείς, καθώς πολλές από τις μεταρρυθμίσεις που

ξεκίνησαν στην αρχή του «big bang» ίσως χρειαστούν ακόμη χρόνια για να εφαρμοστούν, ενώ ακόμη και εκείνες οι χώρες που προχώρησαν στη βαθμιαία μετάβαση, διέλυσαν τον κεντρικό σχεδιασμό και εισήγαγαν, για παράδειγμα, την ελευθέρωση των τιμών και του εμπορίου εξαιρετικά γρήγορα (Hare & Turley, 2013).

Είναι γνωστά επίσης πολλά στοιχεία για τις βασικές προϋποθέσεις που πρέπει να υπάρχουν για να μπορέσει η οικονομία να επιτύχει μια σταθερή οικονομική ανάπτυξη. Ο πρώτος από αυτούς τους όρους είναι η διατήρηση υγιών μακροοικονομικών συνθηκών, πράγμα που σημαίνει ουσιαστικά τη διατήρηση των πληροφοριών σε διαχειρίσιμα επίπεδα, τη διατήρηση του ισοζυγίου του κρατικού προϋπολογισμού υπό έλεγχο και την προσοχή στο ισοζύγιο πληρωμών για την αποφυγή της συσσώρευσης υπερβολικών και μη βιώσιμων ποσών στο εξωτερικό χρέος.

Στην ιδανική περίπτωση, αυτό σημαίνει επίσης τη διατήρηση της ανεργίας σε επίπεδα που είναι κοινωνικά ανεκτά, ακόμη και όταν συμβαίνει μια τεράστια διαρθρωτική αλλαγή στην οικονομία. Μόλις μια οικονομία έχει εγκατασταθεί σε μια πορεία σταθερής ανάπτυξης, οι κυβερνήσεις συνήθως βρίσκουν ότι μπορούν να ανταποκριθούν σε τέτοιες προϋποθέσεις χωρίς πολύ κόπο τις περισσότερες φορές, αλλά στην αρχή της μετάβασης όταν πολλά άλλαζαν πολύ γρήγορα και οι οικονομίες παρουσίασαν τεράστια «σοκ», τα πράγματα ήταν πολύ διαφορετικά. Σχεδόν όλες οι μεταβατικές οικονομίες βίωσαν μια αρχική έκρηξη πληροφοριών όταν χαλάρωσαν τους ελέγχους των τιμών, συνοδευόμενη από σοβαρές διαταραχές στο εξωτερικό εμπόριο καθώς τα παλιά σοσιαλιστικά δίκτυα συναλλαγών διαλύθηκαν και έπρεπε να βρεθούν νέες αγορές.

Ωστόσο, διάφορες χώρες της Κεντρικής Ευρώπης και της Βαλτικής διαχειρίστηκαν αυτές τις εκδηλώσεις πολύ διαφορετικά. Τα περισσότερα κράτη της περιοχής αυτής, κατάφεραν να αντιληφθούν την υπάρχουσα κατάσταση γρήγορα, εφαρμόζοντας πολύ δύσκολες μακροοικονομικές πολιτικές που σύντομα έφεραν την κατάσταση υπό έλεγχο, και σταθεροποίησαν τις κυβερνητικές και εξωτερικές τους μεταβλητές. Αλλού, τόσο στη Νοτιοανατολική Ευρώπη (καθώς η Γιουγκοσλαβία χωρίστηκε σε αρκετά νέα κράτη) όσο και στις χώρες της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών (CIS), η προσοχή στην υγιή

οικονομική πολιτική αποσπάστηκε σοβαρά από τη συμμετοχή σε διάφορους εμφύλιους και περιφερειακούς πολέμους. Ακόμη και όταν δεν υπήρχαν πόλεμοι (όπως στην Ουκρανία και το Καζακστάν), οι νέοι ηγέτες κατάλαβαν λίγο ή και τίποτα ή ίσως δεν είχαν ενδιαφέρον, για το πώς να διευθύνουν μια οικονομία αγοράς (Turley, 2011).

Στην επίδραση, βίωσαν ένα «βάπτισμα του πυρός», δηλαδή μια μαθησιακή διαδικασία κατά την οποία έκαναν πολλά και σημαντικά λάθη. Το αποτέλεσμα ήταν ότι οι περισσότερες χώρες βίωσαν πληθωρισμό που έφτασε μέχρι και το 1000 τοις εκατό το 1993. Τελικά, στη συνέχεια, οι νέες κυβερνήσεις κατάφεραν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο έναν πιο αποτελεσματικό μακροοικονομικό έλεγχο, κάτι που ωστόσο αποτέλεσε μια τρομερά επώδυνη και δαπανηρή διαδικασία. Αλλά μέχρι σήμερα είναι πια κατανοητό ότι μια οικονομία τύπου αγοράς απλά δεν είναι δυνατόν να λειτουργήσει εάν τα βασικά μακροοικονομικά θεμέλια δεν υπάρχουν.

1.2. Η διαδικασία μετάβασης της Ρουμανίας

Στην περίπλοκη εικόνα της τρέχουσας παγκόσμιας κρίσης, η Ρουμανία αντιπροσωπεύει μια ενδιαφέρουσα μελέτη περίπτωσης, δεδομένου ότι οι δυσκολίες μετάβασης στην οικονομία της αγοράς και οι προκύπτουσες ανισοροπίες είχαν ισχυρή επίδραση στις αντιδράσεις στην κρίση. Η έρευνα των Constantin et al. (2011) αποσκοπεί να δείξει ότι, στην περίπτωση της Ρουμανίας, η παγκόσμια οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση επιτάχυνε μόνο την αναπόφευκτη εγχώρια κρίση και αύξησε το κόστος της προσθέτοντας στα προϋπάρχοντα προβλήματα. Συζητά επίσης τις πιθανές πολιτικές αντιδράσεις στην κρίση βάσει εσωτερικών γεγονότων και διεθνών περιορισμών.

Επιπρόσθετα, σε όλες τις κατατάξεις της μετα-κομμουνιστικής μετάβασης, η Ρουμανία έρχεται ως ενδιάμεσος μεταρρυθμιστής, καθώς βρίσκεται σε χαμηλότερο επίπεδο από τους ηγέτες της μετάβασης, την Ουγγαρία, την Πολωνία, τη Σλοβενία, την Τσεχική Δημοκρατία και τις χώρες της Βαλτικής, αλλά πάνω από τις πιο καθυστερημένες χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Με την ένταξη της Ρουμανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), μιας από τις μεγαλύτερες σε ολόκληρη την περιοχή και με αργή ανάπτυξη χώρας, το μέλλον της Ρουμανίας

ως μια ευημερούσα χώρα, φαινόταν όλο και πιο αβέβαιο. Συγκριτικά, η Πολωνία, με τη σταθερά υψηλή ανάπτυξή της (παρόλο που δείχνει σημάδια επιβράδυνσης το τελευταίο διάστημα) και τις σημαντικές προοπτικές ένταξής της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εμφάνιζε σταθερότητα στα βήματα της, ως για το ευρωπαϊκό της μέλλον (European Bank for Reconstruction and Development, 2001).

Παρά τον αυξανόμενο αριθμό τεχνικών εγγράφων για το θέμα, πιστεύεται ότι, δεδομένου του μικρού χρονικού διαστήματος και του μικρού αριθμού χωρών που συμμετέχουν στη μετάβαση, καθώς και της μεγάλης πολυπλοκότητας των σχετικών ζητημάτων, θα ήταν αδύνατο να γίνει μια καλή οικονομετρική δοκιμή με αρκετό δύναμη να κάνει μια αιτιώδη ανάλυση της μετάβασης. Ωστόσο, είναι εφικτό ακόμα να χρησιμοποιηθούν οι μέθοδοι της πολιτικής οικονομίας για να αναζητηθούν πιθανές εξηγήσεις (Rosu, 2002).

Προσδιορίζονται έτσι δύο βασικές θέσεις για αιτιώδη εξήγηση. Πρώτον, η ονομαζόμενη ως ντετερμινιστική άποψη, σύμφωνα με την οποία, ανεξάρτητα από το τι θα έκανε η κυβέρνηση της Ρουμανίας, η πορεία της μετάβασης θα ήταν περίπου η ίδια, τουλάχιστον όχι σημαντικά καλύτερη, αν και θα μπορούσε να ήταν χειρότερη. Η άλλη άποψη, η επονομαζόμενη και ως «πολιτική» άποψη, επιτρέπει στην κυβέρνηση να έχει μια πολύ σοβαρή επιλογή. Δεδομένης της σκληρής κατάστασης της Ρουμανίας στην αρχή της μετάβασης, ήταν πιο πιθανό να γίνουν λάθος επιλογές. Αλλά αν η Ρουμανία είχε επιλέξει τις σωστές πολιτικές και αυτό το γεγονός δεν θα ήταν τόσο ακατανόητο, τότε οι μεταρρυθμίσεις θα είχαν πετύχει γρήγορα και στη Ρουμανία (Megginson & Netter, 2001).

Η ντετερμινιστική θεωρία λέει ότι δεδομένου ενός συνόλου αρχικών συνθηκών σε μετάβαση, η διακύμανση των αποτελεσμάτων είναι αρκετά μικρή. Η πολιτική άποψη λέει ότι η διακύμανση των αποτελεσμάτων πρέπει να είναι μεγάλη, με τη σημασία των αρχικών συνθηκών να μειώνεται καθώς περνά ο χρόνος. Με βάση αυτά, φαίνεται ότι μπορεί κανείς να δει τη διαφορά μεταξύ των δύο απόψεων, επινοώντας ένα απλό εμπειρικό τεστ. Όσο μεγαλύτερη είναι η εκ των υστέρων διακύμανση των αποτελεσμάτων (δεδομένων παρόμοιων αρχικών συνθηκών), τόσο πιθανότερη είναι η προβολή της πολιτικής άποψη και το αντίστροφο. Το πρόβλημα με ένα τεστ όπως αυτό είναι ότι πρέπει κανείς να καθορίσει με σαφήνεια ποιοι παράγοντες καθορίζουν εάν μια χώρα έχει

παρόμοιες αρχικές συνθήκες. Επίσης, πρέπει να είναι σε θέση να καθορίσει το πότε δύο χώρες ακολουθούν παρόμοια μοτίβα μετάβασης (Rosu, 2002).

Από τη δεκαετία του 1990, κρίσιμοι τομείς της ρουμανικής πολιτικής, οικονομικής και πνευματικής ελίτ άρχισαν να κοινωνικοποιούνται και να έχουν αλληλεπίδραση με τις αρχές των ελεύθερων αγορών. Αντί να τους αντιμετωπίζουν ως πυλώνες μιας «ουτοπίας», τους αντιλαμβάνονταν ως μια φυσική κοινωνική πραγματικότητα που διακόπηκε από τον κομμουνισμό. Οι φιλελεύθερες ελίτ «αγκάλιασαν» αυτές τις προσεγγίσεις, αλλά έπρεπε επίσης να ανταποκριθούν στην αστάθεια που δημιούργησε η αγορά. Αυτές οι αντισταθμίσεις συνίσταντο σε μεγάλο βαθμό σε εργατικούς αγώνες ενάντια στις μαζικές απολύσεις, τις ιδιωτικοποιήσεις και την κατάρρευση των δημόσιων υπηρεσιών. Κατά συνέπεια, οι φιλελεύθερες ελίτ κινητοποιήθηκαν ενάντια στις διάφορες αντιπαραθέσεις που απαιτούσαν προστασία ενάντια στα πρώτα κινήματα για την οικοδόμηση της κοινωνίας της αγοράς. Για λίγο, αυτή η κινητοποίηση αντισταθμίστηκε από άλλους τομείς των ελίτ, των οποίων η μετατροπή στον νεοφιλελευθερισμό ήταν πιο αργή. Ωστόσο, συχνά μετέτρεψαν τα αιτήματα προστασίας που διατυπώθηκαν από τις αντιπαραθέσεις σε όχι τόσο χειραφετητικές πολιτικές ατζέντες (Ban & Tamames, 2015).

Η πρώτη ρουμανική μετα-κομμουνιστική κυβέρνηση (1990-1992) δεσμεύτηκε εν μέρει μόνο να υιοθετήσει τις κύριες συστάσεις πολιτικής της «Συναίνεσης της Ουάσιγκτον (Washington Consensus)». Καθώς οι μεταρρυθμίσεις οδήγησαν τη χώρα σε ύφεση, της οποίας τα επιβλαβή αποτελέσματα ήταν μοναδικά για μια εποχή ειρήνης, μια διαφορετική προσέγγιση υπό τη δεύτερη ελεύθερα εκλεγμένη μετα-κομμουνιστική κυβέρνηση (1992-1996) αναζήτησε έναν τρίτο τρόπο μεταξύ της νεοφιλελεύθερης ορθοδοξίας και της σοσιαλιστικής μεταρρύθμισης. Αφού οι πρώην κομμουνιστές έχασαν τις εκλογές του 1996, ένας κεντροδεξιός συνασπισμός ανακοίνωσε ότι η οικονομική ανάπτυξη που επιτεύχθηκε ήταν μη βιώσιμη και ξεκίνησε μια νεοφιλελεύθερη μεταρρύθμιση «θεραπείας σοκ» στην οποία τόσο τα εγχώρια, όσο και τα εξωτερικά ενδιαφερόμενα μέρη επένδυσαν υπερβολικές προσδοκίες (Ban & Tamames, 2015).

Τα κοινωνικοοικονομικά αποτελέσματα αυτής της μεταρρύθμισης, που επιδεινώθηκαν από την κρίση της Ανατολικής Ασίας και τους πολέμους του Κοσσυφοπεδίου, ήταν πολύ χειρότερα από τα αναμενόμενα και κατά συνέπεια, ο κεντροδεξιός συνασπισμός εξαφανίστηκε στις εκλογές του 2000. Πεισμένοι από την ένταξη στην ΕΕ, οι πρώην κομμουνιστές ξεκίνησαν τις πιο συστηματικές και επιτυχημένες οικονομικές μεταρρυθμίσεις που παρατηρήθηκαν από το 1990. Σε τέσσερα χρόνια, υιοθέτησαν τα περισσότερα από τα τυπικά θεσμικά όργανα της αγοράς της Δυτικής Ευρώπης, του «Τρίτου δρόμου» (Giddens,1998), με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν έξωθεν κριτική τόσο από την ΕΕ, όσο και από το ΔΝΤ, για υπερβολικά, πλέον, νεοφιλελεύθερες πολιτικές (Scarlat, 2005).

Για τη Ρουμανία, όπως και για όλες τις άλλες πρώην κομμουνιστικές χώρες από την Ανατολική Ευρώπη, η μετάβαση από το άκαμπτο κεντρικά σχεδιασμένο οικονομικό σύστημα στην οικονομία της ελεύθερης αγοράς, βασισμένη στον θεμιτό ανταγωνισμό, ήταν μια καταπληκτική εμπειρία. Από ακαδημαϊκή άποψη, η οικονομική μεταρρύθμιση ήταν επίσης μια τεράστια ερευνητική ευκαιρία - με εξαιρετικά σημαντικές πρακτικές συνέπειες. Με βάση την περίπτωση της Ρουμανίας, ο Scarlat (2005) έχει αναπτύξει ένα πρωτότυπο, δισδιάστατο μοντέλο αυτής της διαδικασίας μετάβασης, τονίζοντας την τυπολογία τεσσάρων βασικών οικονομικών συστημάτων. Οι διευθυντικές πτυχές υπογραμμίζονται, τόσο για τα οικονομικά συστήματα όσο και για τη διαδικασία μετάβασης, καθώς και για ορισμένα θέματα σταθερότητας. Παρουσιάζονται δύο χαρακτηριστικά της στρατηγικής μετάβασης, η διαδρομή μετάβασης και η διάρκεια της διαδικασίας.

Το μοντέλο γενικής οικονομίας εφαρμόζεται στην περίπτωση της Ρουμανίας, αλλά εφαρμόζεται πλήρως σε όλες τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και όχι μόνο. Σε αυτήν την περίπτωση, ενδέχεται να πραγματοποιηθούν ενδιαφέρουσες συγκριτικές αναλύσεις. Το σύνολο των συστάσεων προς τα κεντρικά όργανα δημόσιας διοίκησης ισχύει όχι μόνο για τη Ρουμανία αλλά και για τις περισσότερες από τις πρώην κομμουνιστικές, υπό ένταξη χώρες. Μεταξύ των βασικών διατάξεων είναι και οι εξής (Scarlat, 2005):

α. Σαφέστερος ορισμός της εξουσίας και της ευθύνης σε όλη τη δημόσια διοίκηση.

- β. Βελτιωμένη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε θεσμικό επίπεδο.
- γ. Καλύτερη κατανόηση της ενταξιακής διαδικασίας στην ΕΕ .
- δ. Δημιουργία ξεχωριστού οργανισμού που θα πρέπει να συντονίζει και να παρακολουθεί (αλλά όχι να ελέγχει) την παραλαβή και την εκταμίευση των κεφαλαίων που λαμβάνονται από την ΕΕ και άλλους δωρητές .
- ε. Αυξημένος επαγγελματισμός και σταθερότητα των δημοσίων υπαλλήλων.
- στ. Κατάλληλο και σταθερό νομικό σύστημα σχετικά με τη δημόσια διοίκηση .
- ζ. Καλύτερος και στενότερος συντονισμός και επικοινωνία.
- η. Καλύτερη χρήση της τεχνολογίας Πληροφοριών και Επικοινωνιών (IT&C).

Το μοντέλο γενικής οικονομίας είναι ένα χρήσιμο πλαίσιο ανάλυσης για να συζητηθούν τα μεταβατικά χαρακτηριστικά, κυρίως η πορεία αλλά και η διάρκεια μετάβασης, οι καθυστερήσεις, οι προτεραιότητες (ιδιωτικοποίηση έναντι αποκέντρωσης) και τελικά, η στρατηγική μετάβασης. Τα εξελιγμένα ερευνητικά εργαλεία που εφαρμόστηκαν στην έρευνα των Scarlat & Scarlat (2007) για την ανάλυση της πορείας μετάβασης, βασισμένα στη θεωρία του ντετερμινιστικού χάους, οδηγούν σε σημαντικά αποτελέσματα, σύμφωνα με τα οποία, στην περίπτωση της Ρουμανίας, εντοπίστηκαν και περιγράφηκαν τρία χρονικά διαστήματα με διαφορετικά ποιοτικά χαρακτηριστικά. Σύμφωνα με την πολιτική μετάβασης και την αναπτυξιακή στρατηγική της, η ρουμανική πορεία μετάβασης φαίνεται να ακολουθεί την εξής πορεία, από μια οικονομία «τύπου III» (οικονομία με κεντρικό προγραμματισμό) σε μια οικονομία «κοινωνικής αγοράς» (δεσμοί κράτους και κοινωνίας) και έπειτα στην οικονομία της «ελεύθερης αγοράς» (με βάση τους νόμους της προσφοράς και της ζήτησης) (Scarlat & Scarlat, 2007).

Παρά τις αρκετές βελτιώσεις που έγιναν στην συνέχεια, οι βασικές διαρθρωτικές αλλαγές προς μια λειτουργική οικονομία της αγοράς στη Ρουμανία εφαρμόστηκαν έως το τέλος του 2001. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η

ανάλυση χρονοσειρών δείχνει το τέλος του 2001 ως το τέλος της διαδικασίας μετάβασης, η οποία επιβεβαιώνει το προηγούμενο συμπέρασμα (τέλος της διαδικασίας μετάβασης στη Ρουμανία: 2002-2003). Τέλος, αυτό το μοντέλο που εφαρμόστηκε στην περίπτωση της Ρουμανίας, είναι πλήρως εφαρμόσιμο σε όλες τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και όχι μόνο στη Ρουμανία. Σε αυτήν την περίπτωση, ενδέχεται να πραγματοποιηθούν ενδιαφέρουσες συγκριτικές αναλύσεις (Scarlat & Scarlat, 2007).

Εξάλλου, σε ένα γενικά απαιτητικό περιβάλλον, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η οικονομική μετάβαση της Ρουμανίας δεν επηρεάστηκε υπερβολικά από τα έθιμα και τις παραδόσεις του παλαιού καθεστώτος. Αντίθετα, στη Ρουμανία τα οικονομικά και κοινωνικά πρότυπα, οι κανόνες, οι αντιλήψεις, τα κίνητρα και οι συμπεριφορές της οικονομίας της αγοράς έχουν γίνει αποδεκτά αρκετά γρήγορα. Στην πρώτη δεκαετία μετά την Επανάσταση, από το 1990 έως το 2000, η μετάβαση ήταν πιο αργή, ενώ μετά το 2000, η διαδικασία παρουσίασε μια επιταχυνόμενη αύξηση, αισθητή στους οικονομικούς δείκτες. Μεσοπρόθεσμα, η βασική πρόκληση για τη Ρουμανία είναι να εξασφαλίσει μια σταθερή οικονομική ανάπτυξη, να βελτιώσει το βιοτικό επίπεδο και να συνεχίσει τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και τον εκσυγχρονισμό της, προκειμένου να προσφέρει καλύτερη ποιότητα ζωής στους πολίτες της, σύμφωνα με το αρχές της ελεύθερης οικονομίας (Diacon, 2012).

1.3. Ειδικά θέματα στην οικονομία της Ρουμανίας κατά την διαδικασία της μετάβασης

1.3.1. Η διαδικασία αναδιάρθρωσης των κρατικών επιχειρήσεων

Κατά την τελευταία δεκαετία του περασμένου αιώνα, η ρουμανική οικονομία είχε καταγράψει αναντίστοιχες των δυνατοτήτων της, σε ότι αφορά τις οικονομικές επιδόσεις που χαρακτηρίζονταν από σοβαρές μειώσεις του ΑΕΠ, τεράστιες απώλειες εσόδων στις κρατικές εταιρείες και γιγάντιες καθυστερήσεις μεταξύ επιχειρήσεων που αντιπροσώπευαν πάνω από το 35% του ΑΕΠ της Ρουμανίας. Η διαδικασία αναδιάρθρωσης των κρατικών επιχειρήσεων (State-owned enterprises-SOEs) στη Ρουμανία ξεκίνησε το 1993 με μια τεράστια άσκηση που περιελάμβανε περισσότερες από 400 κρατικές εταιρείες, με βάση τα

ακόλουθα πρότυπα: Η «πάνω-κάτω (top-down)» προσέγγιση και μια διαδικασία «προ-αναδιάρθρωσης» των ιδιωτικοποιήσεων προηγήθηκε και εντάχθηκε σε ένα ουσιαστικό ειδικό νομοθετικό πλαίσιο.

Μετά το πρώτο κύμα ακολούθησε ένα δεύτερο κύμα που ξεκίνησε από το 2001 και περιελάμβανε περιορισμένο αριθμό εταιρειών, αλλά υψηλότερης αξίας και αντίκτυπου στην οικονομία (μεγαλύτερες τράπεζες, μεγάλες βιομηχανικές και ενεργειακές εταιρείες, αυτόνομες πρώην πολιτείες κ.λπ.) Το δεύτερο κύμα αναδιάρθρωσης σήμαινε μια αλλαγή παραδείγματος για εταιρείες που χρειάζονται αναδιάρθρωση, η οποία αναπτύχθηκε σε δύο σημαντικά στάδια, όταν οι κρατικές εταιρείες ήταν εισηγμένες στο χρηματιστήριο, ιδιωτικοποιήθηκαν ή τοποθετήθηκαν σε μια διαδικασία αναμονής για την επικείμενη αναδιάρθρωση. Έτσι, η μεθοδολογία αναδιάρθρωσης στο δεύτερο κύμα επανεξετάστηκε και συσχετίστηκε με την εξέλιξη των μακροοικονομικών συνθηκών. Ο δείκτης ιδιωτικοποίησης της ΕΤΑΑ δείχνει μια άμεση σχέση μεταξύ των δύο κυμάτων, καθώς η Ρουμανία έλαβε υψηλότερη τιμή για αυτόν τον δείκτη καθώς προχώρησε στο επόμενο επίπεδο αναδιάρθρωσης και ιδιωτικοποίησης (Popescu & Cioga, 2015).

1.3.2. Η σημασία των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ) στην διαδικασία μετάβασης

Η σημασία και οι επιπτώσεις των ΑΞΕ προσέλκυσαν, δικαίως, το ενδιαφέρον όλων των κρατών και οδήγησαν σε έναν έντονο ανταγωνισμό για το ξένο κεφάλαιο. Ο αντίκτυπος των εισροών των ΑΞΕ στη χώρα υποδοχής μπορεί να εντοπιστεί στο μακροοικονομικό και στο μικροοικονομικό επίπεδο, είναι συχνά θετικός και εκδηλώνεται διαφορετικά, ανάλογα με την περιοχή των ξένων επενδύσεων και τέλος εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα και την ποσότητα των εισροών. Στη ρουμανική οικονομία, μέχρι το 2000, το επίπεδο άμεσων ξένων επενδύσεων είχε μειωθεί. Προφανώς η Ρουμανία προσέλκυσε λιγότερες εισροές ΑΞΕ από άλλες αναδυόμενες οικονομίες ή οικονομίες της ΕΕ. (Neuhaus, 2006).

Αφού εφαρμόστηκε από την ερευνήτρια Nistor (2014) η στατιστική ελέγχου Durbin-Watson, βάσει δεδομένων από την Παγκόσμια Τράπεζα για την περίοδο

1990-2012, εξετάστηκε εάν οι εισροές ΑΞΕ επηρεάζουν το ΑΕΠ στη ρουμανική οικονομία. Από τους υπολογισμούς που έγιναν, αποκαλύφθηκε ότι υπάρχει συσχέτιση μεταξύ ΑΞΕ και οικονομικής ανάπτυξης και επιπρόσθετα οι εισροές ΑΞΕ είχαν θετική επίδραση στο ΑΕΠ και επηρέασαν την οικονομική ανάπτυξη. Ως αποτέλεσμα της έρευνας, υποστηρίζεται το γεγονός ότι οι ΑΞΕ μπορούν να θεωρηθούν ενεργός παράγοντας στην ανάπτυξη και προσαρμογή στην οικονομία της αγοράς και την ανταγωνιστικότητα. Στην περίπτωση της Ρουμανίας, οι ΑΞΕ αποτελούν ένα στοιχείο που προϋποθέτει την επίτευξη του προτεινόμενου προγράμματος αναδιάρθρωσης της οικονομικής μεταρρύθμισης (Nistor, 2014).

1.3.3. Οι μεταβολές και οι δυσκολίες στην επιχειρηματικότητα

Η επιχειρηματικότητα ήταν και εξακολουθεί να αποτελεί βασικό παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης στις αναδυόμενες οικονομίες. Στη Ρουμανία, η σχετική μακρά παράδοση της συγκεντρωτικής οικονομίας έχει οδηγήσει σε έλλειψη επιχειρηματικής εμπειρίας, όσον αφορά τις δεξιότητες και την εταιρική κουλτούρα. Από τη μία πλευρά, οι διευθυντές και οι υπεύθυνοι των νέων επιχειρήσεων έπρεπε να μάθουν γρήγορα τους κανόνες μιας νέας ελεύθερης αγοράς, αλλά, από την άλλη πλευρά, είχαν το πλεονέκτημα ενός χαλαρού επιχειρηματικού περιβάλλοντος στα πρώτα χρόνια της μετάβασης. Στο αρχικό στάδιο, έγιναν αρκετές συζητήσεις σχετικά με την κρατική στήριξη, όσον αφορά την ευνοϊκή φορολογία και άλλα μέτρα που αποσκοπούσαν στην ενοποίηση των νέων επιχειρήσεων. Αυτό εξακολουθεί να αποτελεί αμφιλεγόμενο σημείο στην ημερήσια διάταξη των νέων Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) στην Ρουμανία (Cotelnic, 2008).

Οι Chasovschi et al. (2014), εκπόνησαν μία εμπειρική έρευνα μεταξύ των επιχειρηματιών από τη Ρουμανία κατά τα τελευταία χρόνια μετά την μετάβαση στο νέο οικονομικό μοντέλο, τα αποτελέσματα της οποίας παρουσιάζουν αναλυτικά και τεκμηριωμένα, τα σχετικά χαρακτηριστικά της επιχειρηματικής ανάπτυξης στη χώρα, μαζί με την αντίληψη των επιχειρηματιών για παράγοντες που έχουν επηρεάσει θετικά ή αρνητικά την επιτυχία τους. Σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα και τους ερευνητικούς στόχους της έρευνας, παρουσιάζονται οι ιδιότητες ενός επιχειρηματία αλλά και το νομοθετικό πλαίσιο για την επιχειρηματικότητα στην χώρα αυτή.

Η πλειονότητα των επιχειρηματιών, σύμφωνα με τη μελέτη των Chasovnschi et al. (2014), αντιμετωπίζουν διάφορα προβλήματα. Αυτά τα ζητήματα προέρχονται τόσο από την ίδια την φύση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, όσο και από το περιβάλλον στο οποίο λειτουργούν. Πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στα ζητήματα της δυσπιστίας των επιχειρηματιών έναντι της κρατικής στήριξης, που θα πρέπει να είναι ο κύριος εγγυητής της οικονομικής σταθερότητας και να δοθεί έμφαση στον τρόπο με τον οποίο διατίθενται οι διαθέσιμοι πόροι που απαιτούνται για την ανάπτυξη του επιχειρηματικού τομέα.

Αν και η νομοθεσία που θεσμοθετείτε προς αυτή την κατεύθυνση είναι αρκετά εκτεταμένη, συμβαίνει συχνά οι πολλοί και αναλυτικοί κανόνες να μην εφαρμόζονται στην πράξη και να παραμένουν μόνο στο χαρτί. Από τις απαντήσεις που δόθηκαν στο ερωτηματολόγιο της έρευνας των Chasovnschi et al. (2014), μπορούμε να δούμε την σχετικά κακή οικονομική κατάσταση των επιχειρηματιών στην Ρουμανία, κυρίως λόγω του χαμηλού επιπέδου των μισθών που συνδέονται με τη μη δυνατότητα ανάληψης τραπεζικού δανείου για τη διασφάλιση των απαραίτητων πόρων.

Εν πάση περιπτώσει, η πλειονότητα των νέων επιχειρηματιών έχει περιορισμένη γνώση και ικανότητα να ενισχύσει μια συνεκτική στρατηγική προοπτική και να προσαρμοστεί σε μια διεθνή αγορά, σε ένα πολύ δυναμικό περιβάλλον. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι επιχειρηματίες έχουν παρόμοιες απόψεις για τους παράγοντες επιτυχίας. Οι Knörr, Alvarez & Urbano (2013) ανέφεραν ότι η επιχειρηματική συμπεριφορά θα μπορούσε να επηρεαστεί από κοινωνικο-δημογραφικούς παράγοντες.

1.3.4 Το θέμα των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας, των εδαφικών ανισοτήτων και της «αρπαγής γης»

Οι εδαφικές ανισότητες αντιπροσωπεύουν ένα μακροχρόνιο θέμα στην περιφερειακή οικονομία και πολλές στατιστικές μέθοδοι με στόχο την παροχή σχετικών δεδομένων και πληροφοριών σχετικά με το μέγεθος και την εξέλιξη των ανισοτήτων έχουν αναπτυχθεί με την πάροδο του χρόνου. Είναι επίσης ένα θέμα ενδιαφέροντος για τη Ρουμανία, δεδομένου ότι τα αναπτυξιακά κενά μεταξύ των περιφερειών αυξάνονταν συνεχώς μετά τη μετάβαση στην οικονομία της αγοράς,

παρά τις πολλές στρατηγικές που στοχεύουν ρητά στο αντίθετο αποτέλεσμα. Σε αυτό το πλαίσιο, η έρευνα του Goschin (2015) εισάγει έναν νέο συνθετικό δείκτη εδαφικών ανισοτήτων που περιλαμβάνει τρεις μεταβλητές, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, την παραγωγικότητα της εργασίας και το προσδόκιμο ζωής, προκειμένου να συλλάβει διάφορες πτυχές των οικονομικών και κοινωνικών χωρικών ανισοτήτων.

Αυτή η μεθοδολογική προσέγγιση προσφέρει μια καλύτερη και πιο περίπλοκη εικόνα σχετικά με τα κενά εδαφικής ανάπτυξης, σε σύγκριση με τις αναλύσεις που χρησιμοποιούν μεμονωμένους δείκτες. Επιπρόσθετα, αξιολογήθηκαν στην έρευνα αυτή, περαιτέρω ο αντίκτυπος των εδαφικών ανισοτήτων (όπως μετράται από αυτόν τον συνθετικό δείκτη) στην οικονομική ανάπτυξη στη Ρουμανία κατά την περίοδο 1995-2012, μέσω ενός μοντέλου οικονομικής ανάπτυξης. Διαπιστώθηκε μια σχέση ολοκλήρωσης μεταξύ του ΑΕΠ και του συνθετικού δείκτη των εδαφικών ανισοτήτων, γεγονός που υποδηλώνει ότι η περιφερειακή ανάπτυξη στη Ρουμανία είναι συστηματικά μη ισορροπημένη και οι ανισότητες έχουν την τάση να διευρύνονται με την οικονομική ανάπτυξη (Goschin, 2015).

Εξάλλου, νωρίτερα στο κεφάλαιο είχε γίνει αναφορά στην σημασία των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας. Μια ειδική πτυχή του θέματος αυτού αποτελεί και το θέμα της αρπαγής γης στην Ρουμανία. Η αρπαγή γης αντιπροσωπεύει ένα θεμελιώδες πρόβλημα στις μεταβατικές οικονομίες. Η μεταβίβαση των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας γης επιβάλλει μια δραματικά αλλαγή της δομής της γεωργικής παραγωγής, συμπεριλαμβανομένης της επιρροής της ασφάλειας των τροφίμων. Ο κύριος στόχος αυτής της αναφοράς είναι η ανάλυση των πιθανών επιπτώσεων και του μετασχηματισμού που επιβάλλονται από τη μεταβίβαση ιδιοκτησίας γης σε μια μεταβατική γεωργική οικονομία και ο εντοπισμός πιθανής λύσης στην εκτίμηση των γαιών ως κύριων παραγόντων παραγωγής. Επίσης, στη μελέτη λαμβάνονται υπόψη οι επιπτώσεις του μηχανισμού χρηματοδότησης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής στη στήριξη των μεταβιβάσεων γης (Ciutacu et al., 2017).

Η έκταση της αρπαγής γης στη Ρουμανία ενδέχεται να υπερβαίνει κατά πολύ το μέγεθος που απορρέει από τις ελάχιστες πληροφορίες που έχουμε στη

διάθεσή μας. Υπάρχουν κομητείες όπου το 20% - 50% της γης έχει αγοραστεί από επενδυτές από άλλες χώρες (όπως στην περίπτωση των επαρχιών Timiș, Arad κ.λπ.). Εάν συνεχιστούν αυτές οι μη διαφανείς πρακτικές συγκέντρωσης γης στα χέρια λίγων και εάν οι συμφωνίες ξεφύγουν από τον βασικό έλεγχο των εθνικών αρχών και αφεθούν ακάλυπτες από την εθνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία, η αρπαγή γης μπορεί να γίνει αποτελέσει στο άμεσο μέλλον μια ευπάθεια για τα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης και για το μέλλον της ευρωπαϊκής οικοδόμησης.

Η ελεύθερη πώληση και αγορά γης, με όρους που δεν είναι διαφορετικοί σε σχέση με την αγορά αυτοκίνητων ή άλλων προϊόντων, είναι το αποτέλεσμα της παραβίασης ορισμένων από τις θεμελιώδεις αρχές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δηλαδή των αρχών των ίσων ευκαιριών, της μη διάκρισης, της αειφόρου ανάπτυξης, της προστασίας της βιοποικιλότητας, της πολυλειτουργικής γεωργίας και της αγροτικής ανάπτυξης, κ.λπ. Εάν στη Ρουμανία η τιμή ενός εκταρίου γεωργικής γης είναι 5-10 φορές χαμηλότερη από ό, τι σε πολλά από τα παλαιά κράτη μέλη και ο ετήσιος μέσος όρος εισοδήματος (είτε πρόκειται για μισθολογικά κέρδη, τα ετήσια έσοδα διαμονής ενός αγρότη ή το ΑΕΠ / κατά κεφαλήν) είναι 5-30 φορές χαμηλότερα στη Ρουμανία, αυτό σημαίνει ότι οι πιθανότητες για έναν Ρουμάνο αγρότη ή οποιονδήποτε άλλο Ρουμάνο πολίτη να ευημερήσει σε σχέση με εκείνους τους πολίτες της ίδιας κοινωνικής θέσης σε άλλες χώρες της ΕΕ είναι κατάφωρα άνισες (Ciutacu et al., 2015).

1.3.5. Το θέμα των δαπανών για Έρευνα και Ανάπτυξη

Η αύξηση των ακαθάριστων εγχώριων δαπανών της ΕΕ για έρευνα και ανάπτυξη (E & A) στο 3% του ΑΕΠ είναι ένας από τους πέντε πρωταρχικούς στόχους της ΕΕ που περιλαμβάνονται στη στρατηγική «Ευρώπη 2020». Οι υψηλότερες επενδύσεις E & A στα κράτη μέλη, καθώς και ο σχεδιασμός και η εφαρμογή κατάλληλων εθνικών πολιτικών έρευνας και ανάπτυξης, θα πρέπει όχι μόνο να μειώσουν τις ανισότητες σε σχέση με την E & A, αλλά επίσης να προωθήσουν την οικονομική ανάπτυξη και να ενθαρρύνουν τη σύγκλιση. Οι εθνικές στρατηγικές της Ρουμανίας αναγνωρίζουν επίσης την E & A ως τομέα προτεραιότητας, δεδομένης της δυνατότητάς της να αυξήσει την παραγωγικότητα της εργασίας, την ανταγωνιστικότητα και την οικονομική ανάπτυξη, αλλά μέχρι

σήμερα υπάρχει χαμηλή σύγκλιση του ρουμανικού συστήματος E & A με το ευρωπαϊκό (European Commission, 2010).

Σε αυτό το πλαίσιο, η εργασία των Goschin et al. (2015) στοχεύει στην εκτίμηση του χρόνου που απαιτείται για να καλυφθούν τα κενά στην έρευνα και ανάπτυξη μεταξύ της Ρουμανίας και της ΕΕ, μέσω της χρήσης των διαθέσιμων υπολογιστικών μεθόδων. Αναλύεται η πιθανότητα εξισορρόπησης του μέσου όρου της ΕΕ χρησιμοποιώντας δεδομένα για διάφορους δείκτες στον τομέα E & A κατά την περίοδο 2005-2012. Ο απαραίτητος ρυθμός ανάπτυξης για την επίτευξη αυτού του στόχου εκτιμάται σε διαφορετικά σενάρια, ήτοι σε απαισιόδοξη, ρεαλιστική και αισιόδοξη προσέγγιση. Διαπιστώνεται ότι το χρονικό διάστημα που απαιτείται για την κάλυψη των κενών του συστήματος E & A της Ρουμανίας έναντι της ΕΕ κυμαίνεται μεταξύ 5 και 25 ετών, ανάλογα με τον δείκτη που εξετάζεται. Δυστυχώς, υπάρχουν επίσης δείκτες E & A για τους οποίους τα κενά έγιναν μεγαλύτερα κατά την περίοδο 2005-2012, επομένως είναι απίθανο να επιτευχθεί βραχυπρόθεσμη κάλυψη (Goschin et al., 2015).

Όσον αφορά τον συνοπτικό δείκτη καινοτομίας, οι προσπάθειες εξισορρόπησης του μέσου όρου της ΕΕ-28 θα ήταν σημαντικές, δεδομένου ότι η Ρουμανία πρέπει να αυξήσει τον ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης κατά τέσσερις φορές, ακόμη και στο απαισιόδοξο σενάριο του χρονικού ορίζοντα των 30 ετών. Παρόλο που οι εθνικές στρατηγικές της Ρουμανίας αναγνωρίζουν την E & A ως τομέα προτεραιότητας, μέχρι σήμερα υπάρχει χαμηλή σύγκλιση του ρουμανικού συστήματος E & A με το ευρωπαϊκό και τα κενά παραμένουν μεγάλα. Σε αυτό το πλαίσιο, η έρευνα των Goschin et al. (2015) αξιολόγησε το χρόνο που απαιτείται για να καλυφθούν τα κενά στην έρευνα και ανάπτυξη μεταξύ της Ρουμανίας και της ΕΕ, καθώς και τον μέσο ρυθμό ανάπτυξης που απαιτείται για τη Ρουμανία για την αποκατάσταση του χάσματος στο μέσο όρο της ΕΕ-28. Η επιμονή των ανισοτήτων E & A απαιτεί επαρκείς πολιτικές, ικανές να στηρίξουν την ταχύτερη ανάπτυξη του ρουμανικού συστήματος E & A, έτσι ώστε να μπορεί να ενσωματωθεί αποτελεσματικά στον Ευρωπαϊκό Χώρο Έρευνας και την Ένωση Καινοτομίας και να μπορεί να συμβάλει στην οικονομική ανάκαμψη και ανάπτυξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

2.1. Γενικά στοιχεία

Η αξιολόγηση των επιπτώσεων μεμονωμένων έργων στην διαδικασία της μετάβασης των χωρών απαιτεί ένα αυστηρό εννοιολογικό πλαίσιο. Το υφιστάμενο πλαίσιο που αναπτύχθηκε σε ένα έγγραφο από οικονομολόγους της ΕΤΑΑ το 1997 τονίζει τρία κριτήρια:

- α. Την συμβολή στις ανταγωνιστικές δομές της αγοράς.
- β. Την συνεισφορά σε ιδρύματα και πολιτικές που υποστηρίζουν τις αγορές και
- γ. Την συνεισφορά σε συμπεριφορές και δεξιότητες που βασίζονται στην αγορά και την καινοτομία.

Η προσέγγιση της ΕΤΑΑ για τη μέτρηση και την παρακολούθηση των επιπτώσεων αυτών παρέχει ένα πρακτικό και ευέλικτο πλαίσιο. Ωστόσο, καθώς η διαδικασία μετάβασης έχει εξελιχθεί, έχει προκύψει μια σημαντική ετερογένεια στις χώρες λειτουργίας της ΕΤΑΑ. Υπήρξε μια αυξανόμενη ανάγκη για έναν επικαιροποιημένο ορισμό της διαδικασίας μετάβασης ώστε να αντικατοπτρίζεται σε αυτόν και η ανάπτυξη της σκέψης μεταξύ των οικονομολόγων. Αυτό υποδηλώνει μια πιο ολιστική προσέγγιση για τη μέτρηση του αντικτύπου των δράσεων στις μεταβατικές οικονομίες.

Η πρόσφατη βιβλιογραφία κατανοεί τη μετάβαση ως μια δυναμική θεσμική αλλαγή. Σύμφωνα με αυτήν την άποψη, η ανάλυση της μετάβασης απαιτεί εστίαση στα θεσμικά θεμέλια των αποτελεσματικών οικονομιών της αγοράς και στους καθοριστικούς παράγοντες της ανάδειξης των θεσμών που προωθούν την αγορά. Εάν δεν υπάρχουν οι σωστοί θεσμοί, οι οποίοι γίνονται κατανοητοί ως «κανόνες του παιχνιδιού», οι οικονομίες της αγοράς δεν αναμένεται να προσφέρουν σημαντικά οφέλη στους πολίτες τους. Αυτό τείνει να υπονομεύσει τη νομιμότητα της διαδικασίας μετάβασης και να επιβραδύνει, ή ακόμη και να αντιστρέψει, τη διαδικασία θεσμικών αλλαγών.

Υπό αυτήν την έννοια, η ανάπτυξη των κρατικών θεσμών συμπληρώνει την ανάπτυξη της αγοράς, σε αντίθεση με αυτό που μερικές φορές προτάθηκε πριν από 20 χρόνια. Μια άλλη αντίθεση με τη συμβατική προσέγγιση που ακολουθούνταν πριν από 20 χρόνια είναι ότι το τελικό σημείο της μετάβασης ορίζεται πολύ λιγότερο σαφώς από ότι ήταν τότε. Δηλαδή, υπάρχουν πολλές εκδοχές του καπιταλισμού και τα ιστορικά και θεσμικά πλαίσια των μεμονωμένων χωρών επηρεάζουν αναγκαστικά τους προορισμούς αυτούς. Αυτό έχει γίνει πολύ έντονα σαφές ειδικά κατά την περίοδο της πρόσφατης οικονομικής κρίσης.

Σε γενικές γραμμές, το μοντέλο της ETAA για τη στήριξη του μεταβατικού αντίκτυπου μέσω δανείων για συγκεκριμένα έργα κρίνεται γενικά ως επιτυχημένο, αν και υπάρχουν και διαφορετικές γνώμες πάνω σε αυτό, οι οποίες παρουσιάζονται συνοπτικά στο τέλος του παρόντος κεφαλαίου. Επιπλέον, οι τρεις βασικές αρχές του δανεισμού, δηλαδή, η χρηστή εφαρμογή των κανόνων τραπεζικής, η δημιουργία προστιθέμενης αξίας και ο αντίκτυπος των δράσεων στην διαδικασία της μετάβασης, εξακολουθούν να παρέχουν ένα σταθερό πλαίσιο για τις δράσεις της τράπεζας. Η ETAA επωφελήθηκε από το επίκεντρο που επιτεύχθηκε μέσω του τρόπου με τον οποίο η μεταβατική επίδραση έχει συμπεριληφθεί στη δανειοδοτική στρατηγική της και πέτυχε επίσης να ενσωματώσει στην αποστολή της, την προώθηση της μετάβασης στην εταιρική της κουλτούρα.

Ωστόσο, ενώ το βασικό πλαίσιο παρακολούθησης και σύλληψης της μετάβασης έχει τα παραπάνω θετικά χαρακτηριστικά, δεν αντικατοπτρίζει πλήρως την τρέχουσα σκέψη για τη δυναμική θεσμική αλλαγή και τον αντίκτυπό της στην οικονομική ανάπτυξη. Ως εκ τούτου, υπάρχει περιθώριο για περαιτέρω συζήτηση για την επανεξέταση της εννοιολογικής βάσης των βασικών δεικτών μετάβασης ως πλαίσιο για την παρακολούθηση ευρέων στόχων προς υποστήριξη της ανάδυσης μιας βιώσιμης και αποτελεσματικής οικονομίας της αγοράς. Η εκτίμηση των επιπτώσεων στην διαδικασία της μετάβασης θα πρέπει να περιλαμβάνει την ρητή μέτρηση των θεσμικών προϋποθέσεων για ανάπτυξη, νομιμότητα και ανθεκτικότητα των θεσμικών οργάνων που υποστηρίζουν την αγορά (Besley et al., 2014).

2.2. Μεταβατικοί δείκτες (1989-2020)

Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η ΕΤΑΑ αξιολόγησε την πρόοδο της μετάβασης μέσω ενός συνόλου δεικτών μετάβασης (δείκτες 1^{ης} γενιάς) που χρησιμοποιήθηκαν για την παρακολούθηση των εξελίξεων σε όλες τις μεταβατικές χώρες κατά την χρονική περίοδο από το 1989 έως και το 2014. Η πρόοδος μετρήθηκε με βάση τα πρότυπα των βιομηχανικών οικονομιών της αγοράς, αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα ότι δεν υπήρχε ούτε μια «καθαρή» οικονομία της αγοράς, αλλά ούτε και ένα μοναδικό τελικό σημείο για μετάβαση.

Η κλίμακα μέτρησης για τους δείκτες κυμαινόταν από 1 έως 4+, όπου το 1 αντιπροσώπευε μικρή ή καθόλου αλλαγή από μια άκαμπτη κεντρικά σχεδιασμένη οικονομία και το 4+ αντιπροσώπευε τα πρότυπα μιας βιομηχανικής οικονομίας της αγοράς. Οι έξι τομείς είναι οι εξής(ΕΤΑΑ, 2000):

- α. Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας
- β. Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας
- γ. Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων
- δ. Απελευθέρωση των τιμών
- ε. Σύστημα συναλλαγών και συναλλάγματος
- στ. Πολιτική ανταγωνισμού

Οι βαθμολογίες των δεικτών μετάβασης αντικατοπτρίζουν την κρίση του Γραφείου του Επικεφαλής Οικονομολόγου της ΕΤΑΑ σχετικά με την πρόοδο που έχει σημειωθεί στην κάθε χώρα για τη διαδικασία της μετάβασης της, τουλάχιστον έως το 2014. Οι βαθμολογίες βασίστηκαν στο ακόλουθο σύστημα ταξινόμησης, το οποίο αρχικά αναπτύχθηκε στην Έκθεση Μετάβασης του 1994, αλλά βελτιώθηκε και τροποποιήθηκε σε επόμενες εκθέσεις.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι αξιολογήσεις "+" και "-" εκφράζουν την προσθήκη ή αφαίρεση αντίστοιχα, 0,33 από την πλήρη τιμή. Οι μέσοι όροι επιτεύχθηκαν με στρογγυλοποίηση προς τα κάτω. Για παράδειγμα, μια βαθμολογία 2,6 αντιμετωπίζεται ως 2+, αλλά μια βαθμολογία 2,8 αντιμετωπίζεται

ως 3-. Στην συνέχεια, ακολουθούν οι αναλυτικοί δείκτες για κάθε μια από τις επιμέρους περιοχές. (EBRD, 2020)

1. Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας

- 1: Μικρή ιδιωτική ιδιοκτησία.
- 2: Ολοκληρωμένο σχέδιο σχεδόν έτοιμο για εφαρμογή. Ορισμένες πωλήσεις έχουν ήδη ολοκληρωθεί.
- 3: Περισσότερο από το 25 τοις εκατό των εταιρικών περιουσιακών στοιχείων μεγάλης κλίμακας βρίσκεται σε ιδιωτικά χέρια ή στη διαδικασία ιδιωτικοποίησης (με τη διαδικασία να έχει φτάσει σε ένα στάδιο στο οποίο το κράτος έχει παραχωρήσει αποτελεσματικά τα δικαιώματα ιδιοκτησίας του), αλλά ενδεχομένως με μείζονα άλυτα θέματα διακυβέρνηση.
- 4: Περισσότερο από το 50 % των κρατικών εταιρειών και των αγροτικών περιουσιακών στοιχείων έχουν περάσει σε ιδιωτική ιδιοκτησία και έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος σχετικά με την εταιρική διακυβέρνηση αυτών των επιχειρήσεων.
- 4+: Πρότυπα και επιδόσεις τυπικά των προηγμένων βιομηχανικών οικονομιών, καθώς το περισσότερο από το 75% των εταιρικών περιουσιακών στοιχείων βρίσκεται σε ιδιωτική ιδιοκτησία με αποτελεσματική εταιρική διακυβέρνηση.

2. Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας

- 1: Μικρή πρόοδος.
- 2: Ουσιαστικό μερίδιο ιδιωτικοποιήθηκε.
- 3: Το περιεκτικό πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων είναι σχεδόν έτοιμο για εφαρμογή.
- 4: Πλήρης ιδιωτικοποίηση μικρών εταιρειών με εμπορεύσιμα δικαιώματα ιδιοκτησίας.

□ 4+: Πρότυπα και επιδόσεις τυπικά των προηγμένων βιομηχανικών οικονομιών: καμία κρατική ιδιοκτησία μικρών επιχειρήσεων. Υπάρχει αποτελεσματική εμπορευσιμότητα της γης.

3. Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων

□ 1: Ήπιοι περιορισμοί στον προϋπολογισμό (χαλαρές πιστώσεις και πολιτικές επιδοτήσεων που αποδυναμώνουν τη δημοσιονομική πειθαρχία σε επίπεδο επιχείρησης). Λίγες άλλες μεταρρυθμίσεις για την προώθηση της εταιρικής διακυβέρνησης.

□ 2: Μέτρια αυστηρή πολιτική πίστωσης και επιδοτήσεων, αλλά αδύναμη επιβολή της νομοθεσίας περί πτώχευσης και λίγη δράση για την ενίσχυση του ανταγωνισμού και της εταιρικής διακυβέρνησης.

□ 3: Σημαντικές και συνεχείς δράσεις για την ενίσχυση των περιορισμών του προϋπολογισμού και την αποτελεσματική προώθηση της εταιρικής διακυβέρνησης (για παράδειγμα, η ιδιωτικοποίηση σε συνδυασμό με τις αυστηρές πολιτικές πίστωσης και επιδοτήσεων ή / και την επιβολή της νομοθεσίας περί πτώχευσης).

□ 4: Σημαντική βελτίωση της εταιρικής διακυβέρνησης και σημαντικές νέες επενδύσεις σε επίπεδο επιχείρησης, συμπεριλαμβανομένων των συμμετοχών μειοψηφίας από χρηματοοικονομικούς επενδυτές.

□ 4+: Πρότυπα και επιδόσεις τυπικά των προηγμένων βιομηχανικών οικονομιών: αποτελεσματικός εταιρικός έλεγχος που ασκείται μέσω εγχώριων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και αγορών, ενθαρρύνοντας την αναδιάρθρωση βάσει αγοράς

4. Ελευθέρωση των τιμών

□ 1: Οι περισσότερες τιμές ελέγχονται επίσημα από την κυβέρνηση.

□ 2: Παρατηρείται μερική άρση της κεντρικής διαχείρισης των τιμών. Παρατηρούνται κρατικές προμήθειες σε μη εμπορεύσιμες τιμές για την πλειονότητα των διαφόρων κατηγοριών προϊόντων.

- 3: Σημαντική πρόοδος στην απελευθέρωση των τιμών, αλλά οι κρατικές προμήθειες σε τιμές εκτός αγοράς παραμένουν σημαντικές.
- 4: Συνολική ελευθέρωση των τιμών. Οι κρατικές συμβάσεις σε τιμές εκτός αγοράς έχουν καταργηθεί σε μεγάλο βαθμό, αλλά παραμένει μόνο ένας μικρός αριθμός κεντρικά διαχειριζόμενων τιμών.
- 4+: Πρότυπα και τυπικές επιδόσεις των προηγμένων βιομηχανικών οικονομιών: πλήρης απελευθέρωση των τιμών χωρίς έλεγχο τιμών, εκτός των τομέων των κατοικιών, των μεταφορών και των φυσικών μονοπωλίων.

5. Σύστημα συναλλαγών και συναλλάγματος

- 1: Διαδεδομένοι έλεγχοι εισαγωγών και εξαγωγών ή πολύ περιορισμένη νόμιμη πρόσβαση σε συνάλλαγμα.
- 2: Κάποια ελευθέρωση των ελέγχων εισαγωγών και εξαγωγών. Σχεδόν πλήρη μετατροπή τρεχουσών συναλλαγών κατ' αρχήν, αλλά με ένα καθεστώς συναλλάγματος που δεν είναι πλήρως διαφανές (πιθανώς με πολλαπλές συναλλαγματικές ισοτιμίες).
- 3: Κατάργηση σχεδόν όλων των ποσοτικών και διοικητικών περιορισμών στις εισαγωγές και εξαγωγές. Σχεδόν πλήρης δυνατότητα μετατροπής από εγχώριο σε ξένο νόμισμα.
- 4: Κατάργηση όλων των ποσοτικών και διοικητικών περιορισμών εισαγωγών και εξαγωγών (εκτός από τη γεωργία) και όλων των σημαντικών δασμών εξαγωγών. Παρατηρείται μια ασήμαντη άμεση συμμετοχή στις εξαγωγές και εισαγωγές από υπουργεία και κρατικές εμπορικές εταιρείες και καμία σημαντική ανομοιομορφία δασμών για μη γεωργικά αγαθά και υπηρεσίες. Επίσης υπάρχει πλήρης και ελεύθερη δυνατότητα μετατροπής από εγχώριο σε ξένο νόμισμα.
- 4+: Πρότυπα και τυπικές επιδόσεις των προηγμένων βιομηχανικών οικονομιών, με άρση των περισσότερων δασμολογικών φραγμών και ένταξη στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ).

6. Πολιτική ανταγωνισμού

- 1: Καμία σχετική νομοθεσία και απουσία οργανισμών ελέγχου ανταγωνισμού.
- 2: Δημιουργία νομοθεσίας και θεσμών για την πολιτική ανταγωνισμού. Παρατηρείται κάποια μείωση των περιορισμών εισόδου ή των μέτρων επιβολής σε επιχειρήσεις με δεσπόμενες θέσεις.
- 3: Παρατηρούνται ορισμένες ενέργειες επιβολής για τη μείωση της κατάχρησης της ισχύος στην αγορά και για την προώθηση ενός ανταγωνιστικού περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένης της υποχρεωτικής διάσπασης κάποιων κυρίαρχων επιχειρηματικών ομίλων με ετερογενείς οικονομικές δραστηριότητες. Παρατηρείται ουσιαστική μείωση των περιορισμών εισόδου.
- 4: Σημαντικές ενέργειες επιβολής για τη μείωση της κατάχρησης της ισχύος στην αγορά και την προώθηση ενός ανταγωνιστικού περιβάλλοντος.
- 4+: Πρότυπα και τυπικές επιδόσεις των προηγμένων βιομηχανικών οικονομιών, δηλαδή, παρατηρείται αποτελεσματική επιβολή της πολιτικής ανταγωνισμού και υπάρχει πλήρης ελευθερία εισόδου στις περισσότερες αγορές.

Επιπλέον των παραπάνω δεικτών υπάρχουν και άλλοι δείκτες οι οποίοι χρησιμοποιούνται και βοηθούν στην κατανόηση της διαδικασίας και της προόδου της μετάβασης και οι οποίοι είναι οι κάτωθι:

- Τραπεζικός τομέας,
- Μη τραπεζικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα,
- Υποδομές (ηλεκτρική ενέργεια, σιδηρόδρομοι, δρόμοι, τηλεπικοινωνίες, νερό και λύματα)

7. Τραπεζική μεταρρύθμιση και απελευθέρωση των επιτοκίων

- 1: Μικρή πρόοδος πέρα από την καθιέρωση ενός συστήματος δύο επιπέδων.

- 2: Σημαντική απελευθέρωση των επιτοκίων και της κατανομής των πιστώσεων και περιορισμένη χρήση κατευθυνόμενων ανώτατων ορίων πίστωσης ή επιτοκίου.
- 3: Σημαντική πρόοδος στον καθορισμό της φερεγγυότητας των τραπεζών και ενός πλαισίου προληπτικής εποπτείας και ρύθμισης. Πλήρης απελευθέρωση των επιτοκίων με ελάχιστη προνομιακή πρόσβαση σε φθηνή αναχρηματοδότηση και σημαντικός δανεισμός προς τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και σημαντική παρουσία ιδιωτικών τραπεζών.
- 4: Σημαντική αναθεώρηση των τραπεζικών νόμων και κανονισμών προς τα πρότυπα Επιτροπής της Βασιλείας της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών (Bank of International Settlements). Ο τραπεζικός ανταγωνισμός λειτουργεί σωστά και υπάρχει αποτελεσματική προληπτική εποπτεία. Υπάρχει σημαντικός δανεισμός σε ιδιωτικές επιχειρήσεις και σημαντική οικονομική εμβάθυνση.
- 4+: Πρότυπα και τυπικές αποδόσεις των προηγμένων βιομηχανικών οικονομιών, ήτοι, παρατηρείται πλήρης σύγκλιση των τραπεζικών νόμων και κανονισμών με τα πρότυπα της Βασιλείας. Παρατηρείται παροχή πλήρους σειράς ανταγωνιστικών τραπεζικών υπηρεσιών.

8. Αγορές τίτλων και μη τραπεζικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα

- 1: Μικρή πρόοδος.
- 2: Δημιουργία χρηματιστηρίων και παροχή άδειας άσκησης επαγγέλματος σε διαπραγματευτές και χρηματιστές. Παρατηρείται κάποια συναλλαγή σε κυβερνητικά ομόλογα και σε κινητές αξίες και υπάρχει ένα στοιχειώδες νομικό και κανονιστικό πλαίσιο για την έκδοση και εμπορία κινητών αξιών.
- 3: Παρατηρείται ουσιαστική έκδοση μετοχών από ιδιωτικές επιχειρήσεις. Δημιουργία ανεξάρτητων μητρών μετοχών, ασφαλών διαδικασιών εκκαθάρισης και διακανονισμού και προστασία ορισμένων μετόχων μειοψηφίας. Εμφάνιση μη τραπεζικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων (για παράδειγμα,

επενδυτικά ταμεία, ιδιωτικά ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία, εταιρείες χρηματοδοτικής μίσθωσης) και ρυθμίζεται ένα συναφές κανονιστικό πλαίσιο.

□ 4: Νόμοι και κανονισμοί περί κινητών αξιών που πλησιάζουν τα πρότυπα της IOSCO (International Organization of Securities Commissions, Διεθνής Οργανισμός Εποπτικών Αρχών Κεφαλαιαγοράς). Σημαντική ρευστότητα και κεφαλαιοποίηση της αγοράς και λειτουργία μη τραπεζικών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και αποτελεσματικής ρύθμισης.

□ 4+: Πρότυπα και τυπικές αποδόσεις των προηγμένων βιομηχανικών οικονομιών: πλήρης σύγκλιση των νόμων και κανονισμών περί κινητών αξιών με τα πρότυπα της IOSCO και πλήρως αναπτυγμένη μη τραπεζική διαμεσολάβηση.

9. Μεταρρύθμιση των υποδομών

Οι βαθμολογίες σε αυτήν την περίπτωση, υπολογίζονται ως ο μέσος όρος πέντε δεικτών μεταρρύθμισης υποδομών που καλύπτουν την ηλεκτρική ενέργεια, τους σιδηροδρόμους, το οδικό δίκτυο, τις τηλεπικοινωνίες, το νερό και τα υδάτινα λύματα. Το σύστημα ταξινόμησης που χρησιμοποιείται για αυτούς τους πέντε δείκτες περιγράφεται παρακάτω.

9α. Ηλεκτρική ενέργεια

□ 1: Ο τομέας της ενέργειας λειτουργεί ως κυβερνητική υπηρεσία με λίγες εμπορικές ελευθερίες ή πιέσεις.

□ 2: Η εταιρεία ηλεκτρικής ενέργειας απομακρύνεται από την κυβέρνηση, αλλά εξακολουθεί να υπάρχει πολιτική παρέμβαση σε αυτήν.

□ 3: Υπάρχει νόμος που ψηφίστηκε προβλέποντας την πλήρη αναδιάρθρωση του κλάδου. Υπάρχουν ορισμένες δασμολογικές μεταρρυθμίσεις και βελτιώσεις στη συλλογή εσόδων και παρατηρείται κάποια συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα.

□ 4: Διαχωρισμός παραγωγής, μεταφοράς και διανομής και θεσμοθέτηση ανεξάρτητης ρυθμιστικής αρχής.

- 4+: Τα τιμολόγια αντικατοπτρίζουν το κόστος και παρέχουν επαρκή κίνητρα για βελτιώσεις στην αποδοτικότητα.

9β. Σιδηρόδρομοι

- 1: Η μονολιθική δομή λειτουργεί ως κυβερνητική υπηρεσία, χωρίς την συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα.
- 2: Οι σιδηροδρομικές δραστηριότητες αποστασιοποιούνται από το κράτος, αλλά παρατηρούνται αδύναμοι εμπορικοί στόχοι.
- 3: Εμπορικός προσανατολισμός στις σιδηροδρομικές δραστηριότητες.
- 4: Σιδηρόδρομοι πλήρως εμπορευματοποιημένοι, με ξεχωριστά εσωτερικά κέντρα κέρδους
- 4+: Διαχωρισμός των εμπορευματικών μεταφορών και των επιβατών.

9γ. Οδικό δίκτυο.

- 1: Ελάχιστος βαθμός αποκέντρωσης και χωρίς εμπορευματοποίηση.
- 2: Μέτριος βαθμός αποκέντρωσης και αρχικά βήματα στην εμπορευματοποίηση.
- 3: Ικανοποιητικός βαθμός αποκέντρωσης και εμπορευματοποίησης.
- 4: Μεγάλος βαθμός αποκέντρωσης.
- 4+: Πλήρως αποκεντρωμένη οδική διαχείριση.

9δ. Τηλεπικοινωνίες

- 1: Μικρή πρόοδος στην εμπορευματοποίηση και τη ρύθμιση.
- 2: Μέτρια πρόοδος στην εμπορευματοποίηση.
- 3: Σημαντική πρόοδος στην εμπορευματοποίηση και τη ρύθμιση.
- 4: Πλήρης εμπορευματοποίηση, συμπεριλαμβανομένης της ιδιωτικοποίησης του κυρίαρχου φορέα

- 4+: Αποτελεσματική ρύθμιση μέσω ανεξάρτητης αρχής.

9ε. Νερό και υδάτινα λύματα

- 1: Ελάχιστος βαθμός αποκέντρωσης, καμία εμπορευματοποίηση..
- 2: Μέτριος βαθμός αποκέντρωσης.
- 3: Ικανοποιητικός βαθμός αποκέντρωσης και εμπορευματοποίησης.
- 4: Μεγάλος βαθμός αποκέντρωσης και εμπορευματοποίησης.
- 4+: Παροχές νερού πλήρως αποκεντρωμένες και εμπορευματοποιημένες.

10. Νέοι δείκτες μετάβασης (δείκτες 2^{ης} γενιάς)

Στο transition report του 2017-18, η μεθοδολογία αξιολόγησης επικαιροποιήθηκε προκειμένου να αντανakλά μια αναθεωρημένη έννοια μετάβασης που βασίζεται σε 6 «Ποιοτικά Χαρακτηριστικά» μιας βιώσιμης οικονομίας της αγοράς. Οι δείκτες αυτοί ονομάζονται δείκτες 2^{ης} γενιάς και χρησιμοποιούνται πλέον για την μέτρηση της διαδικασίας της μετάβασης.

Τα 6 αυτά, «Ποιοτικά Χαρακτηριστικά» μιας βιώσιμης οικονομίας της αγοράς, παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί. Η πρόοδος μετράται με μια συνεχή κλίμακα από το 1 έως το 10 για κάθε χαρακτηριστικό, όπου το 10 είναι το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα και υποδηλώνει τα όρια της πλέον προηγμένης οικονομίας της αγοράς (οι προηγούμενες αξιολογήσεις χρησιμοποιούσαν μια κλίμακα από το 1 έως το 4+ με διακριτές διακυμάνσεις). Αναλυτικότερα, η αξιολόγηση της ανταγωνιστικότητας εξετάζει τις δομές της αγοράς που υποστηρίζουν τον ανταγωνισμό και τα κίνητρα για υγιή λήψη αποφάσεων, συμπεριλαμβανομένων των μέτρων διαφάνειας, των επιχειρηματικών δεξιοτήτων και του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Λαμβάνει επίσης υπόψη την ικανότητα των επιχειρήσεων να προσθέτουν αξία και να καινοτομούν, συμπεριλαμβανομένων μέτρων πρόσβασης σε κατάλληλες υποδομές και πόρους.

Η εκτίμηση του βαθμού διακυβέρνησης μιας οικονομίας βασίζεται στην υπάρχουσα ανάλυση της εταιρικής διακυβέρνησης της ΕΤΑΑ για τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, η οποία συμπληρώνεται από ένα μέτρο ακεραιότητας. Επιπλέον, η ανάλυση αυτή περιλαμβάνει επίσης μέτρα για την ποιότητα της δημόσιας διακυβέρνησης, τον έλεγχο της διαφθοράς και το κράτος δικαίου, τα οποία βασίζονται σε διαθέσιμες εξωτερικές πηγές.

Η ανάλυση των προκλήσεων στην πράσινη οικονομία εξετάζει τον μετριασμό των επιπτώσεων και την προσαρμογή στην αλλαγή του κλίματος, καθώς και περιβαλλοντικά αποτελέσματα όπως η ατμοσφαιρική ρύπανση, η παραγωγή αποβλήτων και η βιοποικιλότητα. Αυτό βασίζεται σε ορισμένους από τους δείκτες που χρησιμοποιήθηκαν για την αξιολόγηση των βιώσιμων πόρων στην Έκθεση Μεταβατικής 2015-16, όπως η ένταση χρήσης του άνθρακα ή ο ρόλος που διαδραματίζουν οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ) στο ενεργειακό μείγμα.

Η αξιολόγηση του μη αποκλεισμού, ευθυγραμμίζεται στενά με την προηγούμενη μεθοδολογία για τον ποσοτικό προσδιορισμό των κενών μετάβασης στους τομείς της ένταξης και της ισότητας των ευκαιριών, με ιδιαίτερη έμφαση στις διαφορετικές δυνατότητες ένταξης μεταξύ των φύλων, στις περιφερειακές ανισότητες και τις ευκαιρίες για τους νέους.

Η ανάλυση των προκλήσεων στην οικοδόμηση της σταθερότητας και της οικονομικής ανθεκτικότητας εξετάζει δύο διαφορετικά στοιχεία σταθερότητας. Στον τομέα της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, η νέα μεθοδολογία βασίστηκε σε υφιστάμενες αξιολογήσεις των μεταβατικών προκλήσεων στους χρηματοπιστωτικούς τομείς. Δεδομένης της σημασίας του τραπεζικού τομέα σε σχέση με άλλες πηγές χρηματοδότησης, οι περισσότεροι δείκτες σχετίζονται με την υγεία και την κατάλληλη ρύθμιση του τραπεζικού τομέα. Ωστόσο, λαμβάνονται επίσης υπόψη και άλλες πτυχές, όπως η ύπαρξη και η απόδοση των χρηματιστηρίων. Η δεύτερη συνιστώσα αφορά την ανθεκτικότητα του ενεργειακού τομέα και εξετάζει κυρίως την εγχώρια και τη διασυνοριακή συνδεσιμότητα (αλλά επίσης λαμβάνει υπόψη νομικά και κανονιστικά ζητήματα στις αγορές ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου). Παρόλο που η

δημοσιονομική σταθερότητα είναι επίσης σημαντική πτυχή της ανθεκτικότητας, δεν περιλαμβάνεται επί του παρόντος στις νέες μετρήσεις της ΕΤΑΑ.

Η αξιολόγηση, τέλος, της οικονομικής ολοκλήρωσης εξετάζει τόσο τη διασυννοριακή όσο και την εγχώρια συνδεσιμότητα, χρησιμοποιώντας μέτρα διαφάνειας στο εμπόριο και τις επενδύσεις, καθώς και θέματα ισοζυγίου πληρωμών. Χαρτογραφεί επίσης την ποιότητα της διασυννοριακής και εγχώριας υποδομής, ενσωματώνοντας εκτιμήσεις κόστους και ποιότητας παροχής υπηρεσιών. Τα μέτρα για την ποιότητα της ενέργειας και των υποδομών ΤΠΕ περιλαμβάνονται επίσης ως σημαντικές πτυχές της ολοκλήρωσης σε μια σύγχρονη οικονομία της αγοράς.

Πίνακας 1. Οι δείκτες 2^{ης} γενιάς

Ποιοτικά χαρακτηριστικά	Επιμέρους δείκτες
Ανταγωνιστικότητα	Δομές της αγοράς για τον ανταγωνισμό και τα επιχειρηματικά πρότυπα
	Ικανότητα προσθήκης αξίας και καινοτομίας
Καλή Διακυβέρνηση	Διακυβέρνηση σε εθνικό επίπεδο
	Διακυβέρνηση σε εταιρικό επίπεδο
Πράσινη Οικονομία	Μετριασμός της κλιματικής αλλαγής
	Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή
	Άλλες περιβαλλοντικές μεταβλητές
Μη αποκλεισμός	Ισότητα των φύλων
	Περιφερειακές ανισότητες
	Ευκαιρίες για νέους

Ποιοτικά χαρακτηριστικά	Επιμέρους δείκτες
Ανθεκτικότητα	Οικονομική σταθερότητα
	Ανθεκτικότητα τομέα ενέργειας
Ολοκλήρωση	Διαφάνεια στο εξωτερικό εμπόριο, τις επενδύσεις και τη χρηματοδότηση
	Εγχώριες και διασυνοριακές υποδομές

Πηγή: ΕΤΑΑ, 2018.

2.3. Κριτική στην μεθοδολογία της ΕΤΑΑ

Πριν την ολοκλήρωση του κεφαλαίου κρίνεται σκόπιμο να παρουσιαστεί μια εμπειριστατωμένη κριτική αναφορικά με τους δείκτες της ΕΤΑΑ, ανά τομέα, όπως αυτοί παρουσιάστηκαν προηγουμένως.

Η μικρή διάδοση στις δημοσιεύσεις της ΕΤΑΑ αναγνωρίζει προβλήματα με τουλάχιστον μερικούς από τους δείκτες που χρησιμοποιεί. Όσον αφορά τις ιδιωτικοποιήσεις, αναγνωρίζεται ότι το κράτος εξακολουθεί να παίζει ρόλο και ότι οι ιδιωτικοποιήσεις στο 100% δεν θα ήταν επιθυμητές, καθώς το 75% των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης που ανήκουν στην ιδιωτική ιδιοκτησία είναι το κατώφλι για βαθμολογία 4+. Αναγνωρίζεται επίσης ότι η ταχύτητα μπορεί να μην είναι το πιο σημαντικό κριτήριο όταν άλλα στοιχεία της μετάβασης υστερούν. Επιπλέον, η απόδειξη της «υποστήριξης της εταιρικής διακυβέρνησης» ήταν απαίτηση για την επίτευξη του υψηλότερου σκορ το 1994 (το 4+). Η έννοια της «αποτελεσματικής εταιρικής διακυβέρνησης» προστέθηκε αργότερα, αλλά καμία από τις χώρες μετάβασης δεν κατάφερε να φτάσει σε αυτήν.

Ωστόσο, το μήνυμα των δεικτών είναι σαφές, η ταχεία ιδιωτικοποίηση λαμβάνει επαίνους και μια καλή αξιολόγηση, η οποία στη συνέχεια αντικατοπτρίζεται σε υψηλότερες βαθμολογίες σε σχέση με την αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων. Τα ζητήματα της εταιρικής διακυβέρνησης, των κινήτρων για τους εμπλεκόμενους φορείς και των βασικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων εντός

των εταιρειών δεν έπαιξαν τόσο μεγάλο ρόλο στην πραγματική πρακτική βαθμολόγησης, υπολογίζοντας έναν γενικό δείκτη για την αναδιάρθρωση των επιχειρήσεων που επικεντρώθηκε περισσότερο στην επίσημη ενίσχυση των πιστώσεων και των επιδοτήσεων.

Η απελευθέρωση των τιμών, του εμπορίου και του συναλλάγματος θα έπρεπε να είναι λιγότερο προβληματική, αλλά υπάρχουν και σε αυτόν τον τομέα δυσκολίες. Οι κρίσεις συναλλάγματος που βίωσαν πολλές χώρες δημιουργούν αμφιβολίες για την καταλληλότητα της ταχείας απελευθέρωσης. Υπό αυτές τις συνθήκες, οι υψηλές βαθμολογίες μπορεί επομένως να είναι πιο κατάλληλες για μια χώρα που ακολουθεί μια πιο σταδιακή προσέγγιση στην απελευθέρωση του εμπορίου. Στην πραγματικότητα, η Βουλγαρία ήταν μεταξύ των χωρών με την τότε υψηλότερη βαθμολογία, καθώς είχε φτάσει σε βαθμό 4 από το 1994, το οποίο αυξήθηκε το 2000 σε 4,33, αλλά η χώρα υπέστη χρηματοπιστωτική κρίση που συνδέεται με την απελευθέρωση των συναλλαγματικών ισοτιμιών το 1996–97.

Η τραπεζική και η χρηματοδότηση είναι ακόμη πιο προβληματικοί τομείς. Σύμφωνα με την υπόθεση της ETAA, οι τράπεζες θα έπαιξαν ρόλο στη μεταφορά των αποταμιεύσεων σε παραγωγικές επενδύσεις. Αυτό θα βοηθούσε, κατά την άποψή τους, από ένα σενάριο στο οποίο υπήρχε ανταγωνισμός μεταξύ ενός μεγάλου αριθμού ανεξάρτητων τραπεζών. Στην πραγματικότητα, οι τράπεζες χρησιμοποιήθηκαν συχνά ως μέσο διοχέτευσης αποταμιεύσεων στον ιδιωτικό πλούτο - για παράδειγμα, από ιδιοκτήτες που έδιναν πιστώσεις στον εαυτό τους που δεν έχουν εξοφλήσει ποτέ - και όσο μεγαλύτερη ανεξαρτησία απολαμβάνουν, τόσο πιθανότερο είναι να συμβεί αυτό. Ως αποτέλεσμα, τα επίπεδα των καταθέσεων συχνά παρέμειναν πολύ χαμηλά και μόνο σε μερικές χώρες οι τράπεζες έπαιξαν τον αναμενόμενο ρόλο τους στη χορήγηση πιστώσεων σε επιχειρήσεις για παραγωγικές επενδύσεις σε σημαντική κλίμακα. Αυτή η πραγματικότητα περιοριζόταν σε μεγάλο βαθμό σε αυτές τις τράπεζες στην Κεντρική Ευρώπη και ακόμη και τότε οι πιστώσεις συχνά είχαν κακή κατεύθυνση και δεν ελέγχονταν καλά (Myant & Drahooupil, 2012).

Όταν η ξέφρενη δραστηριότητα στις εταιρείες αγοράς και πώλησης υποχώρησε, η διαπραγμάτευση μετοχών μειώθηκε επίσης και οι

χρηματιστηριακές αγορές έπαιξαν εντέλει, πολύ μικρούς ρόλους σε όλες τις οικονομίες μετάβασης. Οι στενά καθορισμένοι δείκτες της ΕΤΑΑ για τις ρυθμιστικές δομές και την ανάπτυξη θεσμών μάς λένε λίγα για τη σημασία που έχουν στο οικονομικό σύστημα μιας περιοχής που, όπως παρατήρησε ο Stiglitz (1994), πρέπει να θεωρηθεί ως μια «παράσταση» (side show).

Οι δείκτες μετάβασης της ΕΤΑΑ περιλαμβάνουν ένα σύνολο μέτρων, που προστέθηκαν σταδιακά από το 1998, για τμήματα των υποδομών της χώρας μετάβασης και ειδικά για τις τηλεπικοινωνίες, τους σιδηροδρόμους, την ηλεκτρική ενέργεια, τους δρόμους, τα ύδατα και τα απόβλητα. Αυτά είναι σίγουρα σημαντικά για το δυναμικό ανάπτυξης μιας χώρας, αλλά οι δείκτες δεν μας λένε τίποτα για την ποιότητα αυτών των δραστηριοτήτων και τις λειτουργίες των δημόσιων υπηρεσιών. Όλα τα θέματα αφορούν την έκταση της εμπορευματοποίησης. Έτσι, για τους σιδηροδρόμους αλλά και για άλλους τομείς, όπως σημειώθηκε και παραπάνω, τα βασικά ζητήματα περιλαμβάνουν τον εμπορικό προσανατολισμό των δραστηριοτήτων τους, την υποδιαίρεση των δραστηριοτήτων και την αποφυγή των διασταυρούμενων επιδοτήσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΙΣ

3.1. Τα αποτελέσματα των δεικτών της τράπεζας ΕΤΑΑ για τη Ρουμανία για την περίοδο 1991- 2008

Αρχικά, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των επιμέρους δεικτών για τα έτη για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την τράπεζα, τα οποία σε γενικές γραμμές, κυμαίνονται από το 1992 μέχρι το 2008. Στην συνέχεια, για τα επόμενα χρόνια, η τράπεζα άλλαξε τον τρόπο δημοσιοποίησης των στοιχείων, δίνοντας αρχικά διαφοροποιημένους δείκτες και στην συνέχεια, μετά το 2008, παρέχοντας μόνο περιγραφική πληροφόρηση, ενώ τα ποσοτικά στοιχεία επικεντρώθηκαν στα μακροοικονομικά δεδομένα.

3.1.1. Μέτρηση «Απελευθέρωσης» (των τιμών) (Liberalisation)

Όπως φαίνεται από τα δεδομένα του παρακάτω πίνακα (πίνακας 2), το μερίδιο των διοικητικά καθοριζόμενων τιμών στο δείκτη τιμών καταναλωτή βαίνει μειούμενο κατά την δεκαετία του 1990, όπως επίσης και ο αριθμός των προϊόντων με διοικητικά καθοριζόμενες τιμές. Και τα δυο μεγέθη είναι περίπου επτά φορές μικρότερες το 1998 σε σχέση με το 1991. Η πορεία προς την πλήρη απελευθέρωση των τιμών φαίνεται να ολοκληρώνεται στην Ρουμανία, τουλάχιστον στον μεγαλύτερο βαθμό, ήδη από το 2001, καθώς και οι δυο σχετικοί δείκτες της τράπεζας ανέρχονται σε πολύ υψηλά επίπεδα και για τα δυο χρόνια για τα οποία υπάρχουν διαθέσιμα δεδομένα. Το εμπόριο με τις ανεπτυγμένες χώρες αποτελεί την συντριπτική πλειοψηφία των εμπορικών δράσεων της χώρας και ο αριθμός των διοικητικά καθορισμένων τιμών και προϊόντων αποτελεί ένα ασήμαντο ποσοστό επί του συνόλου.

Πίνακας 2: Η απελευθέρωση των τιμών στην Ρουμανία την περίοδο 1991- 2008, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ.

Οικονομικά Έτη	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
Απελευθέρωση τιμών																		
Μερίδιο των διοικητικά καθοριζόμενων τιμών στο δείκτη τιμών καταναλωτή (%)	47.0	29.0	20.0	18.0	18.0	18.0	7.0	na	na	3.0	3.3	1.7	1.8	1.5	na	na	na	na
Αριθμός προϊόντων με διοικητικά καθοριζόμενες τιμές στο καλάθι ΕΤΑΑ-15	15.0	13.0	7.0	5.0	5.0	5.0	2.0	na	na	4.0	4.0	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3
Μερίδιο του συνολικού εμπορίου με χώρες που δεν είναι σε μετάβαση (σε ποσοστό)	65.8	74.8	84.4	86.2	88.8	88.9	86.5	88.0	89.5	na	na	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3
Μερίδιο του εμπορίου στο ΑΕΠ (σε ποσοστό)	33.4	51.8	41.4	42.3	61.7	63.8	59.9	46.3	53.2	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,7	2,7	2,7
Δασμολογικά έσοδα (σε ποσοστό των εισαγωγών)	6.1	4.9	6.6	6.0	4.9	4.2	4.0	5.9	5.5	3.0	3.3	1.7	1.8	1.5	na	na	na	na
Δείκτης ελευθέρωσης των τιμών της ΕΤΑΑ	2.0	2.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	4.0	4.0	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3
Δείκτης απελευθέρωσης διεθνών και εγχώριων συναλλαγών της ΕΤΑΑ	1.0	3.0	3.0	4.0	4.0	3.0	4.0	4.0	4.0	na	na	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3	4.3
Δείκτης πολιτικής ανταγωνισμού της ΕΤΑΑ	na	na	2,0	2,0	2,0	2,7	2,7	2,7	2,7	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,7	2,7	2,7

Πηγή: ΕΤΑΑ, 2000, 2010.

3.1.2. Μέτρηση βαθμού ιδιωτικοποίησης (Privatisation)

Από τρία ποιοτικά στοιχεία προκύπτουν οι δυο δείκτες της τράπεζας που μετρούν τον βαθμό ιδιωτικοποίησης της οικονομίας στις χώρες μετάβασης, στην ΕΤΑΑ. Όπως φαίνεται από τα στοιχεία του πίνακα, σχεδόν το σύνολο των μικρών επιχειρήσεων που ιδιωτικοποιήθηκαν μέσα σε 5 χρόνια έφτασε το 94%, γεγονός που οδήγησε σε σημαντική αύξηση των εσόδων από αυτές τις δραστηριότητες, που προσέγγισε το 8% το 1999. Ως αποτέλεσμα, το μερίδιο του ιδιωτικού τομέα

διπλασιάστηκε σχεδόν από το 1993 μέχρι το 1999 και αυτό είχε ως αποτέλεσμα την μεγάλη αύξηση στους δυο σχετικούς δείκτες για την υπό μελέτη χρονική περίοδο, της τράπεζας. Ωστόσο, όπως ίσως είναι αναμενόμενο, οι μεγάλης κλίμακας ιδιωτικοποιήσεις, καθώς αναφέρονται σε πολύ πιο σύνθετες και χρονοβόρες διαδικασίες, αποτελούν πιο δύσκολες περιπτώσεις και με αυτήν την έννοια, είναι λογική η διαφορά στις τιμές των δυο δεικτών, ειδικά τα τελευταία χρόνια. Την επόμενη δεκαετία, η ίδια πορεία στο θέμα των ιδιωτικοποιήσεων συνεχίστηκε, όπως φαίνεται στα δεδομένα του πίνακα που ακολουθεί. Επιπλέον, όπως φαίνεται και στον δείκτη των ιδιωτικοποιήσεων μεγάλης κλίμακας, αυτές πραγματοποιήθηκαν κυρίως μέσα στην δεκαετία αυτή, κάτι που φαίνεται από την υψηλή τιμή του δείκτη αυτού μετά το 2004.

Πίνακας 3: Οι ιδιωτικοποιήσεις στην Ρουμανία την περίοδο 1991- 2008, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ.

Οικονομικά Έτη	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
Ιδιωτικοποιήσεις																		
Μερίδιο των μικρών επιχειρήσεων που ιδιωτικοποιήθηκαν (%)	na	na	na	21.7	32.1	63.6	94.0	na	na	8.3	8.9	8.7	8.9	9.2	9.5	na	na	na
Έσοδα από ιδιωτικοποιήσεις (σε ποσοστό του ΑΕΠ)	na	0.0	0.1	0.4	1.2	2.2	4.6	6.4	7.7	60,0	65,0	65,0	65,0	70,0	70,0	na	na	na
Μερίδιο του ιδιωτικού τομέα στο ΑΕγχΠ (σε ποσοστό)	25.0	25.0	35.0	40.0	45.0	55.0	60.0	60.0	60.0	75.0	na	52,5	56,5	58,0	64,9	na	na	na
Δείκτης EBRD ιδιωτικοποιήσεων μικρής κλίμακας	1.0	2.0	2.0	2.3	2.7	3.0	3.3	3.3	3.7	3.7	3.7	3.7	3.7	3.7	3.7	na	na	na
Δείκτης EBRD ιδιωτικοποιήσεων μεγάλης κλίμακας	1.7	1.7	2.0	2.0	2.0	2.7	2.7	2.7	2.7	3.0	3.3	3.3	3.3	3.7	3.7	na	na	na

Πηγή: ΕΤΑΑ, 2000, 2010.

3.1.3. Μέτρηση της «επιχειρηματικότητας» (Enterprises)

Οι αλλαγές στην επιχειρηματικότητα μετρούνται μέσα από μια σειρά από δείκτες, όπως οι κρατικές επιδοτήσεις στις επιχειρήσεις και το ύψος του πραγματικού φορολογικού συντελεστή. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι την πρώτη περίοδο της μετάβασης το ποσοστό των επιδοτήσεων είναι σημαντικά μικρότερο σε σχέση με την συνέχεια, που φαίνεται να σταθεροποιείται περίπου

στο 15%. Το γεγονός αυτό φαίνεται να σχετίζεται με το ότι τα πρώτα χρόνια της μετάβασης οι σημαντικότερες επιχειρήσεις παρέμεναν κρατικές και ως εκ τούτου δεν χρειαζόταν επιδοτήσεις. Από την άλλη πλευρά, είναι εντυπωσιακή η μείωση του φορολογικού συντελεστή κατά 21 ποσοστιαίες μονάδες μέσα σε 6 χρόνια. Ωστόσο, τα μη διαθέσιμα στοιχεία πέραν του 1997 δεν βοηθούν στην μεγαλύτερη ανάλυση του στοιχείου αυτού. Μάλιστα η ΕΤΑΑ δεν παρέχει καθόλου αυτήν την πληροφόρηση για τα έτη 2000 - 2008. Τέλος, θα πρέπει να υπογραμμιστεί και η αύξηση των επενδύσεων που έλαβε χώρα κυρίως κατά την δεύτερη δεκαετία της μετάβασης. Ωστόσο οι αλλαγές στο επιχειρηματικό πλαίσιο σε γενικές γραμμές θεωρούνται μέτριας έντασης από την τράπεζα και για τον λόγο αυτό, η τελική βαθμολογία του δείκτη δεν ξεπερνά για κανένα έτος το 2,7.

Πίνακας 4: Οι αλλαγές στην επιχειρηματικότητα στη Ρουμανία την περίοδο 1991-1999, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ.

Οικονομικά Έτη	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
Επιχειρηματικότητα																		
Κρατικές επιδοτήσεις (ποσοστό του ΑΕΠ)	na	13.0	6.8	3.8	4.1	4.3	2.5	1.6	1.9	14.6	14.9	14.0	13.5	14.6	14.2	14.7	16.3	na
Πραγματικός /νόμιμος φορολογικός συντελεστής κοινωνικής ασφάλισης	82.4	77.5	81.6	77.2	69.5	65.9	61.9	na	na	30.1	28.8	31.7	30.2	31.8	30.6	31.4	32.0	na
Μερίδιο της βιομηχανίας στη συνολική απασχόληση (σε ποσοστό)	35.3	31.6	30.1	26.4	24.3	25.1	22.2	22.0	na	14.0	na	0,8	9,2	0,3	6,1	4,3	2,4	na
Αλλαγή στην παραγωγικότητα της εργασίας στη βιομηχανία (σε ποσοστό)	-18.7	-10.0	10.4	8.6	16.3	na	5.6	-14.9	na	21.6	21.6	21.7	21.8	23.8	22.6	26.5	31.6	na
Ποσοστό επενδύσεων (σε ποσοστό του ΑΕΠ)	14.4	19.2	17.9	20.3	24.3	24.7	21.5	21.4	20.2	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.3	2.7	2.7	2.7
Δείκτης ΕΤΑΑ για την μεταρρύθμιση των επιχειρήσεων	1.0	1.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	14.6	14.9	14.0	13.5	14.6	14.2	14.7	16.3	na

Πηγή: ΕΤΑΑ, 2000, 2010.

3.1.4. Μέτρηση των αλλαγών στις Υποδομές (Infrastructure)

Ο τρόπος μέτρησης των αλλαγών των υποδομών των χωρών σε μετάβαση και άρα και της Ρουμανίας άλλαξε σε σημαντικό βαθμό ανάμεσα στις δυο συγκεντρωτικές εκδόσεις της ΕΤΑΑ για τις δυο πρώτες δεκαετίες της

μετάβασης. Αυτό σε κάποιο βαθμό έγινε εξαιτίας των σημαντικών τεχνολογικών αλλαγών που έλαβαν χώρα την περίοδο αυτή, με πιο σημαντική την εφαρμογή και την χρήση του διαδικτύου. Η τιμή του δείκτη της ΕΤΑΑ για την μεταρρύθμιση των υποδομών της χώρας, από την στιγμή που αρχίζει να υπολογίζεται κυμαίνεται σε επίπεδα λίγο μεγαλύτερα του 3, δείχνοντας μια στασιμότητα, η οποία εκφράζεται και από τους επιμέρους δείκτες. Στην περίπτωση αυτή, εξάλλου παρουσιάζονται σε δυο πίνακες τα αποτελέσματα, καθώς αλλάζει η μεθοδολογία της τράπεζας. Στις αναλυτικότερες πληροφορίες που παρέχονται από την τράπεζα για την δεύτερη δεκαετία της μετάβασης γίνεται εμφανές ότι με εξαίρεση το θέμα των σιδηροδρόμων, όλες οι άλλες βασικές υποδομές της χώρας έχουν πιάσει «ταβάνι» στις μεταρρυθμίσεις και η πορεία τους είναι ουσιαστικά στάσιμη, παρά την μεγάλη αύξηση των τιμών του ηλεκτρικού ρεύματος και στην σχεδόν καθολική είσπραξη των λογαριασμών.

Πίνακας 5: Οι αλλαγές στις Υποδομές στη Ρουμανία την περίοδο 1991- 1999, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ.

Οικονομικά Έτη	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Υποδομές									
Τηλεφωνικές γραμμές ανά 100 κατοίκους	10.8	11.3	11.4	12.3	13.1	14.0	15.3	16.0	16.7
Παραγωγικότητα της σιδηροδρομικής εργασίας (1989 = 100)	55.0	47.5	42.8	44.2	53.2	74.7	51.5	54.2	46.0
Τιμές ηλεκτρικής ενέργειας, USc / kWh (ποσοστό είσπραξης επί του συνόλου)	na	na	na	2.2 (88)	2.1 (94)	1.9 (96)	2.3 (96)	3.4 (85)	4.7 (90)
Κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας / ΑΕγχΠ (1989 = 100)	89.2	89.2	86.0	81.3	78.9	79.0	77.7	76.8	na
Μέσος όρος του δείκτη της ΕΤΑΑ της μεταρρύθμισης των υποδομών	na	na	na	na	na	na	na	3.1	3.3

Πηγή: ΕΤΑΑ, 2000.

Πίνακας 6: Οι αλλαγές στις Υποδομές στη Ρουμανία την περίοδο 2000- 2008, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ.

Οικονομικά Έτη	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Υποδομές									
Τηλεφωνικές γραμμές ανά 100 κατοίκους	17.5	18.3	19.3	20.0	20.3	20.3	19.4	20.1	na
Χρήση κινητής τηλεφωνίας ανά 100 κατοίκους	na	na	23.5	32.5	47.1	61.8	80.5	106.7	na
Χρήστες του Διαδικτύου (ανά 100 κατοίκους)	na	na	10.1	11.5	20.8	31.5	52.2	56.0	na

Οικονομικά Έτη	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Υποδομές									
Παραγωγικότητα της σιδηροδρομικής εργασίας (1989 = 100)	48.9	48.7	51.0	53.7	60.0	55.1	63.2	60.3	na
Τιμές ηλεκτρικού ρεύματος κατοικιών (USc/ kWh)	4.9 (45)	5.2 (62)	7.0	8.1	8.6	11.3	12.9	15.9	na
Μέσος ρυθμός είσπραξης, ηλεκτρική ενέργεια (σε ποσοστό)	na	na	96	98	100	99	100	na	na
ΑΕΠ ανά μονάδα χρήσης ενέργειας (PPP in US dollars per kgoe)	na	na	4.2	4.4	4.9	5.3	na	na	na
Μέσος όρος του δείκτη ΕΤΑΑ της μεταρρύθμισης των υποδομών	3.0	3.0	3.3	3.3	3.3	3.3	3.3	3.3	3.3
<i>Ηλεκτρική ενέργεια</i>	na	na	3,0	3,0	3,3	3,3	3,3	3,7	3,7
<i>Σιδηρόδρομοι</i>	na	na	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
<i>Δρόμοι</i>	na	na	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
<i>Τηλεπικοινωνίες</i>	na	na	3,0	3,0	3,0	3,0	3,3	3,3	3,3
<i>Νερό και λύματα</i>	na	na	3,0	3,0	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3

Πηγή: ΕΤΑΑ, 2010.

3.1.5. Μέτρηση των αλλαγών στα Ιδρύματα Χρηματοοικονομικών υπηρεσιών (Financial institutions), στον Νομισματικό Τομέα (Monetary sector) και στα επιτόκια και τις συναλλαγματικές ισοτιμίες (Interest and exchange rates)

Στον χρηματοπιστωτικό τομέα σημειώθηκαν σημαντικές αλλαγές κατά την διάρκεια των δυο δεκαετιών της μετάβασης. Αρχικά, θα πρέπει να υπογραμμιστεί η αύξηση κατά 50% των τραπεζικών ιδρυμάτων, η οποία οφείλεται σε μια ακόμη μεγαλύτερη αύξηση των ξένων τραπεζικών ιδρυμάτων που άρχισαν να δραστηριοποιούνται στην Ρουμανία. Παράλληλα, οι κρατικές τράπεζες της Ρουμανίας, μέσα στην 20αετία αντιπροσώπευαν μόνο το 5% ως αποτίμηση των στοιχείων του Ενεργητικού τους, ενώ τα στοιχεία που είναι διαθέσιμα, δυστυχώς δεν παρέχουν πληροφόρηση για τα Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια και δεν παρέχουν ουσιαστικές πληροφορίες για την περίοδο κατά την διάρκεια της μεγάλης οικονομικής κρίσης. Παράλληλα με την ανάπτυξη του τραπεζικού τομέα παρατηρείται, όπως είναι αναμενόμενο και αύξηση του δανεισμού του ιδιωτικού τομέα από αυτόν, αλλά και μια αύξηση της κίνησης στο χρηματιστήριο που αποτυπώνεται στον αντίστοιχο δείκτη. Ωστόσο, οι αντίστοιχοι δείκτες της ΕΤΑΑ για την μεταρρύθμιση του τραπεζικού και του μη τραπεζικού τομέα, ενώ δείχνουν βελτίωση, στα τελευταία υπό μελέτη χρόνια της μετάβασης δίνουν τιμές που

απέχουν σημαντικά από την ολοκλήρωση της διαδικασίας (3,3 και 3,0 αντίστοιχα για τα τραπεζικά και τα μη τραπεζικά ιδρύματα, την τελευταία χρονιά των διαθέσιμων στοιχείων). Τέλος, σημειώνεται ότι καθώς από την μελέτη προέκυψαν και άλλες διαφοροποιήσεις σε δείκτες ανάμεσα στις διαφορετικές εκδόσεις της ΕΤΑΑ και για τον λόγο αυτό, οι δείκτες αυτοί υπογραμμίζονται με πλάγια γραφή στους σχετικούς πίνακες, ενώ παράλληλα τα αποτελέσματα παρουσιάζονται σε δυο πίνακες, καθώς αλλάζει η μεθοδολογία της τράπεζας.

Πίνακας 7: Οι αλλαγές στον τομέα των Χρηματοοικονομικών Υπηρεσιών στη Ρουμανία την περίοδο 1991- 1999, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ.

Οικονομικά Έτη	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες									
Αριθμός τραπεζών (εκ των οποίων αλλοδαπές)	na	na	na	20 (3)	24 (6)	31 (8)	33 (13)	36 (16)	34 (19)
Μερίδιο ενεργητικού κρατικών τραπεζών (σε ποσοστό)	na	na	na	80.4	84.3	80.9	80.0	75.3	50.3
Επισφαλή δάνεια (σε ποσοστό επί του συνόλου των δανείων)	na	na	na	18.5	37.9	48.0	56.5	67.5	36.6
Εγγύρια πίστωση σε επιχειρήσεις (σε ποσοστό του ΑΕΠ)	na	na	na	na	na	11.5	13.7	15.2	10.5
Κεφαλαιοποίηση χρηματιστηρίου (σε ποσοστό του ΑΕΠ)	na	na	na	0.0	0.4	0.2	2.0	3.0	3.1
Δείκτης της ΕΤΑΑ για τη μεταρρύθμιση του τραπεζικού τομέα	1.0	1.0	1.0	2.0	3.0	3.0	2.7	2.3	2.7
Δείκτης της ΕΤΑΑ για τη μεταρρύθμιση του μη τραπεζικού τομέα	1.0	1.0	1.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0

Πηγή: ΕΤΑΑ, 2000.

Πίνακας 8: Οι αλλαγές στον τομέα των Χρηματοοικονομικών Υπηρεσιών στη Ρουμανία την περίοδο 2000-2008, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ.

Οικονομικά Έτη	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες									
Αριθμός τραπεζών (εκ των οποίων αλλοδαπές)	33 (21)	33 (24)	31 (24)	30 (21)	32 (23)	33 (24)	31 (26)	31 (26)	na
Μερίδιο ενεργητικού κρατικών τραπεζών (σε ποσοστό)	50.0	45.4	43.4	40.6	7.5	6.5	5.9	5.7	na
Μερίδιο ενεργητικού ξένων τραπεζών (σε ποσοστό)	na	na	52.9	54.8	58.5	59.2	87.9	87.3	na
Επισφαλή δάνεια (σε ποσοστό επί του συνόλου των δανείων)	3.8	3.4	2.3	1.5	1.7	1.7	1.8	3.0	na
Εγγύρια πίστωση σε επιχειρήσεις (σε ποσοστό του ΑΕΠ)	7.2	8.0	10.1	13.7	15.7	20.0	26.1	32.9	na
Εγγύρια πίστωση στα νοικοκυριά (σε ποσοστό του ΑΕΠ)	na	na	na	3.8	4.8	7.2	11.2	17.7	na

Οικονομικά Έτη	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες									
<i>Εκ του οποίου, στεγαστικός δανεισμός (σε ποσοστό του ΑΕΠ)</i>	na	na	na	0.3	0.5	0.6	0.9	1.4	na
Κεφαλαιοποίηση χρηματιστηρίου (σε ποσοστό του ΑΕΠ)	3.5	6.0	10.1	9.2	13.9	22.2	24.4	27.3	na
<i>Όγκος συναλλαγών μετοχών (σε ποσοστό της κεφαλαιοποίησης της αγοράς)</i>	na	na	23.0	8.8	11.6	21.0	16.0	20.8	na
Δείκτης της ΕΤΑΑ για τη μεταρρύθμιση του τραπεζικού τομέα	2.7	2.7	2.7	2.7	3.0	3.0	3.0	3.3	3.3
Δείκτης της ΕΤΑΑ για τη μεταρρύθμιση του μη τραπεζικού τομέα	2.0	2.0	2.0	2.3	2.3	2.3	2.3	2.7	3.0

Πηγή: ΕΤΑΑ, 2010.

Το νομισματικό μέγεθος M3 [Ευρύ Χρήμα (Broad Money)], αντιπροσωπεύει το περίπου 30% του ΑΕΠ την τελευταία περίοδο της μετάβασης, ενώ κατά την πρώτη περίοδο βρισκόταν γύρω στο 20 με 25%. Παράλληλα, η εγχώρια πίστωση βαίνει διαρκώς αυξανόμενη, γεγονός που σε συνδυασμό με την ετήσια αύξηση του M3, αλλά και με τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν προηγουμένως, δείχνει τον υψηλότερο πληθωρισμό της χώρας την περίοδο ειδικά πριν το 2000.

Πίνακας 9: Οι αλλαγές στον Νομισματικό Τομέα στη Ρουμανία την περίοδο 1992- 2008, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ.

Οικονομικά Έτη	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
Νομισματικός Τομέας																	
Ευρύ χρήμα (M3, τέλος έτους) Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	79.6	141.0	138.1	71.6	66.0	104.9	48.9	44.9	38.0	46.2	38.1	23.3	37.1	36.5	28.1	34.0	na
Εγχώρια πίστωση (τέλος έτους) Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή	86.1	110.4	109.2	123.6	82.1	82.1	95.2	26.8	7.5	31.5	38.7	49.0	40.2	43.7	52.0	64.5	na
Ευρύ χρήμα (M3, τέλος έτους) Ως ποσοστό του ΑΕΠ	30.8	22.3	21.4	25.3	27.9	24.8	25.1	25.7	23.2	24.0	24.7	23.3	25.6	29.9	32.1	36.6	na

Πηγή: ΕΤΑΑ, 2000, 2010.

Ένα ακόμη στοιχείο που είναι χαρακτηριστικό των τεράστιων αλλαγών που έλαβαν χώρα στην Ρουμανία κατά την διάρκεια της μετάβασής της σε οικονομία της αγοράς είναι και οι μεταβολές στα επιτόκια και τις συναλλαγματικές

ισοτιμίες. Στους πίνακες που ακολουθούν παρέχονται πληροφορίες για τη διαχρονική μεταβολή του προεξοφλητικού επιτοκίου, το οποίο μέχρι το 1993 βρισκόταν στο εντυπωσιακό 70%, ενώ βρέθηκε να είναι μονοψήφιο μόνο μετά το 2005 και έπειτα. Αντίστοιχη πορεία προφανώς σημειώνονταν και για το επιτόκιο αναφοράς (BUBOR), ενώ η όλη σημασία της διαδικασίας της μετάβασης στο τομέα των επιτοκίων φαίνεται και από την διαχρονική εξέλιξη των επιτοκίων δανεισμού και καταθέσεων. Εξάλλου και η συναλλαγματική ισοτιμία λεί - δολαρίου (lei - \$) αποτυπώνει τις σημαντικές αλλαγές κατά την διαδικασία της μετάβασης, οι οποίες υπογραμμίζονται από τις δυο μεγάλες υποτιμήσεις του εγχώριου νομίσματος τον Ιούλιο του 2005 και το 1993.

Πίνακας 10: Οι αλλαγές στα επιτόκια και τις συναλλαγματικές ισοτιμίες στη Ρουμανία την περίοδο 1992- 2008, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ.

Οικονομικά Έτη	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
Επιτόκια και συναλλαγματικές																	
Προεξοφλητικό επιτόκιο	70.0	70.0	58.0	35.0	35.0	40.0	35.0	35.0	35.0	35.0	29,0	20,4	18,0	7,5	8,8	7,5	na
BUBOR 1 εβδομάδας	na	na	na	na	51.7	102.4	159.0	68.9	47.3	39.3	20,5	22,3	17,6	7,6	8,6	8,4	na
Επιτόκιο κατάθεσης (μέσος όρος)	na	42.5	49.5	32.4	38.9	34.1	42.3	41.3	32.7	23.4	19,2	11,0	11,5	6,4	4,8	6,7	na
Επιτόκιο δανεισμού (μέσος όρος)	na	86.4	61.8	47.5	53.6	55.6	58.9	62.0	53.5	40.6	35,4	25,4	25,6	19,6	14,0	13,4	na
Συναλλαγματική ισοτιμία (τέλος έτους) (Λεί ανά \$)	460	1,27	1,767	2,578	4,035	8,023	10,951	18,255	25,926	31,597	3,4	3,3	2,9	3,1	2,6	2,5	na
Συναλλαγματική ισοτιμία (ετήσιος μέσος όρος) (Λεί ανά \$)	308	760	1,655	2,558	3,734	7,960	8,875	15,33	21,693	29,061	3,3	3,3	3,3	2,9	2,8	2,4	na

Πηγή: ΕΤΑΑ, 2000, 2010.

3.1.6. Μέτρηση των αλλαγών στο νομικό πλαίσιο (Legal environment)

Οι αλλαγές στο νομικό περιβάλλον της Ρουμανίας (σημειώνεται ότι η αναφορά γίνεται μόνο στο εταιρικό δίκαιο και όχι γενικότερα στο νομικό πλαίσιο της χώρας) δυστυχώς αναλύονται με τον πλέον συνοπτικό τρόπο από την τράπεζα, καθώς ουσιαστικά, παρέχονται πληροφορίες μόνο για την περίοδο 1997- 2001 μέσα από δυο δείκτες που μετρούν την διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής του εταιρικού δικαίου και την αποτελεσματικότητα του (χωρίς να δίνονται περαιτέρω πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού των δεικτών

αυτών). Σε κάθε περίπτωση και με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία παρατηρείται μια υψηλή βαθμολογία για τους τομείς αυτούς σε όλα τα υπό μελέτη έτη.

Πίνακας 11: Οι αλλαγές στο νομικό πλαίσιο στη Ρουμανία την περίοδο 1991-2008, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ.

Οικονομικά Έτη	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
Νομικό περιβάλλον																		
Αξιολόγηση της ΕΤΑΑ ως προς το διευρυμένο νομικό πλαίσιο (εταιρικό δίκαιο)	na	na	na	na	na	na	3.0	4.0	3.3	3.3	4.0	na	na	na	na	na	na	na
Αξιολόγηση νομικής αποτελεσματικότητας από την ΕΤΑΑ (εταιρικό δίκαιο)	na	na	na	na	na	na	3.0	4.0	3.7	3.7	4.0	na	na	na	na	na	na	na

3.1.7. Μέτρηση των αλλαγών στο κοινωνικό πλαίσιο (Social sector)

Παρόμοια περίπτωση αποτελεί και το κοινωνικό πλαίσιο και ο τρόπος με τον οποίο η τράπεζα μετρά τις αλλαγές σε αυτόν τον τομέα. Αξίζει να σημειωθεί ότι πληροφορίες για μερικά σημαντικά χαρακτηριστικά όπως οι δαπάνες για την υγεία και την εκπαίδευσης δεν παρέχονται μετά το 2001. Επιπλέον, στην γενική έκθεση της τράπεζας για την δεύτερη δεκαετία της μετάβασης διαπιστώνεται ότι ο δείκτης της θνησιμότητας αντικαθίσταται με την δείκτη προσδόκιμου ζωής, ο οποίος παραμένει διαχρονικά ο ίδιος. Ωστόσο, αποτελεί εντύπωση το γεγονός ότι παρέχεται αρχικά πληροφόρηση για τον πλέον αποδεκτό και αναγνωρισμένο δείκτη κοινωνικής ανισότητας Gini (παρά τις όποιες αδυναμίες του), σχετικά με την ανισοκατανομή του εισοδήματος και διαπιστώνεται ο διπλασιασμός της τιμής του και άρα της ανισοκατανομής μέσα σε 5 μόλις χρόνια. Ωστόσο, η έλλειψη στοιχείων από την τράπεζα μετά το 2001, δεν βοηθά στην δημιουργία επισφαλών αποτελεσμάτων. Μετά από συμπληρωματική έρευνα του γράφοντος στα αρχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας διαπιστώθηκε η διατήρηση των τιμών του εν λόγω δείκτη είναι σε υψηλά επίπεδα άνω του 35 για όλα τα έτη μετά το 2006, οπότε και διαπιστώθηκε η υψηλότερη τιμή του (39,6).

Πίνακας 12: Οι αλλαγές στο κοινωνικό πλαίσιο στη Ρουμανία την περίοδο 1991-1999, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ.

Οικονομικά Έτη	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
Κοινωνικό πλαίσιο																		
Δαπάνες για την υγεία & εκπαίδευση (ποσοστό του ΑΕΠ)	na	6.9	5.9	6.2	6.3	6.3	5.9	na	na	3.9	4.2	na	na	na	na	na	na	na
Ποσοστό θνησιμότητας (ανά 1.000 άνδρες ενήλικες)	242.0	256.0	265.0	272.0	270.0	na	270.0	256.0	na	69.9	69,5	69,5	69,1	69,0	69,3	69,8	69,9	na
Αναλογία εγγραφής στην βασική εκπαίδευση (σε ποσοστό)	89.4	89.6	90.3	91.4	92.6	93.9	95.0	97.0	na	98.9	na	na	na	na	na	na	na	na
Ανισότητα κερδών (συντελεστής GINI)	20.4	na	22.6	27.6	27.8	30.3	42.2	na	na	40.6	na	na	na	na	na	na	na	na

Πηγή: ΕΤΑΑ, 2000, 2010.

3.1.8. Μέτρηση των αλλαγών στην παραγωγή (Output and expenditure)

Στην συνέχεια, έμφαση δίνεται σε μακροοικονομικά δεδομένα για την οικονομία της εργασίας, τα οποία είναι λεπτομερή και διαθέσιμα για όλες τις χρονιές, ακόμη και μέχρι σήμερα (2020). Στον πίνακα που ακολουθεί, τα νούμερα αφορούν ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές, ενώ ειδικά για το ΑΕΠ σημειώνεται ότι τα νούμερα αυτά αφορούν στα δεδομένα της ΕΤΑΑ, ενώ στην συνέχεια της παρουσίασης των αποτελεσμάτων, η παρούσα έρευνα επανέρχεται στο θέμα με περισσότερη λεπτομέρεια.

Πίνακας 13: Οι αλλαγές στην Παραγωγή στη Ρουμανία την περίοδο 1991- 1999, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ. Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές.

Οικονομικά Έτη	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
Παραγωγή και δαπάνες																		
ΑΕΠ	-8.8	1.5	3.9	7.1	3.9	-6.1	-5.4	-3.2	-8.8	1.8	5.3	5,1	5,2	8,5	4,2	7,9	6,0	7,5
Ιδιωτική κατανάλωση	-7.5	0.9	2.6	13.1	8.0	-3.1	-4.6	-4.9	-7.5	-1.2	6.4	5,2	8,4	14,6	9,9	12,4	11,0	na
Δημόσια κατανάλωση	2.2	2.7	11.0	1.0	1.5	-11.6	14.1	-2.5	2.2	4.2	-1.9	3,2	7,7	-4,9	8,5	-3,1	5,6	na
Ακαθάριστες σταθερές επενδύσεις	11.0	8.3	20.7	6.9	5.7	-3.0	-18.1	-5.1	11.0	5.5	6.6	8,2	8,6	11,1	12,7	19,3	28,9	na
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	-36.6	-20.7	-56.6	-53.7	-21.0	na	na	9.7	-36.6	23.9	10.6	17,5	8,4	13,9	7,7	10,6	8,8	na
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	2.9	11.1	19.0	17.0	na	na	na	-5.1	2.9	29.1	17.5	12,0	16,0	22,1	16,0	22,4	26,1	na

Οικονομικά Έτη	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
Παραγωγή και δαπάνες																		
Βιομηχανική ακαθάριστη παραγωγή	-21.9	1.3	3.3	9.5	9.8	-5.6	-17.3	-8.8	-21.9	8.2	na	4,3	3,1	5,8	2,1	7,2	5,4	na
Ακαθάριστη γεωργική παραγωγή	-13.3	12.9	0.2	4.5	1.3	3.4	-7.6	5.5	-13.3	-14.1	na	-3,0	7,6	16,8	-13,9	3,3	-17,0	na

Πηγή: ΕΤΑΑ, 2000, 2010.

3.1.9. Μέτρηση των αλλαγών στην Εργασία (Employment), στις τιμές και τους μισθούς (Prices and wages)

Παρόμοια στοιχεία παρατίθενται και αναφορικά με την αγορά εργασίας. Αναφορικά με το εργατικό δυναμικό παρατηρεί κανείς ότι δεν σημειώνονται σημαντικές μεταβολές σε όλη την διάρκεια της εικοσαετίας που μελετάται, ενώ οι απασχολούμενοι παρουσιάζουν κάποια μείωση, η οποία γίνεται ιδιαίτερα εμφανής το 2002 σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά.

Πίνακας 14: Οι αλλαγές στην Εργασία στη Ρουμανία την περίοδο 1992- 1999, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ. Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές.

Οικονομικά Έτη	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
Αγορά Εργασίας																	
Εργατικό δυναμικό (τέλος έτους)	2.4	-1.4	8.1	0.1	-4.6	2.9	-0.5	1.2	0.9	-1.1	-13,5	-2,2	1,9	-1,4	0,6	-0,3	na
Απασχόληση (τέλος έτους)	-3.0	-3.8	8.5	2.2	-1.9	1.0	-3.2	0.3	2.5	0.8	-14,8	-0,8	0,4	0,0	0,2	0,9	na
Ανεργία (τέλος έτους)	8.2	10.4	10.1	8.2	6.5	7.4	10.4	11.5	10.5	8.6	8,0	6,7	8,1	6,8	7,2	6,1	na

Πηγή: ΕΤΑΑ, 2000, 2010.

Επιπρόσθετα, από την μελέτη των στοιχείων των δυο παρακάτω πινάκων που αφορούν στην διαμόρφωση των τιμών του καταναλωτή και του παραγωγού κάθε χρόνο, σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, διαπιστώνεται ένα τεράστιο κύμα πληθωρισμού κατά τα πρώτα χρόνια της μετάβασης, το οποίο σταδιακά μειωνόταν μέχρι να πέσει σε μονοψήφια ποσοστά γύρω στο 2004. Αυτό επαληθεύεται και από τους τέσσερις διαθέσιμους δείκτες. Ωστόσο, αν και η πορεία των κερδών στα πρώτα χρόνια της μετάβασης ακολουθεί λογικά τα

παραπάνω δεδομένα, φαίνεται ότι από το 2005 και έπειτα, σε αντίθεση με τις τιμές καταναλωτή και παραγωγού, αυτά σταματούν να μειώνονται και αρχίζουν μια ανοδική πορεία, η οποία συνεχίζεται μέχρι και το 2008.

Πίνακας 15: Οι αλλαγές στις τιμές και τους μισθούς στη Ρουμανία την περίοδο 1992- 1999, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ. Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές.

Οικονομικά Έτη	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
Τιμές και μισθοί																	
Τιμές καταναλωτή (ετήσιος μέσος όρος)	210.4	256.1	136.7	32.3	38.8	154.8	59.1	45.8	45.7	34.5	22.5	15.4	12.0	9.5	6.9	4.8	7.2
Τιμές καταναλωτή (τέλος έτους)	199.2	295.5	61.7	27.8	56.9	151.4	40.6	54.8	40.7	30.2	17.8	14.1	9.3	8.6	4.9	6.6	6.0
Τιμές παραγωγού (ετήσιος μέσος όρος)	184.8	165.0	140.5	35.1	49.9	156.6	33.2	42.2	51.5	40.9	23.6	19.5	18.5	12.3	11.9	8.6	na
Τιμές παραγωγού (τέλος έτους)	104.0	195.4	73.4	32.0	60.4	154.3	19.8	62.9	48.6	29.9	24.5	19.6	18.5	12.5	12.0	8.7	na
Ακαθάριστα μέσα μηνιαία κέρδη σε οικονομία (ετήσ. μέσος όρος)	170.0	196.5	135.6	50.5	54.2	98.2	60.3	44.3	46.9	48.9	27.3	23.6	22.5	17.0	18.9	22.6	na

Πηγή: ΕΤΑΑ, 2000, 2010.

3.1.10. Μέτρηση των αλλαγών στον Δημόσιο Τομέα (Government sector)

Τα δημοσιονομικά στοιχεία της Ρουμανίας, ή τουλάχιστον τα τρία σημαντικότερα από αυτά παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά, η κυβέρνηση είναι οριακά ελλειμματική για όλα τα υπό μελέτη έτη, ενώ οι δημόσιες δαπάνες αποτελούν σχεδόν σταθερά, το ένα τρίτο του ΑΕΠ της χώρας. Τέλος, το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ φαίνεται να είναι σε πολύ ικανοποιητικά επίπεδα, τα οποία μάλιστα βελτιώνονται σταδιακά.

Πίνακας 16: Οι αλλαγές στον Δημόσιο Τομέα στη Ρουμανία την περίοδο 1992- 1999, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ. Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές. Ως ποσοστό του ΑΕΠ

Οικονομικά Έτη	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
Δημόσιος Τομέας																	
Ισοζύγιο γενικής κυβέρνησης	-4.6	-0.4	-2.2	-2.5	-3.9	-4.6	-5.0	-3.5	-3.7	-3.5	-2.0	-1.5	-1.2	-1.2	-2.2	-2.5	-2.8

Οικονομικά Έτη	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
Δημόσιος Τομέας																	
Δαπάνες γενικής κυβέρνησης	42.0	34.2	33.9	34.7	33.8	34.3	35.2	36.8	35.1	34.6	39.6	33.6	33.6	33.5	35.3	36.9	na
Χρέος γενικής κυβέρνησης	na	na	na	17.6	28.1	28.0	28.0	34.6	31.6	29.8	25.0	21.5	18.8	15.8	12.4	13.0	na

Πηγή: ΕΤΑΑ, 2000, 2010.

3.1.11. Μέτρηση των αλλαγών στον εξωτερικό τομέα (External sector)

Τέλος, παρέχεται και η σχετική πληροφόρηση σχετικά με την σχέση της Ρουμανίας με τον Υπόλοιπο κόσμο, μέσα από τα στοιχεία για τον εξωτερικό τομέα της χώρας, ώστε ο αναγνώστης να έχει ίδια γνώση σχετικά με τις ριζικές αλλαγές που επέφερε η διαδικασία της μετάβασης της οικονομίας της χώρας.

Πίνακας 17: Οι αλλαγές στον εξωτερικό τομέα στη Ρουμανία την περίοδο 1992-1999, σύμφωνα με τους δείκτες της ΕΤΑΑ, σε εκατομμύρια \$

Οικονομικά Έτη	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
Εξωτερικός τομέας																	
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών	-1,564	-1,174	-428	1,774	-2,584	-2,137	-2,917	-1,308	-1,347	-2,349	-1573	-3454	-6333	-10054	-14446	-23842	-25416
Εμπορικό ισοζύγιο	-1,420	-1,128	-411	1,577	-2,494	-1,980	-2,625	-1,092	-1,684	-2,969	-2613	-4464	-6111	-9873	-14770	-24137	-27727
Εξαγωγές εμπορευμάτων	4,364	4,892	6,151	7,910	8,061	8,431	8,302	8,503	10,366	11,385	13869	17627	23518	28148	32469	40175	47752
Εισαγωγές εμπορευμάτων	5,784	6,020	6,562	9,487	10,555	10,411	10,927	9,595	12,050	14,354	16482	22091	30129	38022	47239	64313	5480
Καθαρές Άμεσες ξένες επενδύσεις,	73	87	341	417	415	1,267	2,079	949	1,051	1,154	1080	2156	6368	6587	10956	9817	11553
Ακαθάριστα αποθεματικά (τέλος έτους), εξαιρουμένου του χρυσού (σε μήνες)	85	40	536	278	547	2,090	1,374	1,540	2,497	3,960	6144	8049	4805	20994	28061	37204	na
Εξωτερικό απόθεμα χρέους	3,240	4,249	5,509	6,787	8,597	9,467	9,974	9,233	10,602	11,822	16971	22398	29708	38866	54174	69860	na
Ακαθάριστα αποθεματικά (τέλος έτους), εξαιρουμένου του χρυσού	0.2	0.1	0.8	0.3	0.5	2.0	1.3	1.6	2.1	2.9	3.9	3.9	5.2	5.8	6.2	6.0	na
Εξυπηρέτηση χρέους (ως ποσοστό των εξαγωγών αγαθών)	na	na	na	na	13.6	18.2	22.8	27.5	25.3	20.5	19.9	16.7	15.5	13.4	14.0	12.4	na

Πηγή: ΕΤΑΑ, 2000, 2010.

Πριν την ολοκλήρωση της παρουσίασης των δεικτών μετάβασης της ETAA κρίνεται σκόπιμο αλλά και απαραίτητο ως προς το επόμενο τμήμα της παρούσας ερευνητικής προσπάθειας και προκειμένου να εξαχθούν ορθά συμπεράσματα, να παρουσιαστούν συνολικά οι βαθμολογίες στις έξι βασικές κατηγορίες δεικτών που δίνει η τράπεζα για όλα τα διαθέσιμα έτη, ήτοι για την περίοδο από το 1989 μέχρι και το 2014.

Σύμφωνα με τις πληροφορίες του πίνακα που ακολουθεί, και στους έξι δείκτες η χώρα ξεκίνησε με βαθμολογία 1 και κατέληξε το 2014 με σημαντικά μεγαλύτερες βαθμολογίες. Ειδικά για τους τομείς της απελευθέρωσης των τιμών και της μετατροπής του υπάρχοντος συστήματος συναλλαγών και συναλλαγματικών ισοτιμιών, η μετάβαση θεωρείται πλήρης, καθώς η χώρα και στους δυο αυτούς τομείς βαθμολογείται από την τράπεζα με 4+. Μάλιστα, τις αποδόσεις αυτές η χώρα τις έχει πετύχει ήδη από το 1998. Η χαμηλότερη τιμή παρατηρείται στον τομέα της διακυβέρνησης και αναδιάρθρωσης των επιχειρήσεων, στον οποίο η χώρα από το 1993 μέχρι και το 2014 έχει επιτύχει να βελτιώσει τη θέση της από το 2 στο 2,7, γεγονός που δείχνει ότι πολλά ακόμα μπορούν να γίνουν σε αυτόν τον τομέα. Τέλος, τόσο το πεδίο των ιδιωτικοποιήσεων, όσο και αυτό της διασφάλισης της ομαλής λειτουργίας του ανταγωνισμού αποτελούν περιοχές όπου έχει σημειωθεί σημαντική βελτίωση, αν και επιπλέον δράσεις θα ήταν, σε κάθε περίπτωση, θεμιτές.

Σε σχέση με τον μέσο όρο της περιοχής των Βαλκανίων (BAL-13) την τελευταία χρονιά των μετρήσεων γίνεται εμφανής η ιδιαίτερα αποτελεσματική πορεία μετάβασης της οικονομίας της χώρας σε σχέση με τις υπόλοιπες οικονομίες των χωρών των Βαλκανίων. Όπως φαίνεται από την τελευταία γραμμή του πίνακα, σε κάθε μία από τις έξι διαστάσεις της μετάβασης η βαθμολογία της είναι ψηλότερη σε σχέση με την μέση βαθμολογία των χωρών στην ευρύτερη περιοχή.

Πίνακας 18: Η διαχρονική εξέλιξη των έξι διαστάσεων της μετάβασης της Ρουμανίας, σύμφωνα με την ΕΤΑΑ. Στοιχεία 1989- 2014.

Έτος	Ιδιωτικοποιήσεις Μεγ. κλίμακας	BAL -13	Ιδιωτικοποιήσεις μικ. κλίμακας	BAL -13	Διακυβέρνηση /αναδιάρθρωση επιχειρήσεων	BAL -13	Απελευθέρωση τιμών	BAL -13	Σύστημα συναλλαγών	BAL -13	Πολιτική ανταγωνισμού	BAL -13
1989	1,0		1,0		1,0		1,0		1,0		1,0	
1990	1,0		1,0		1,0		1,0		1,0		1,0	
1991	1,7		1,0		1,0		2,7		1,0		1,0	
1992	1,7		2,0		1,0		2,7		3,0		1,0	
1993	2,0		2,0		2,0		3,7		3,0		1,0	
1994	2,0		2,3		2,0		4,0		4,0		1,0	
1995	2,0		2,7		2,0		4,0		4,0		1,0	
1996	2,7		3,0		2,0		4,0		3,0		1,0	
1997	2,7		3,3		2,0		4,0		4,0		2,3	
1998	2,7		3,3		2,0		4,3		4,3		2,3	
1999	2,7		3,7		2,0		4,3		4,3		2,3	
2000	3,0		3,7		2,0		4,3		4,3		2,3	
2001	3,3		3,7		2,0		4,3		4,3		2,3	
2002	3,3		3,7		2,0		4,3		4,3		2,3	
2003	3,3		3,7		2,0		4,3		4,3		2,3	
2004	3,7		3,7		2,0		4,3		4,3		2,3	
2005	3,7		3,7		2,3		4,3		4,3		2,3	
2006	3,7		3,7		2,7		4,3		4,3		2,7	
2007	3,7		3,7		2,7		4,3		4,3		2,7	
2008	3,7		3,7		2,7		4,3		4,3		2,7	
2009	3,7		3,7		2,7		4,3		4,3		2,7	
2010	3,7		3,7		2,7		4,3		4,3		3,0	
2011	3,7		3,7		2,7		4,3		4,3		3,3	
2012	3,7		3,7		2,7		4,3		4,3		3,3	
2013	3,7		3,7		2,7		4,3		4,3		3,3	
2014	3,7	3.3	3,7	3.7	2,7	2.4	4,3	4.1	4,3	4.1	3,3	2.7

Πηγή: ΕΤΑΑ, 2020.

Επιπλέον, στον επόμενο πίνακα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των δεικτών 2^{ης} γενιάς για τα έτη που υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία. Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα αυτού γίνεται αντιληπτό ότι η Ρουμανία παραμένει σε μέτρια επίπεδα σε σχέση με το σύνολο των δεικτών για τα έτη 2017- 2020, με τα καλύτερα αποτελέσματα να παρουσιάζονται στον τομέα της οικονομικής ολοκλήρωσης και της οικονομικής ανθεκτικότητας και τα χειρότερα στον τομέα του μη αποκλεισμού. Σε σχέση με τον μέσο όρο της περιοχής των Βαλκανίων βλέπουμε ότι και στους δείκτες νέας γενιάς η Ρουμανία πετυχαίνει υψηλότερες βαθμολογίες σε όλες τις περιπτώσεις, διαχρονικά για όλα τα έτη που υπάρχουν διαθέσιμες πληροφορίες.

Πίνακας 19: Τα αποτελέσματα των δεικτών 2^{ης} γενιάς για την Ρουμανία, την περίοδο 2017- 2020.

Δείκτες 2 ^{ης} γενιάς	2017-2018	BAL-13	2018-2019	BAL-13	2019-2020	BAL-13
Ανταγωνιστικότητα	6,2	6,17	6,2	6,07	6,0	6,01
Καλή Διακυβέρνηση	5,8	5,26	5,8	5,38	6,0	5,47
Πράσινη Οικονομία	6,0	5,93	6,2	5,99	6,1	5,85
Μη αποκλεισμός	5,3	4,26	5,3	4,48	5,7	4,62
Ανθεκτικότητα	7,2	5,38	7,2	5,48	7,1	5,89
Ολοκλήρωση	6,7	6,01	6,8	6,24	6,8	6,67

Πηγή: ΕΤΑΑ, 2020.

Τέλος, παρέχονται αναλυτικά στοιχεία σχετικά με την διαχρονική εξέλιξη του ΑΕΠ, του ρυθμού ανάπτυξης και του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, αρχικά με βάση την υπόθεση της αγοραστικής ισοδυναμίας και στην συνέχεια (στον επόμενο πίνακα) με βάση την αποτίμηση του ΑΕΠ σε δολάρια ΗΠΑ σε τρέχουσες τιμές. Τα στοιχεία αυτά αποτελούν στην ουσία τα περιγραφικά δεδομένα για την στατιστική ανάλυση που ακολουθεί. Αξίζει να σημειωθεί ότι από τα υπόψη στοιχεία διαφαίνεται χαρακτηριστικά ότι η Ρουμανία, όπως και οι λοιπές περιοχές των Βαλκανίων, στις αρχές της δεκαετίας του '90, είχαν χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, ένεκα της διαδικασίας της μετάβασης εν γένει, αλλά και λόγω των οδυνηρών συνεπειών του τρομακτικού πολέμου στη Γιουγκοσλαβία. Με τη λήξη του πολέμου, η Ρουμανία όπως και οι περισσότερες χώρες της περιοχής,

προχώρησε σε προ ενταξιακές διαδικασίες με την ΕΥ, με αποτέλεσμα από το 2000 και μετά να παρουσιάζει γενικότερα μεγαλύτερους ρυθμούς ανάπτυξης.

Πίνακας 20: ΑΕΠ, ρυθμός ανάπτυξης και κατά κεφαλήν ΑΕΠ την περίοδο 1991-2019 για την Ρουμανία, με την θεωρία της Ισοδύναμης Αγοραστικής Δύναμης.

Έτος	ΑΕΠ σε δισ. US\$ PPP	Ρυθμός μεταβολής ΑΕΠ	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ PPP
1991	154.5	-12,9	6.594
1992	144.1	-8,8	6.177
1993	149.8	1,5	6.456
1994	159.0	3,9	6.894
1995	173.9	6,2	7.586
1996	184.1	3,9	8.075
1997	175.9	-4,8	7.756
1998	169.3	-2,0	7.501
1999	169.9	-0,4	7.564
2000	178.8	2,5	7.970
2001	193.1	5,2	8.618
2002	206.2	5,7	9.462
2003	222.0	2,3	10.264
2004	247.1	10,4	11.484
2005	265.7	4,7	12.428
2006	296.0	8,0	13.923
2007	324.7	7,2	15.366
2008	358.4	9,3	17.369
2009	339.8	-5,5	16.623
2010	334.3	-3,9	16.470
2011	348.1	2,0	17.233
2012	358.9	2,1	17.859
2013	377.6	3,5	18.860
2014	396.2	3,4	19.855
2015	416.4	3,9	20.950
2016	442.0	4,8	22.369
2017	481.5	7,1	24.508
2018	514.5	4,4	28.508
2019	545.5	4,1	29.508

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, 2020.

Πίνακας 21: ΑΕΠ, ρυθμός ανάπτυξης και κατά κεφαλήν ΑΕΠ την περίοδο 1991-2019 για την Ρουμανία, σε δολάρια ΗΠΑ, τρέχουσες τιμές.

Έτος	ΑΕΠ τρέχουσες Κατά κεφαλήν	Ρυθμός μεταβολής ΑΕΠ	ΑΕΠ τρέχουσες δις
1991	1260	-3,93	29,01
1992	1102	-15,90	25,03
1993	1158	4,54	26,22
1994	1323	12,45	29,95
1995	1650	3,98	31,19
1996	1633	14,85	36,63
1997	1577	-3,91	35,25
1998	1852	14,44	41,20
1999	1599	-15,99	35,52
2000	1659	3,97	36,99
2001	1825	7,85	40,14
2002	2120	11,99	45,61
2003	2679	19,22	56,46
2004	3495	21,39	71,82
2005	4618	24,84	95,56
2006	5758	18,98	117,95
2007	8360	30,18	168,94
2008	10435	19,14	208,93
2009	8548	-21,85	171,46
2010	8209	-4,75	163,68
2011	9105	9,26	180,38
2012	8535	-7,22	168,24
2013	9555	9,95	186,82
2014	10026	5,22	197,1
2015	8977	-13,45	173,74
2016	9567	5,34	183,55
2017	10807	11,10	206,46
2018	12301	11,65	233,69
2019	12468	1,29	236,74

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, 2020.

3.2. Συσχέτιση δεικτών μετάβασης και μακροοικονομικών δεδομένων.

Στην παράγραφο αυτή παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της προσπάθειας συσχέτισης των τιμών των δεικτών μετάβασης και των έξι

μακροοικονομικών μεγεθών που παρουσιάστηκαν νωρίτερα, με τη χρήση κατάλληλων και εξειδικευμένων εργαλείων (με την βοήθεια του συντελεστή Pearson και την χρήση του στατιστικού προγράμματος SPSS v.26). Σημειώνεται ότι για τις περιπτώσεις στατιστικά σημαντικής μέτριας ή και έντονης συσχέτισης, λαμβάνει χώρα ανάλυση παλινδρόμησης, τα αποτελέσματα της οποίας παρουσιάζονται στην επόμενη παράγραφο.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα που ακολουθεί, παρατηρείται μια μέσης έντασης θετική συσχέτιση του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές τόσο με την διάσταση της Απελευθέρωσης των τιμών, όσο και με την διάσταση του Συστήματος Συναλλαγών.

Πίνακας 22: Οι συσχετίσεις των έξι διαστάσεων της μετάβασης με το ΑΕΠ σε σταθερές τιμές

Συσχετίσεις								
		Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας	Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας	Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων	Απελευθέρωση των τιμών	Σύστημα συναλλαγών	Πολιτική ανταγωνισμού	GDP_PPP \$
Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας	Pearson Correlation	1						
	Sig. (2-tailed)							
	N	25						
Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας	Pearson Correlation	,914**	1					
	Sig. (2-tailed)	,000						
	N	25	25					
Διακυβέρνηση αναδιάρθρωση επιχειρήσεων	Pearson Correlation	,864**	,804**	1				
	Sig. (2-tailed)	,000	,000					
	N	25	25	25				
Απελευθέρωση των τιμών	Pearson Correlation	,798**	,878**	,779**	1			
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000				

Συσχετίσεις								
		Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας	Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας	Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων	Απελευθέρωση των τιμών	Σύστημα συναλλαγών	Πολιτική ανταγωνισμού	GDP_PPP \$
	N	25	25	25	25			
Σύστημα συναλλαγών	Pearson Correlation	,784**	,924**	,771**	,909**	1		
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000			
	N	25	25	25	25	25		
Πολιτική ανταγωνισμού	Pearson Correlation	,887**	,819**	,808**	,621**	,689**	1	
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,001	,000		
	N	25	25	25	25	25	25	
GDP_PPP\$	Pearson Correlation	-,235	-,333	-,164	,478**	,504*	-,015	1
	Sig. (2-tailed)	,259	,103	,434	,000	,020	,943	
	N	25	25	25	25	25	25	25
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).								
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).								

Εξάλλου, σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα που ακολουθεί, παρατηρείται μια μεγάλης έντασης θετική συσχέτιση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε σταθερές τιμές με την διάσταση του συστήματος συναλλαγών, την διάσταση της διακυβέρνησης και την διάσταση της πολιτικής ανταγωνισμού και μιας μέτριας έντασης θετική συσχέτιση με την διάσταση των Ιδιωτικοποιήσεων μικρής και μεγάλης κλίμακας και την διάσταση της απελευθέρωσης των τιμών.

Πίνακας 23: Οι συσχετίσεις των έξι διαστάσεων της μετάβασης με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε σταθερές τιμές

Συσχετίσεις								
		Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας	Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας	Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων	Απελευθέρωση των τιμών	Σύστημα συναλλαγών	Πολιτική ανταγωνισμού	Per capita GDP_PPP\$
Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας	Pearson Correlation	1						
	Sig. (2-tailed)							
	N	25						
Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας	Pearson Correlation	,914**	1					
	Sig. (2-tailed)	,000						
	N	25	25					
Διακυβέρνηση / αναδιάρθρωση επιχειρήσεων	Pearson Correlation	,864**	,804**	1				
	Sig. (2-tailed)	,000	,000					
	N	25	25	25				
Απελευθέρωση των τιμών	Pearson Correlation	,798**	,878**	,779**	1			
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000				
	N	25	25	25	25			
Σύστημα συναλλαγών	Pearson Correlation	,784**	,924**	,771**	,909**	1		
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000			
	N	25	25	25	25	25		
Πολιτική ανταγωνισμού	Pearson Correlation	,887**	,819**	,808**	,621**	,689**	1	
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,001	,000		
	N	25	25	25	25	25	25	

Συσχετίσεις								
		Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας	Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας	Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων	Απελευθέρωση των τιμών	Σύστημα συναλλαγών	Πολιτική ανταγωνισμού	Per capita GDP_PPP\$
κκGDP_PPP\$	Pearson Correlation	,520*	,630**	,852**	,500*	,825**	,857**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,001	,000	,011	,008	,000	
	N	25	25	25	25	25	25	25
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).								
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).								

Τέλος, σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα που ακολουθεί, παρατηρείται κάποια μικρής έντασης στατιστικά μη σημαντική θετική συσχέτιση του ρυθμού μεταβολής του ΑΕΠ.

Πίνακας 24: Οι συσχετίσεις των έξι διαστάσεων της μετάβασης με το ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές

Συσχετίσεις								
		Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας	Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας	Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων	Απελευθέρωση των τιμών	Σύστημα συναλλαγών	Πολιτική ανταγωνισμού	rate GDP – PPP\$
Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας	Pearson Correlation	1						
	Sig. (2-tailed)							
	N	25						
Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας	Pearson Correlation	,914**	1					
	Sig. (2-tailed)	,000						
	N	25	25					

Συσχετίσεις								
		Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας	Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας	Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων	Απελευθέρωση των τιμών	Σύστημα συναλλαγών	Πολιτική ανταγωνισμού	rate GDP – PPP\$
Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων	Pearson Correlation	,864**	,804**	1				
	Sig. (2-tailed)	,000	,000					
	N	25	25	25				
Απελευθέρωση των τιμών	Pearson Correlation	,798**	,878**	,779**	1			
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000				
	N	25	25	25	25			
Σύστημα συναλλαγών	Pearson Correlation	,784**	,924**	,771**	,909**	1		
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000			
	N	25	25	25	25	25		
Πολιτική ανταγωνισμού	Pearson Correlation	,887**	,819**	,808**	,621**	,689**	1	
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,001	,000		
	N	25	25	25	25	25	25	
ρ.μ.GDP_ PPP\$	Pearson Correlation	,309	,223	,230	,243	,240	,120	1
	Sig. (2-tailed)	,111	,202	,215	,176	,278	,734	
	N	25	25	25	25	25	25	25
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).								
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).								

Εξάλλου, σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα που ακολουθεί, παρατηρείται μια μεγάλης έντασης θετική συσχέτιση του ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές με την διάσταση της Απελευθέρωσης των τιμών. Επιπλέον, παρατηρείται μέτριας έντασης θετική συσχέτιση με τη διάσταση των ιδιωτικοποιήσεων μικρής κλίμακας

και μικρής έντασης θετικές συσχετίσεις με τις διαστάσεις των ιδιωτικοποιήσεων μεγάλης κλίμακας, αλλά και με αυτές του συστήματος συναλλαγών.

Πίνακας 25: Οι συσχετίσεις των έξι διαστάσεων της μετάβασης με το ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές \$

Συσχετίσεις								
		Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας	Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας	Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων	Απελευθέρωση των τιμών	Σύστημα συναλλαγών	Πολιτική ανταγωνισμού	GDP – \$
Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας	Pearson Correlation	1						
	Sig. (2-tailed)							
	N	25						
Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας	Pearson Correlation	,914**	1					
	Sig. (2-tailed)	,000						
	N	25	25					
Διακυβέρνηση/ αναδιάρθρωση επιχειρήσεων	Pearson Correlation	,864**	,804**	1				
	Sig. (2-tailed)	,000	,000					
	N	25	25	25				
Απελευθέρωση των τιμών	Pearson Correlation	,798**	,878**	,779**	1			
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000				
	N	25	25	25	25			
Σύστημα συναλλαγών	Pearson Correlation	,784**	,924**	,771**	,909**	1		
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000			
	N	25	25	25	25	25		
Πολιτική ανταγωνισμού	Pearson Correlation	,887**	,819**	,808**	,621**	,689**	1	
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,001	,000		

Συσχετίσεις								
		Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας	Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας	Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων	Απελευθέρωση των τιμών	Σύστημα συναλλαγών	Πολιτική ανταγωνισμού	GDP – \$
	N	25	25	25	25	25	25	
GDP_ \$	Pearson Correlation	,399*	,434**	-,360	,748**	,239*	-,214	1
	Sig. (2-tailed)	,033	,015	,077	,000	,002	,303	
	N	25	25	25	25	25	25	25
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).								
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).								

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα που ακολουθεί, παρατηρείται μια μεγάλης έντασης θετική συσχέτιση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές με την διάσταση των Ιδιωτικοποιήσεων μεγάλης κλίμακας, την διάσταση της διακυβέρνησης και την διάσταση της απελευθέρωσης των τιμών και μια μέτριας έντασης θετική συσχέτιση με την διάσταση των Ιδιωτικοποιήσεων μικρής κλίμακας, αλλά και με την διάσταση του Συστήματος συναλλαγών και την πολιτική ανταγωνισμού.

Πίνακας 26: Οι συσχετίσεις των έξι διαστάσεων της μετάβασης με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές \$

Συσχετίσεις								
		Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας	Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας	Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων	Απελευθέρωση των τιμών	Σύστημα συναλλαγών	Πολιτική ανταγωνισμού	Per capita GDP – \$
Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας	Pearson Correlation	1						
	Sig. (2-tailed)							
	N	25						
Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας	Pearson Correlation	,914**	1					

Συσχετίσεις								
		Ιδιωτικοποι σεις μεγάλης κλίμακας	Ιδιωτι κοποι ήσεις μικρής κλίμακ ας	Διακυβέ ρηση και αναδιάρ θρωση επιχειρή σεων	Απελευ θέρωση των τιμών	Σύστ ημα συνα λλαγ ών	Πολι τική αντα γωνι σμού	Per capita GDP_ \$
Ιδιωτικοποι ήσεις μικρής κλίμακας	Sig. (2- tailed)	,000						
	N	25	25					
Διακυβέ ρηση/ αναδιάρ θρωση επιχειρή σεων	Pearson Correlati on	,864**	,804**	1				
	Sig. (2- tailed)	,000	,000					
	N	25	25	25				
Απελευθ έρωση των τιμών	Pearson Correlati on	,798**	,878**	,779**	1			
	Sig. (2- tailed)	,000	,000	,000				
	N	25	25	25	25			
Σύστημα συναλα γών	Pearson Correlati on	,784**	,924**	,771**	,909**	1		
	Sig. (2- tailed)	,000	,000	,000	,000			
	N	25	25	25	25	25		
Πολιτική ανταγων ισμού	Pearson Correlati on	,887**	,819**	,808**	,621**	,689**	1	
	Sig. (2- tailed)	,000	,000	,000	,001	,000		
	N	25	25	25	25	25	25	
κκGDP\$	Pearson Correlati on	,744**	,537**	,814**	,803**	,434*	,399*	1
	Sig. (2- tailed)	,000	,006	,000	,048	,030	,000	
	N	25	25	25	25	25	25	25
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).								
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).								

Τέλος, σύμφωνα με τα στοιχεία του πίνακα που ακολουθεί, παρατηρούνται μικρής έντασης στατιστικά μη σημαντικές θετικές συσχετίσεις του ρυθμού μεταβολής του ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές με όλες τις διαστάσεις.

Πίνακας 27: Οι συσχετίσεις των έξι διαστάσεων της μετάβασης με το ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές \$

Συσχετίσεις								
		Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας	Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας	Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων	Απελευθέρωση των τιμών	Σύστημα συναλλαγών	Πολιτική ανταγωνισμού	rate GDP - \$
Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας	Pearson Correlation	1						
	Sig. (2-tailed)							
	N	25						
Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας	Pearson Correlation	,914**	1					
	Sig. (2-tailed)	,000						
	N	25	25					
Διακυβέρνηση/αναδιάρθρωση επιχειρήσεων	Pearson Correlation	,864**	,804**	1				
	Sig. (2-tailed)	,000	,000					
	N	25	25	25				
Απελευθέρωση των τιμών	Pearson Correlation	,798**	,878**	,779**	1			
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000				
	N	25	25	25	25			
Σύστημα συναλλαγών	Pearson Correlation	,784**	,924**	,771**	,909**	1		
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000			
	N	25	25	25	25	25		
Πολιτική ανταγωνισμού	Pearson Correlation	,887**	,819**	,808**	,621**	,689**	1	
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,001	,000		
	N	25	25	25	25	25	25	

Συσχετίσεις								
		Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας	Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας	Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων	Απελευθέρωση των τιμών	Σύστημα συναλλαγών	Πολιτική ανταγωνισμού	rate GDP _ \$
ρ.μ.GDP\$	Pearson Correlation	,319	,253	,250	,272	,230	,100	1
	Sig. (2-tailed)	,121	,222	,228	,188	,268	,634	
	N	25	25	25	25	25	25	25
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).								
*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).								

3.3. Ανάλυση Παλινδρόμησης

Στην ανάλυση Παλινδρόμησης, επιλέχτηκε η μέθοδος stepwise, και παρουσιάζεται μόνο το τελευταίο επίπεδο, μετά την πρόσθεση ή την αφαίρεση των ανεξάρτητων μεταβλητών, προκειμένου να βελτιωθεί η ερμηνευτική ισχύς του μοντέλου.

3.3.1. ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές, σε \$

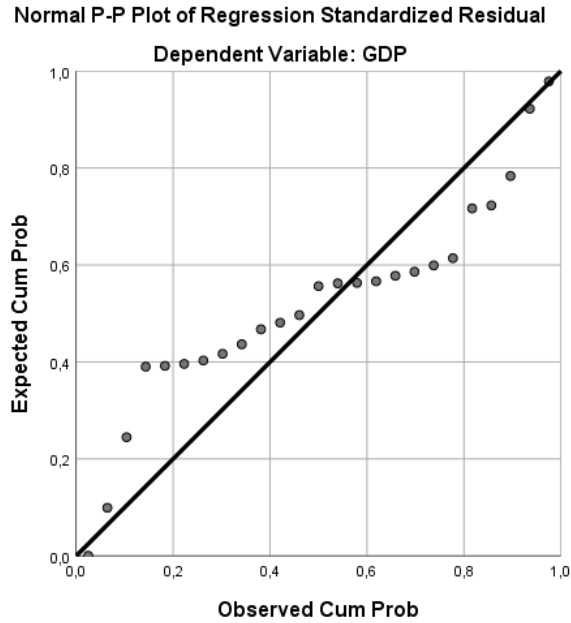
Σύμφωνα με τα στοιχεία της προηγούμενης παραγράφου, στο μοντέλο πρόβλεψης του ΑΕΠ εισήχθησαν εκείνες οι διαστάσεις μετάβασης που έδωσαν στατιστικά σημαντική μέτριας ή μεγαλύτερης έντασης συσχέτιση. Οι δυο διαστάσεις αυτές ερμηνεύουν συνολικά το 78,5% της διακύμανσης του ΑΕΠ (πίνακας 1), ενώ το συνολικό προβλεπτικό μοντέλο (πίνακας 2) είναι στατιστικά σημαντικό, όπως και κάθε επιμέρους παράμετρος (πίνακας 3). Τέλος, αξίζει να σημειωθεί το θετικό πρόσημο της απελευθέρωσης των τιμών που προκύπτει στο τελικό προβλεπτικό μοντέλο και το θετικό πρόσημο των ιδιωτικοποιήσεων μικρής κλίμακας.

Πίνακας 28: Στοιχεία Παλινδρόμησης ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές, σε \$

Model Summary ^c					
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
2	,886 ^b	,785	,765	304,90091	1,715
b. Predictors: (Constant), Απελευθέρωση των τιμών, Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας					
c. Dependent Variable: GDP					

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
2	Regression	7463088,523	2	3731544,262	40,139	,000 ^c
	Residual	2045220,379	22	92964,563		
	Total	9508308,902	24			
a. Dependent Variable: GDP						
c. Predictors: (Constant), Απελευθέρωση των τιμών, Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας						

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
2	(Constant)	3236,481	347,319		9,318	,000
	Απελευθέρωση των τιμών	1863,247	178,544	1,987	7,324	,000
	Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας	649,031	151,628	,885	4,280	,000
a. Dependent Variable: GDP						



3.3.2. Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές, σε \$

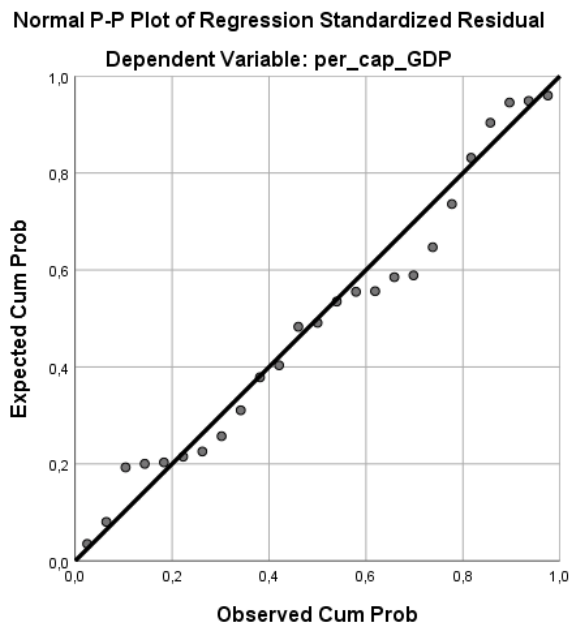
Σύμφωνα με τα στοιχεία της προηγούμενης παραγράφου, στο μοντέλο πρόβλεψης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ εισήχθησαν εκείνες οι διαστάσεις μετάβασης που έδωσαν στατιστικά σημαντική μέτριας ή μεγαλύτερης έντασης συσχέτιση. Οι δυο διαστάσεις αυτές ερμηνεύουν συνολικά το 86,6% της διακύμανσης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ (πίνακας 1), ενώ το συνολικό προβλεπτικό μοντέλο (πίνακας 2) είναι στατιστικά σημαντικό, όπως και κάθε επιμέρους παράμετρος (πίνακας 3). Τέλος, αξίζει να σημειωθεί το θετικό πρόσημο της απελευθέρωσης των τιμών που προκύπτει στο τελικό προβλεπτικό μοντέλο και το θετικό πρόσημο των υπόλοιπων δυο διαστάσεων της μετάβασης.

Πίνακας 29: Στοιχεία Παλινδρόμησης Κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές, σε\$

Model Summary ^c					
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
3	,930c	,866	,846	1370,899	1,416
c. Predictors: (Constant), Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων, Απελευθέρωση των τιμών, Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας					
d. Dependent Variable: per_cap_GDP					

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
3	Regression	254356863,066	3	84785621,022	45,114	,000d
	Residual	39466627,494	21	1879363,214		
	Total	293823490,560	24			
a. Dependent Variable: per_cap_GDP						
d. Predictors: (Constant), Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων, Απελευθέρωση των τιμών, Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας						

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
2	(Constant)	1637,351	1509,482		1,085	,290
	Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων	6173,707	1080,091	,952	5,716	,000
	Απελευθέρωση των τιμών	3419,416	626,266	,763	5,427	,000
	Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας	2260,376	732,458	,534	3,086	,006
a. Dependent Variable: per_cap_GDP						



3.3.3. ΑΕΠ σε PPP\$

Σύμφωνα με τα στοιχεία της προηγούμενης παραγράφου, στο μοντέλο πρόβλεψης του ΑΕΠ σε \$ PPP εισήχθησαν εκείνες οι διαστάσεις μετάβασης που έδωσαν στατιστικά σημαντική μέτριας ή μεγαλύτερης έντασης συσχέτιση. Οι δυο διαστάσεις αυτές ερμηνεύουν συνολικά το 56.2% της διακύμανσης του ΑΕΠ (πίνακας 1), ενώ το συνολικό προβλεπτικό μοντέλο (πίνακας 2) είναι στατιστικά σημαντικό, όπως και κάθε επιμέρους παράμετρος (πίνακας 3). Τέλος, αξίζει να σημειωθεί το θετικό πρόσημο της απελευθέρωσης των τιμών που προκύπτει στο τελικό προβλεπτικό μοντέλο και το θετικό πρόσημο του συστήματος συναλλαγών.

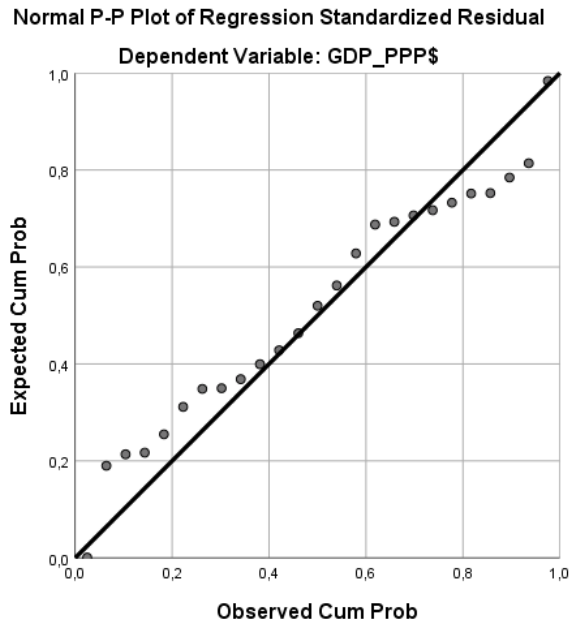
Πίνακας 30: Στοιχεία Παλινδρόμησης ΑΕΠ σε PPP\$

Model Summary ^c					
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
2	,749b	,562	,522	177,01553	1,157
b. Predictors: (Constant), Απελευθέρωση των τιμών, Σύστημα συναλλαγών					
c. Dependent Variable: GDP_PPP\$					

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
2	Regression	883602,843	2	441801,422	14,100	,000c
	Residual	689358,986	22	31334,499		
	Total	1572961,830	24			
a. Dependent Variable: GDP_PPP\$						
c. Predictors: (Constant), Απελευθέρωση των τιμών, Σύστημα συναλλαγών						

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
2	(Constant)	1330,617	200,664		6,631	,000
	Απελευθέρωση των τιμών	647,785	113,453	1,985	6,176	,000
	Σύστημα συναλλαγών	219,689	90,583	,820	2,425	,024

a. Dependent Variable: GDP



3.3.4. Κατά κεφαλήν ΑΕΠ PPP\$

Σύμφωνα με τα στοιχεία της προηγούμενης παραγράφου, στο μοντέλο πρόβλεψης του κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε \$ PPP εισήχθησαν εκείνες οι διαστάσεις μετάβασης που έδωσαν στατιστικά σημαντική μέτριας ή μεγαλύτερης έντασης συσχέτιση. Οι δυο διαστάσεις αυτές ερμηνεύουν συνολικά το 87,9% της διακύμανσης του ΑΕΠ (πίνακας 1), ενώ το συνολικό προβλεπτικό μοντέλο (πίνακας 2) είναι στατιστικά σημαντικό, όπως και κάθε επιμέρους παράμετρος (πίνακας 3). Τέλος, αξίζει να σημειωθούν τα θετικά πρόσημα στο τελικό προβλεπτικό μοντέλο της Πολιτικής ανταγωνισμού και της Διακυβέρνησης και

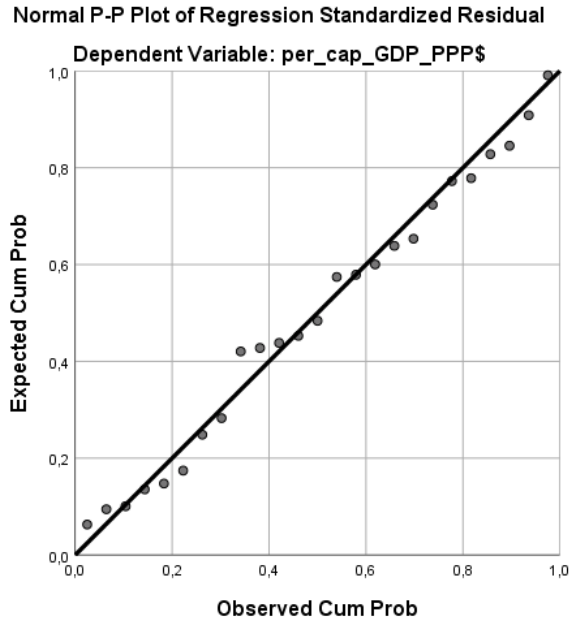
αναδιάρθρωσης των επιχειρήσεων και το θετικό πρόσημο της διάστασης του συστήματος συναλλαγών.

Πίνακας 31: Στοιχεία Παλινδρόμησης Κατά κεφαλήν ΑΕΠ PPP\$

Model Summary ^c					
Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
3	,938c	,879	,862	1763,243	1,373
c. Predictors: (Constant), Πολιτική ανταγωνισμού, Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων, Σύστημα συναλλαγών					
d. Dependent Variable: per_cap_GDP_PPP\$					

ANOVA ^a						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
3	Regression	475585342,508	3	158528447,503	50,990	,000d
	Residual	65289511,732	21	3109024,368		
	Total	540874854,240	24			
a. Dependent Variable: per_cap_GDP_PPP\$						
d. Predictors: (Constant), Πολιτική ανταγωνισμού, Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων, Σύστημα συναλλαγών						

Coefficients ^a						
Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
2	(Constant)	1217,225	1635,352		,744	,465
	Πολιτική ανταγωνισμού	3219,626	745,267	,565	4,320	,000
	Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση	6388,797	1311,124	,726	4,873	,000
	Σύστημα συναλλαγών	3487,840	895,816	,428	4,542	,002
a. Dependent Variable: per_cap_GDP_PPP						



ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Μελετώντας τα στοιχεία από τα τελευταία διαθέσιμα δεδομένα της ΕΤΑΑ για τις διαστάσεις της μετάβασης της Ρουμανίας για το 2014, παρατηρεί κανείς ότι οι Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας και οι Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας βαθμολογούνται με 3,7, η Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων με 2,7, η Απελευθέρωση των τιμών και το Σύστημα συναλλαγών με 4,3 και η Πολιτική ανταγωνισμού με 3,3.

Ως εκ τούτου, με βάση τα συγκεκριμένα δεδομένα παρατηρεί κανείς ότι η διαδικασία μετάβασης, τουλάχιστον στο πλαίσιο που αυτή ορίζεται από την τράπεζα, έχει ολοκληρωθεί για δυο από τις έξι διαστάσεις. Αναφορικά με το θέμα των ιδιωτικοποιήσεων έχουν να γίνουν ακόμη αρκετά, αλλά σε κάθε περίπτωση, έχουν γίνει ήδη σημαντικά βήματα, καθώς, σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία που παρουσιάστηκαν, μόλις των 5% της αξίας των επιχειρήσεων στην Ρουμανία ανήκουν πλέον στον δημόσιο τομέα της χώρας. Ωστόσο, σε θέματα πολιτικής ανταγωνισμού και Διακυβέρνησης και αναδιάρθρωσης των επιχειρήσεων, η χώρα υστερεί στον μεγαλύτερο βαθμό και ως εκ τούτου, τα περισσότερα που θα ειπωθούν στην παρούσα παράγραφο θα αφορούν αυτούς τους τομείς.

Σε αυτό το πλαίσιο, θα πρέπει να σχεδιαστούν και να υλοποιηθούν περαιτέρω μεταρρυθμίσεις για την ενίσχυση της χρηστής διακυβέρνησης. Η πρόοδος σε αυτόν τον τομέα εξάλλου, αναμένεται να συμβάλει στην ανακούφιση των «ανησυχιών» σχετικά με την ανεξαρτησία του δικαστικού σώματος και τη δέσμευση της κυβέρνησης κατά της διαφθοράς. Επιπλέον, θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην ιδιωτικοποίηση κρατικών επιχειρήσεων, τουλάχιστον αυτών των οποίων η συνεισφορά παραμένει καίρια στην οικονομία.

Σε αυτό συνηγορεί και η ετήσια έκθεση προόδου της ΕΤΑΑ για την χρονική περίοδο 2019 - 2020, σύμφωνα με την οποία, οι κρατικές επιχειρήσεις εξακολουθούν να κυριαρχούν σε ορισμένους τομείς, όπως η ενέργεια και οι

μεταφορές. Οι αρχικές δημόσιες προσφορές και οι δευτερεύουσες δημόσιες προσφορές των δημοσίων οργανισμών που έχουν παραμείνει ως τέτοιοι και που έχουν ήδη καταχωριστεί αναμένεται να προσελκύσουν επενδυτές και να αυξήσουν την κεφαλαιοποίηση της αγοράς.

Επιπρόσθετα, θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στις μεταρρυθμίσεις του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Οι προσπάθειες αντιμετώπισης των δυσκολιών πρόσβασης σε εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, ανεπαρκών υποδομών μεταφορών και ανεπαρκούς κυβερνητικής γραφειοκρατίας αποτελούν τις υψηλότερες προτεραιότητες μεταρρύθμισης.

Εξάλλου, σύμφωνα με την ίδια έκθεση, αποτελεί γεγονός ότι τα μέτρα για την αλλαγή της οικονομικής πολιτικής στην χώρα τα τελευταία χρόνια έχουν υποχωρήσει. Ένα σύνολο μέτρων που ανακοινώθηκαν τον Δεκέμβριο του 2018 που επηρεάζει τους τομείς των τραπεζών, των συντάξεων, των τηλεπικοινωνιών και της ενέργειας προκάλεσε σημαντική ανησυχία μεταξύ των επενδυτών, λόγω του δυνητικά καταστροφικού τους αντίκτυπου στις επενδύσεις και την εμπιστοσύνη των επιχειρήσεων, καθώς διαπίστωσαν μια τάση για επιστροφή σε περιόδους κατά τις οποίες οι συνθήκες δεν ευνοούσαν την επιχειρηματικότητα στην χώρα.

Ορισμένες μεταρρυθμίσεις του επιχειρηματικού περιβάλλοντος έχουν προχωρήσει, ωστόσο. Κατά τη διάρκεια του περασμένου έτους, η Ρουμανία διευκόλυνε την έναρξη μιας νέας επιχείρησης επιτρέποντας την εθελοντική εγγραφή φόρου προστιθέμενης αξίας και κάνοντας την καταβολή φόρων λιγότερο δαπανηρή, εξαλείφοντας έναν αριθμό φόρων και εισφορών που πληρώνονταν από τον εργοδότη.

Ωστόσο, η κατάταξη της χώρας έπεσε τρεις θέσεις, στην 55η (από τις 190 οικονομίες) στην έκθεση Doing Business 2020 της Παγκόσμιας Τράπεζας. Σε μια θετική εξέλιξη ωστόσο, τον Σεπτέμβριο του 2019 το FTSE Russell ανακοίνωσε ότι στη Ρουμανία θα εκχωρηθεί καθεστώς δευτερογενούς αναδυόμενης αγοράς (Secondary Emerging), με ισχύ τον Σεπτέμβριο του 2020.

Άλλες μεταρρυθμίσεις που θα πρέπει να γίνουν άμεσα είναι και οι παρακάτω, ώστε να προετοιμαστεί η Ρουμανία για ένα νέο στάδιο ανάπτυξης,

βασισμένο σε λειτουργικά σύγχρονα ιδρύματα και δημόσιες υπηρεσίες, σύμφωνα με τα πρότυπα της ΕΕ, και να επικεντρωθεί εκ νέου στις δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις:

α. Το πρώτο βήμα είναι η μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης που βασίζεται σε κριτήρια διαφάνειας, ακεραιότητας, επαγγελματισμού και αποτελεσματικότητας, προκειμένου να αποκατασταθεί η ικανότητά της να εφαρμόζει διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις.

β. Η μεταρρύθμιση του δικαστικού σώματος αποσκοπεί στην εκ νέου ευθυγράμμισή της με τα πρότυπα της ΕΕ, σύμφωνα με τις συστάσεις της Επιτροπής της Βενετίας και της Ομάδας Κρατών Κατά της Διαφθοράς (GRECO) του Συμβουλίου της Ευρώπης και βάσει μιας ευρείας δημόσιας διαβούλευσης.

γ. Η βελτίωση των ποιοτικών προτύπων στην Εκπαίδευση αποτελεί προϋπόθεση για την ανάπτυξη ικανοτήτων που θα αλλάξουν το οικονομικό μοντέλο με έμφαση στην παραγωγικότητα και την καινοτομία.

δ. Στον τομέα της υγείας, η εστίαση είναι στην κατασκευή υποδομών (περιφερειακά νοσοκομεία) και στη βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών υγείας που παρέχονται από το κράτος, αλλά και στην ενίσχυση του θεσμικού πλαισίου.

ε. Η υποδομή μεταφορών χρειάζεται επιτάχυνση της παράδοσης για τρέχοντα έργα σε δρόμους / σιδηροδρόμους και επενδύσεις σε έργα προτεραιότητας (λιμάνια και αεροδρόμια). Οι νέες επενδύσεις θα είναι εναρμονισμένες με τους διαδρόμους μεταφορών της ΕΕ και θα συνδέουν τις ρουμανικές περιοχές μέσω αυτοκινητοδρόμων, περιφερειακών οδών και της αναβάθμισης και της αποκατάστασης των σιδηροδρομικών γραμμών και της σηματοδότησης.

στ. Στον ενεργειακό τομέα, προτεραιότητα είναι να επιταχυνθούν οι επενδύσεις στα υπεράκτια πεδία φυσικού αερίου του Εύξεινου Πόντου και η εταιρική διακυβέρνηση στους δημόσιους οργανισμούς, καθώς και η απαλλαγή από τον άνθρακα και η ανάπτυξη των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ).

ζ. Θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην υποστήριξη για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις - μέσω φορολογικών κινήτρων και πρόσβασης στη χρηματοδότηση, για την υποστήριξη της διεθνοποίησης και της επαγγελματικής κατάρτισης τους.

η. Τέλος, κομβικό ρόλο παίζει και η απορρόφηση πόρων της ΕΕ, καθώς, δεδομένου του χαμηλού ποσοστού απορρόφησης (32%) από το 2014, η πλήρης απορρόφηση κεφαλαίων της ΕΕ έως το 2023 αποτελεί υποχρεωτικό στόχο. Στο πλαίσιο αυτό, αναμένεται να εφαρμοστούν μέτρα που αποσκοπούν στην απλούστευση των διαδικασιών και στην αύξηση της ταχύτητας έγκρισης, δημιουργώντας προϋποθέσεις για καλύτερη απόδοση στο άμεσο μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η Ρουμανία, όπως και αρκετές ακόμη χώρες του λεγόμενου Ανατολικού μπλοκ ξεκίνησαν την προσπάθεια μετάβασης της οικονομίας τους από την κεντρικά σχεδιασμένη, στην ελεύθερη αγορά. Η διαδικασία αυτή ήταν χρονοβόρα και είχε σε κάθε περίπτωση κόστος, αλλά τα τελευταία χρόνια κάποιες κεντρικές επιλογές, όπως η είσοδος της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτέλεσαν μια κατά μία έννοια, πιστοποίηση αυτής της διαδικασίας αλλαγής.

Σύμφωνα με τα όσα παρουσιάστηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια, η Ρουμανία, μέσα από την μελέτη των δεικτών μετάβασης της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης βρίσκεται σε κάθε περίπτωση, σήμερα σε πολύ καλύτερη κατάσταση σε σχέση με 30 χρόνια πριν, οπότε και ξεκίνησε η όλη διαδικασία μετάβασης. Εξάλλου, η θετική πορεία στην διαδικασία μετάβασης της Ρουμανίας παρατηρήθηκε ότι είναι συγκριτικά καλύτερη από τις υπόλοιπες χώρες της ευρύτερης περιοχής των Βαλκανίων, καθώς, όπως σημειώθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, σε όλους τους δείκτες, τόσο σε αυτούς της πρώτης γενιάς, όσο και σε αυτούς της δεύτερης, η Ρουμανία πετυχαίνει υψηλότερες βαθμολογίες διαχρονικά και σίγουρα μετά το 2014. Εξάλλου, η θετική πορεία της Ρουμανίας και η συνεισφορά της διαδικασίας μετάβασης της Ρουμανίας στους βασικούς μακροοικονομικούς δείκτες της χώρας επιβεβαιώθηκε για τους περισσότερους δείκτες και εμπειρικά με την διεξαγωγή των αναλύσεων παλινδρόμησης που πραγματοποιήθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Με βάση τις πληροφορίες που παρουσιάστηκαν νωρίτερα και σε μια προσπάθεια συγκεντρωτικής τους παρουσίασης και στους έξι δείκτες (Ιδιωτικοποιήσεις μεγάλης κλίμακας, Ιδιωτικοποιήσεις μικρής κλίμακας, Διακυβέρνηση και αναδιάρθρωση επιχειρήσεων, Απελευθέρωση των τιμών, Σύστημα συναλλαγών, Πολιτική ανταγωνισμού) η χώρα ξεκίνησε με βαθμολογία 1 με άριστα το 4,3 και κατέληξε το 2014 με σημαντικά μεγαλύτερες βαθμολογίες.

Ειδικά για τους τομείς της απελευθέρωσης των τιμών και της μετατροπής του υπάρχοντος συστήματος συναλλαγών και συναλλαγματικών ισοτιμιών, η μετάβαση θεωρείται πλήρης, καθώς η χώρα και στους δυο αυτούς τομείς

βαθμολογείται από την τράπεζα με 4+. Μάλιστα, τις αποδόσεις αυτές η χώρα τις έχει πετύχει ήδη από το 1998. Η χαμηλότερη τιμή παρατηρείται στον τομέα της διακυβέρνησης και αναδιάρθρωσης των επιχειρήσεων, στον οποίο η χώρα από το 1993 μέχρι και το 2014 έχει επιτύχει να βελτιώσει τη θέση της από το 2 στο 2,7, γεγονός που δείχνει ότι πολλά ακόμα μπορούν να γίνουν σε αυτόν τον τομέα.

Τέλος, τόσο το πεδίο των ιδιωτικοποιήσεων, όσο και αυτό της διασφάλισης της ομαλής λειτουργίας του ανταγωνισμού αποτελούν περιοχές όπου έχει σημειωθεί σημαντική βελτίωση, αν και επιπλέον δράσεις θα ήταν, σε κάθε περίπτωση, θεμιτές.

Ωστόσο, στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθούν κάποια πράγματα σε σχέση με την μεθοδολογία της τράπεζας και σε δεύτερο επίπεδο και σε σχέση με την ίδια την τράπεζα. Αρχικά, προφανώς γίνεται κατανοητή η ανάγκη για ανά περιόδους επικαιροποίηση των δεικτών. Για παράδειγμα, η προσθήκη της μέτρησης των ατόμων που έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο αποτελεί μια απαραίτητη προσθήκη που δικαιολογείται πλήρως. Ωστόσο, κάποιοι άλλοι δείκτες, με ιδιαίτερη έμφαση στον δείκτη Gini, παρατηρήθηκε από τον γράφοντα ότι σταμάτησαν να παρουσιάζονται από την τράπεζα.

Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με το ότι δεν κατέσται εφικτή η πρόσβαση σε αναλυτικές εκθέσεις της τράπεζας για την χώρα μετά το 2014, αφενός περιορίζει τις εκτιμήσεις της παρούσας έρευνας στην συμπερασματική πληροφόρηση που προκύπτει μέσα από κείμενα της τράπεζας, χωρίς όμως την δυνατότητα επαλήθευσης και αφετέρου, σε κάποιο βαθμό τουλάχιστον, δικαιολογεί και την κριτική στους δείκτες αυτούς, όπως αυτή παρουσιάστηκε με συντομία στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας. Με βάση την ανάλυση των δεικτών αυτών, αποδεικνύεται ότι από ένα σημείο και έπειτα, απλά ασχολούνται και αντανakλούν τις διαστάσεις απορύθμισης της αγοράς και δεν αποτυπώνουν την πραγματική προσπάθεια σύγκλισης μιας οικονομίας – κοινωνίας προς το μέσο βιοτικό επίπεδο των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με αυτήν την έννοια, θα ήταν χρήσιμο και στο μέλλον, οι έρευνες με παρεμφερή θέματα να χρησιμοποιούν διαφορετικές πηγές και προσεγγίσεις, ώστε στον βαθμό που είναι εφικτό, να περιλαμβάνονται πολλές και διαφορετικές όψεις της πραγματικότητας.

Βέβαια, σε κάθε περίπτωση είναι ευνόητο ότι αυτή η προσπάθεια δεν μπορεί να γίνει στα πλαίσια μιας διπλωματικής εργασίας.

Τα τελευταία χρόνια εξάλλου, (δηλαδή μετά το 2014), η ρουμανική οικονομία αναπτύσσεται γρήγορα, τροφοδοτούμενη κυρίως από την ιδιωτική κατανάλωση που υποστηρίζεται από προκυκλικά φορολογικά μέτρα. Αυτό οδήγησε στον πληθωρισμό να αυξάνεται υψηλότερα, ιδιαίτερα τα τελευταία δύο χρόνια, το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών να αυξάνεται παράλληλα με την αύξηση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, που εκτιμάται ότι έχουν διευρυνθεί σε περίπου 4,6 τοις εκατό το 2019.

Το χρέος της γενικής κυβέρνησης προσεγγίζει πλέον περίπου το 35,0 τοις εκατό του ΑΕΠ. Ενώ οι αγορές εργασίας παρέμειναν σε υψηλά επίπεδα και η συνολική ανεργία παρέμεινε χαμηλή, η μετανάστευση και οι υπο-επενδύσεις σε υποδομές τείνουν να διατηρούν σημαντικές περιφερειακές διαφορές μέχρι και σήμερα. Η χώρα επηρεάστηκε επίσης σημαντικά από το Covid-19 στις αρχές του 2020 και θα χρειαστεί σημαντική υποστήριξη για να επανέλθει σε καθεστώς ανάκαμψης (ΕΤΑΑ, 2020).

Επιπλέον, όπως σημειώθηκε και προηγουμένως, η Ρουμανία αντιμετωπίζει σημαντικά κενά μετάβασης στους περισσότερους τομείς της οικονομίας. Η κατάσταση των μεταφορών και των δημοτικών υποδομών επιδεινώνει τις περιφερειακές ανισότητες και περιορίζει την αλυσίδα αξίας και την διαδικασία ολοκλήρωσης της αγοράς. Οι υγειονομικές υποδομές είναι χαμηλότερες από τα πρότυπα της ΕΕ, λόγω της αναποτελεσματικής λειτουργίας και της οικονομικής διαχείρισης, καθώς και της έλλειψης επενδύσεων.

Ο τομέας της ενέργειας επωφελήθηκε από τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, αλλά απαιτούνται περαιτέρω επενδύσεις για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και την ενίσχυση των διασυνοριακών συνδέσεων. Την ίδια στιγμή, η αναδιάρθρωση και η ιδιωτικοποίηση των κρατικών επιχειρήσεων έχει σταματήσει από το 2014. Έτσι, θα χρειαστεί τα επόμενα χρόνια βελτιωμένη διακυβέρνηση για τη βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος και την αντιμετώπιση των μεταβατικών κενών της Ρουμανίας.

Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται να ληφθούν δράσεις ώστε αρχικά, οι υποδομές μεταφορών της Ρουμανίας να σταματήσουν να παραμένουν σε επισφαλή κατάσταση, μέσα από τον εκσυγχρονισμό τους. Παράλληλα θα πρέπει να δοθεί έμφαση στις Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, καθώς η Ρουμανία παραμένει πάνω από τον μέσο ευρωπαϊκό όρο χρήσης του άνθρακα.

Επιπλέον, αν και η παραγωγικότητα αυξάνεται γρήγορα, η περαιτέρω αύξηση της παραγωγικότητας παρεμποδίζεται από πολλούς παράγοντες, όπως η χαμηλή ικανότητα καινοτομίας και η περιορισμένη πολυπλοκότητα των επιχειρήσεων. Επιπλέον, η ανεπαρκής πρόσβαση στη χρηματοδότηση περιορίζει την οικονομία της γνώσης που οδηγείται από τον ιδιωτικό τομέα και ως εκ τούτου θα πρέπει άμεσα να τονωθεί η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και ειδικά των μικρομεσαίων.

Εν τέλει, θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην βελτίωση της τοπικής και περιφερειακής συνδεσιμότητας, μέσω της επέκτασης των βασικών εθνικών και δημοτικών φυσικών υποδομών και της διευκόλυνσης καινοτόμων τρόπων χρηματοδότησης έργων υποδομής. Πρόσδοξ, τέλος θα πρέπει να σημειωθεί και στις ιδιωτικοποιήσεις, βελτιώνοντας έτσι την εταιρική διακυβέρνηση και την εμπάθυνση των χρηματοοικονομικών συστημάτων.

Η ενίσχυση της αειφορίας του ενεργειακού τομέα αλλά και ολόκληρης της ρουμανικής οικονομίας αποτελεί επιπρόσθετο στόχο για την χώρα, ενώ η συνεχής δέσμευση για τη βελτίωση των δεξιοτήτων και της εκπαίδευσης του εργατικού δυναμικού, σύμφωνα με τη Στρατηγική P&T της Τράπεζας θα πρέπει και αυτή να ληφθεί σοβαρά υπόψη.

Εν πάση περιπτώσει, η παρούσα διπλωματική εργασία, μαζί με τα στοιχεία, τις αναλύσεις και τις συσχετίσεις τις οποίες παρουσιάστηκαν, μπορεί να μην εξάντλησε το θέμα της ανάλυσης της πορείας μετάβασης της οικονομίας της Ρουμανίας, ωστόσο, συνέβαλε δραστικά στην ανάλυση και κατανόηση της μεταβατικής πορείας, όχι μόνο της οικονομίας της Ρουμανίας, αλλά και γενικότερα των μεταβατικών οικονομιών.

(Σύνολο Λέξεων: 22.794)

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Alvarez, C., Urbano, D. (2013). Entrepreneurs or employees: a cross-cultural cognitive analysis. *International Entrepreneurship Management Journal*. 9:273-294.
- Ban, C., Tamames, J. (2015). Political economy and the ghosts of the past: revisiting the Spanish and Romanian transitions to democracy. *Historein*. 15(1):62-82.
- Besley, T., Meads, N., Surico, P. (2014). The incidence of transaction taxes: evidence from a stamp duty holiday. *Journal of Public Economics*. 119:61-70.
- Calvo, A., Coricelli, F. (1992). Stabilizing a previously centrally planned economy: Poland 1990. *Economic Policy*. 7(14):175-226.
- Chasovschi, C., Bordeianu, O., Clipa, D. (2014). Entrepreneurial Culture in Transition Economies. The case of Romania and Republic of Moldova. *Procedia Economics and Finance*. 15:1507 – 1514.
- Ciutacu, C., Chivu, L., Andrei, J. (2015). Similarities and dissimilarities between the EU agricultural and rural development model and Romanian agriculture. Challenges and perspectives. *Land Use Policy*. 44:169–176.
- Ciutacu, C., Chivu, L., Andrei, J. (2017). Land grabbing: A review of extent and possible consequences in Romania. *Land Use Policy*. 62:143-150.
- Constantin, D., Goschin, Z., Danciu, A. (2011). The Romanian Economy from Transition to Crisis. Retrospects and Prospects. *World Journal of Social Science*. 1(3):155-171.
- Cotelnic, A. (2008). Training entrepreneurial culture in enterprises of the Republic of Moldova. *Economia Seria Management*. 11(2):21-29.
- Diacon, P. (2012) The Economic Transition of Romania from a Behavioural Economics Perspective. *CES Working Papers*. 4(3):3:296-305.
- European Bank for Reconstruction and Development. (2001). *EBRD Transition Reports*. London.

European Bank for Reconstruction and Development. (2020). EBRD Transition indicators methodology 1989-2014. EBRD.com. Available at: <https://www.ebrd.com/cs/Satellite?c=Content&cid=1395237866249&d=&pagename=EBRD%2FContent%2FContentLayout> [22/10/2020].

European Commission. (2010). Europe 2020 Flagship Initiative, Innovation Union. *ec.europa.eu*. Available at: https://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/innovation-union-communication-brochure_en.pdf. [22/9/2020].

Giddens, A. (1998). *The Third Way: The Renewal of Social Democracy*. Cambridge: Polity Press.

Gomulka, S. (1994). Obstacles to recovery in Transition Economies. In: P., Aghion N., Stern (eds.). *Obstacles to Enterprise Restructuring in Transition, 1994, EBRD Working Paper, No 16*.

Goschin, Z. (2015). Territorial inequalities and economic growth in Romania. A multi-factor approach. *Procedia Economics and Finance*. 22:690-698.

Goschin, Z., Sandub, S., Goschin, G.(2015). How soon could Romania close the R&D gaps against EU-28? 2nd International Conference 'Economic Scientific Research - Theoretical, Empirical and Practical Approaches', ESPERA 2014, 13-14 November 2014, Bucharest, Romania.

Gourkov, I. (2015). Transition Economy. *onlinelibrary.wiley.com*. Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/9781118785317.weom060204>. [15/9/2020].

Hare, P., Turley, T. (2013). *Handbook of the economics and political economy of transition*. London: Routledge.

Kornai, J. (1995). *Highway and Byways: Studies on Reform and Post-Communist Transition*. Boston: MIT Press.

Knorr, H., Alvarez, C., Urbano, D. (2013). Entrepreneurs or employees: A cross-cultural cognitive analysis. *International Entrepreneurship and Management Journal*. 9:273-294.

Layard, R. (1998). *Why So Much Pain?* In: *Emerging From Communism: Lessons from Russia, China and Eastern Europe*. P., Boone, S., Gomulka, R., Layard. (Eds). Cambridge: MIT Press. (3-19).

McHale, J. (2001). *Transition countries*. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Science Direct.

Meggison, W., Netter, J. (2001). From State to Market: A Survey of Empirical Studies on Privatization. *Journal of Economic Literature*. 39 (2):321-389.

Myant, M., Drahokoupil, J. (2011). Transition Economies: Political Economy in Russia, Eastern Europe, and Central Asia. *Debate: Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*. 19(1-2):516-528.

Myant, M., Drahokoupil, J. (2012). Transition Indicators of the European Bank for Reconstruction and Development: A Doubtful Guide to Economic Success. *Competition and Change*. 16(1):69–75.

Neuhaus, M. (2006). *The impact of FDI on Economic Growth: an Analysis for Transnational Countries of Central and Eastern Europe*. Heidelberg: Physica.

Nistor, P. (2014). FDI and economic growth, the case of Romania. *Procedia Economics and Finance*. 15: 577 – 582.

Popescu, D., Ciora, C. (2015). The second wave of restructuring in Romania. A change of paradigm. *Procedia Economics and Finance*. 32. 1289 – 1304.

Roland, G., Roland, G. (2001). The Political Economy of Transition. *Journal of Economic Perspectives*. 16(1):19-50.

Roland, G., Verdier, T. (1999). Transition and the Output Fall. *Economics of Transition*. 7(1):1-28.

Rosu, I. (2002). Post-socialist transition: a comparison between Romania and Poland. *people.hec.edu*. Available at: <https://people.hec.edu/rosu/wp-content/uploads/sites/43/2020/03/kornai.pdf>. [25/9/2020].

Scarlat, C. (2005). Managing the Process of Globalisation in New and Upcoming EU Members. *Proceedings of the 6th International Conference of the Faculty of*

Management Koper Congress Centre Bernardin, Slovenia, 24–26 November 2005.

Scarlat, C., Scarlat, E. (2007). Theoretical Aspects of the Economic Transition: The Case of Romania. *Managing Global Transitions*. 5 (4): 307–331.

Stiglitz, J. (1994). *Whither Socialism?* Cambridge, USA: MIT Press.

Turley, G. (2013). Transition economies: the first two decades. In: *Handbook of the economics and political economy of transition* P., Hare, T., Turley. (Eds). (17-34).

World Bank (2020). *Doing Business 2020*, a World Bank Group. flagship publication. *doingbusiness.org*. Available at: <https://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2020>. [5/11/2020].